

Lappeteläinen Heli

Varhaiskasvatuksen opettajien käsityksiä sukupuolittuneesta vanhemmuudesta

Fenomenografinen tutkimus

Pro gradu -tutkielma

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Kasvatuspsykologia

19.5.2020

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Varhaiskasvatuksen opettajien käsityksiä sukupuolittuneesta vanhemmuudesta, Fenomenografinen tutkimus (Heli Lappeteläinen)

Pro gradu -tutkielma, 88 sivua, 3 liitesivua

Toukokuu 2020

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia käsityksiä varhaiskasvatuksen opettajilla on vanhemmuustaidoista ja sukupuolittuneesta vanhemmuudesta. Mielenkiintoni on erityisesti siinä, millaisia vanhemmuustaitoja liitetään isiin ja millaisen kuvan tutkimusaineisto piirtää isistä.

Teoreettisessa viitekehyksessä kuvaan käsitystä erityisesti fenomenografisen tutkimuksen näkökulmasta, vanhemmuuden sukupuolittuneisuutta, sukupuolineutraalin vanhemmuuden haasteita sekä vanhemmuustaitoja. Vanhemmuutta leimaa vahvasti käsitys sukupuolineutraaliudesta. Tutkimusten mukaan vanhemmat kuitenkin toimivat omaan sukupuoleen liitettyjen odotusten mukaisesti ja ammattilaiset tiedostamattaan vahvistavat sitä. Tämä voi aiheuttaa erityisesti isien syrjäytymistä vanhemmuudessa sekä lapsiperhepalveluissa.

Tutkimus toteutettiin varhaiskasvatuksen opettajien teemahaastatteluina. Haastatteluun osallistui seitsemän opettajaa pohjoissuomalaisista päiväkodeista. Tutkimustulokset jakautuivat kahteen pääosaan: vanhemmuustaitoihin ja sukupuolittuneeseen vanhemmuuteen sekä isiin liitettyihin käsityksiin.

Tutkimuksen mukaan varhaiskasvatuksen opettajien käsitykset vanhemmuustaidoista ja isiin liitetyt käsitykset mukailevat aiempien tutkimusten löydöksiä. Vaikka tutkittavat olettavat käsittävänsä vanhemman tavat toimia vanhemman persoonasta johtuviksi eroiksi, niin isyys nähtiin stereotyyppiseksi miestapaiseksi vanhemmuudeksi. Tutkimus antaa varhaiskasvatusinstituutiolle näkökulmaa kehittää varhaiskasvatuksen opettajien sukupuolisensitiivisen työotteen omaksumista myös vanhempien kohtaamisessa.

Avainsanat: vanhemmuustaidot, sukupuolittunut vanhemmuus, varhaiskasvatuksen opettaja, fenomenografia

University of Oulu

Faculty of Education

Understanding of the gendered parenthood by the teachers of early childhood education, phenomenographic research (Heli Lappeteläinen)

Pro gradu -study, 88 pages, 3 appendices

May 2020

The aim of the study is to find out what kind of understanding teachers of early childhood education have about parenting skills and gendered parenthood. I am particularly interested in what kind of parenting skills are associated with fathers and what kind of image research material draws from fathers.

Theoretical framework contains the understanding from the perspective of phenomenographic research, the gendered parenthood, the challenge of the gender-neutral parenthood and the parenting skills. The idea of the gender-neutral parenthood is common. Researches shows, however, that parents act on expectations of their own gender and are unknowingly reinforced by professionals. This can lead in the exclusion in parenting and in the family services, particular to fathers.

The study was conducted as theme interviews for the teachers of early childhood. Seven teachers from the kindergartens of the northern finnish participated in the interview. There are two main parts into study: parenting skills, and gendered parenting and the understanding of the fathers.

According of the study, early childhood teachers' understanding of parenting skills and fathers are in-line with the previous researches. The participants of the study are expecting that the differences of parent's way to act are because of the personality but fatherhood was seen as a stereotypical male-like parenting. The study gives the institution of early childhood education a perspective to develop a gender sensitive work approach for early childhood education teachers also when facing the parents.

Keywords: parenting skills, gendered parenthood, teacher of early childhood education, phenomenography

Sisältö

1	Johdanto	6
2	Tutkimuksen tavoite.....	9
3	Aiempiä tutkimuksia ja teoriataustaa	12
3.1	Käsitys fenomenografisen tutkimusperinteen mukaan	15
3.2	Varhaiskasvatus kohtaa vanhempia	17
3.3	Sukupuolittunut vanhemmuus ja sukupuolineutraalin vanhemmuuden haasteet	19
3.4	Vanhemmuustaidot	22
4	Tutkimuksen toteuttaminen	27
4.1	Laadullinen tutkimus	27
4.2	Teemahaastattelu tiedonkeruumenetelmänä	28
4.3	Tutkimuksen kohdejoukko ja haastattelun toteuttaminen	29
4.4	Aineiston analyysi	31
5	Tutkimustulokset.....	38
5.1	Vanhemmuustaidot	38
5.1.1	<i>Huoltajuus.....</i>	<i>39</i>
5.1.2	<i>Lapsen emotionaalinen kohtaaminen</i>	<i>41</i>
5.1.3	<i>Huomion antaminen lapselle.....</i>	<i>44</i>
5.1.4	<i>Rajoista kiinni pitäminen</i>	<i>47</i>
5.1.5	<i>Osallisuus.....</i>	<i>51</i>
5.1.6	<i>Vanhemman identiteetti.....</i>	<i>56</i>
5.2	Sukupuolittunut vanhemmuus ja isiin liitetyt käsitykset	58
5.2.1	<i>Isän toimijuuteen liitetyt käsitykset</i>	<i>59</i>
5.2.2	<i>Isän vanhemmuustaitoihin liitetyt käsitykset</i>	<i>63</i>
6	Pohdintaa	69
6.1	Tuloksia ja johtopäätöksiä	69
6.2	Tutkimuksen luotettavuus.....	74
6.3	Tutkimuksen eettisyys	76
6.4	Jatkotutkimusaiheet	77
6.5	Lopuksi	77
	Lähteet / References.....	80

Taulukot ja kuviot

Taulukko 1 Vanhemmuustaidot eri menetelmissä	25
Taulukko 2 Hyvään äitiyteen liitettyjä uskomuksia Perälä-Littusta (2004) mukaillen.....	26
Taulukko 3 Hyvään isyyteen liitettyjä uskomuksia Perälä-Littusen (2004) ja Norman & Floyd (2006) mukaan.....	26
Taulukko 4 esimerkki alatason kategorisoinnista. ”Mitä tehtäviä vanhemmille kuuluu?”	34
Taulukko 5 Vanhemmuustaidot. ”Lapsen hyväksyminen omana itsenään”	36
Taulukko 6 Aineistolähtöisen ja teorialähtöisen tulkinnan vertailua	36
Taulukko 7 Isään liitettyjä luonnehdintoja isän luonteeseen liittyen ja huoltajuuteen liittyen	37
Kuva 1 Vanhemmuustaidot: Huoltajuus	40
Kuva 2 Vanhemmuustaidot: Lapsen emotionaalinen kohtaaminen	42
Kuva 3 Vanhemmuustaidot: Huomion antaminen lapselle.....	45
Kuva 4 Vanhemmuustaidot: Rajoista kiinni pitäminen	48
Kuva 5 Vanhemmuustaidot: Osallisuus	51
Kuva 6 Vanhemmuustaidot: Vanhemman identiteetti	57
Kuva 7 Isän toimijuuteen liitetyt käsitykset	60
Kuva 8 Isän vanhemmuustaitoihin liitetyt käsitykset	63

1 Johdanto

Gradussani selvitän sitä, millaisia ovat varhaiskasvatuksen opettajien käsitykset vanhemmuudesta ja vanhemmuustaidoista; näkökulmani on erityisesti sukupuolittuneissa eroissa ja mielenkiintoni isiin liitetyissä käsityksissä. Mielenkiintoni aiheeseen syntyi työni kautta, jossa perehdyin sukupuolisensitiiviseen ja isäerityiseen työhön. Isän näköinen -ESR-hanke edisti isien tasavertaisuutta kouluttamalla isiä kohtaavia ammattilaisia sukupuolisensitiiviseen ja isäerityiseen työotteeseen sekä kehittämällä Isätyön suunnitelma -työkalun organisaatioiden käyttöön (Isännäköinen, 2020). Isätyön suunnitelma on prosessi ja työväline, jonka avulla organisaatio voi arvioida ja kehittää isätyön osaamistaan ja varmistaa, että työtavat kohdentuvat myös isiä ja isien haasteita huomioivaksi. Hankkeen tulokset koottiin Isätyökirja julkaisuun. Hankkeen aikana sain huomata, että erilaisissa lapsiperhepalveluissa tarvitaan vielä paljon sukupuolisensitiivisen työn osaamista, jotta kohtaaisimme vanhemmat tasavertaisesti ja tukisimme erityisesti isien osallisuutta vanhemmuudessa ja lapsiperhepalveluissa.

Sukupuolisensitiivisyydellä tarkoitetaan ymmärrystä siitä, että sukupuoli on yksi sosiaalisessa kanssakäymisessä vaikuttava ja erilaisuutta rakentava seikka (Huuki, 2010), ja millaisia odotuksia ja esimerkiksi sukupuolittuneita työjakoja sukupuolemmelle asettaa (Leinonen, 2007). Nostamalla näkyviin sukupuolten väliset erot ja niihin kohdistuvat odotukset ja käsitykset, voimme kehittää työotettamme sensitiivisempään suuntaan. Erontekojen lisäksi on tärkeää huomata myös seikat, jotka ovat molemmille sukupuolille samoja. Sukupuolisensitiivisyyden tarvetta on perustelut ammattieettisellä ja lainsäädännöllisellä argumentilla, mutta myös tasa-arvon lisääntymisen sekä yhdenvertaisen ja syrjimättömän kohtelun ja kohtaamisen vaikutuksilla yksilön hyvinvointiin (Anttonen, 2017). Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen kuuluu tasa-arvolain mukaan jokaisen viranomaisen velvollisuuksiin (Suomi, 2009). Varhaiskasvatuksessa tämä voisi tarkoittaa myös vanhempien kohtaamiseen ja tukemiseen liittyviä käytäntöjä. Sukupuolisensitiivinen työote edistää asiakkaan kokemusta nähdyksi ja kuulluksi tulemistä omana itsenään. Sukupuolisensitiivisen varhaiskasvatuksen omaksumista päiväkodeissa on edistänyt muun muassa Tasa-arvoinen varhaiskasvatus -hanke (Tasa-arvoinenvarhaiskasvatus, 2019), erityisesti lasten kohtaamisessa ja kasvatusotteessa. Vanhempien kohtaamiseen sukupuolisensitiivisyyttä ei varhaiskasvatuksessa ole juurikaan sovellettu, eikä vanhempien kohtaamiseen, tukemiseen tai yhteistyöhön valmistavia opintoja vaikuta kuuluvan varhaiskasvatuksen kandidaatin tutkintorakenteeseen ainakaan yksittäisenä kurssina (Varhaiskasvatus, 2020).

Sukupuolten tasa-arvoa pidetään laajasti Suomessa ja muissa pohjoismaissa itsestään selvänä ja osittain jo saavutettuna tilana. Tasa-arvoa on pyritty edistämään erityisesti mahdollistamalla ja kannustamalla isä käyttämään isyys- ja vanhempainvapaita. Pohjoismaat tunnetaankin isäystävällisestä politiikasta (O'Brien & Wall, 2017) ja näyttäisikin, että pohjoismaissa isät käyttävät kiintiöitään ja ottavat osaa pienten lasten hoitoon (Arnalds, Eydal & Gíslason, 2013; Eydal & Rostgaard, 2018). Monet maat ovat ottaneet mallia pohjoismaiden isyysvapaista, mutta se ei ole johtanut niissä samanlaiseen lopputulokseen, kuin pohjoismaissa (Karu & Tremblay, 2018). Näkyykö tasa-arvo perhe-elämässä, kun isät pitävät isyysvapaitaan? Norjalainen tutkimus osoittaa, että siellä perheet viettävät paljon aikaa ja tekevät asioita yhdessä (Haldar & Rasvik, 2020). Islannissa isyysvapaan viettäminen vaikuttaa myös siihen, miten tasa-arvoisesti hoitovastuu jakautuu (Eydal & Rostgaard, 2018), mutta Ruotsissa ei demokratia perheen sisällä jollakäpäiväisessä elämässä toteudu (Alhberg, Roman & Duncan, 2008).

Vanhemmuuden tasa-arvoa pidetään yleensä ottaen hyvänä ja tavoiteltavana asiana, vaikka käytännössä valinnat esim. hoivavastuusta tehdään emotionaalisesti latautuneen ja sukupuolituneen käsityksen mukaan (esim. Jokinen, 2005; Lammi-Taskula & Salmi, 2016) vanhemmuus lisää äitien tekemää lastenhoitotyötä enemmän kuin isien (Yavorsky, Dush & Schoppe-Sullivan, 2015) ja isät kokevat tulevansa helposti ohitetuksi erilaisissa perhepalveluissa ja esimerkiksi äitiysneuvolaa pidetään äitisuuntautuneena (Mesiäislehto-Soukka, 2005). Äitikeskeisyydestä kertoo myös se, että äidit ovat ensisijaisia yhteydenpitäjiä kouluun; äideistä noin 75% ja isistä vain 3,7% ilmoittivat olevansa ensisijaisia yhteydenpitäjiä kouluun (Suomen Vanhempainliitto, 2018). Tutkimusten mukaan uskomukset äitien ensisijaisuudesta vanhempana näkyy edelleen tasa-arvoisen ja jaetun vanhemmuuden ideologiasta huolimatta (esim. Alasuutari, 2003; Nentwich, 2008; Perälä-Littunen, 2004, 2007). Äidit itse, mutta myös vanhemmille jaettava neuvontakirjallisuus pitävät yhä äitejä ensisijaisena vanhempana (Alasuutari, 2003; Vuori, 2009) tai jopa vastuullisena siitä, miten isät osallistuvat lasten hoitoon (Vuori, 2009).

Perheet ja sitä kautta myös vanhemmuus ja vanhemmuuden roolit ovat muuttuneet edeltävistä sukupolvista. Suomalaista perhettä, vanhemmuutta ja erityisesti isyyttä ja niiden muutosta kuvataan usein yhteiskunnan muutoksen kautta. Esimerkiksi Keurulainen (1998) kuvaa näitä muutosvaiheita esimodernin, teollisen, jälkiteollisen tietoyhteiskunnan ja post-modernin yhteiskunnan kautta. Nämä ajanjaksot sijoittuvat 1900-luvun alusta tähän päivään ja niiden aikana vanhempien roolit ovat muuttuneet erityisesti työn muutosten mukana; siirtyminen kodin piiriin kuuluvista ja vahvasti sukupuolittuneista miesten ja naisten töistä nykyajan kodin ulkopuoliseen ansiotyöhön on vaikuttanut myös lasten kasvatukseen ja määrään (Keurulainen, 1998).

Selkeät sukupuolittuneet tehtävät ovat katoamassa ja erityisesti isät ovat ottaneet perinteisesti äidille kuuluvia tehtäviä omakseen. Vaikka isät ovatkin ottaneet näitä tehtäviä omakseen, äitiä pidetään kuitenkin yhä ensisijaisena vanhempana (Nentwich, 2008). Myös uskomukset äitiydestä ja käyttäytyminen sen mukaan, pitävät yllä äitien ”portinvartijan” asemaa. Se voi syrjäyttää miehiä vanhemmuuteen kasvamisesta ja oppimisesta (Allen & Hawkins, 1999; Altenburger, Schoppe-Sullivan & Dush, 2018). Ei siis riitä, että isät itse määrittelisivät isyyden ja isyyden roolit uudelleen, vaan myös yhteiskunnan on omaksuttava uudenlainen moderni, dynaaminen ja jatkuvasti muuttuva isyys (Carpenter, 2007). Lapsiperheille suunnatuissa palveluissa voi olla vallalla uskomus äidin ensisijaisuudesta vanhempana, ja myös vanhemmat itse toteuttavat jakoa sukupuolittuneisiin vanhemmuusrooleihin, mikä ilmeni esimerkiksi Tiitisen ja Ruusuvuoren tutkimuksessa (Tiitinen & Ruusuvuori, 2015). Yhteiskunta on ottanut enemmän vastuuta lastenhoidosta järjestämällä ja tarjoamalla perheille päivähoito-oikeuden. Ovatko lapsiperhepalvelut pystyneet uudistumaan muuttuneen isyyden myötä? Kohtaammeko isät tasavertaisena vanhempana?

Tavoitteenani on herättää keskustelua ja edistää isien tasavertaista kohtaamista varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvattajilta vaaditaan vanhempien tasavertaista kohtelua. Sukupuolittuneet käsitykset voivat vaikuttaa siihen, että tahtomattamme tulemme kohdelleeksi äitejä ja isiä eritavalla. Tämä voi vaikuttaa erityisesti isien vanhemmuusidentiteetin muodostumiseen sekä isien halukkuuteen ja mahdollisuuteen toimia tasavertaisena vanhempana erilaisissa lapsiperhepalveluissa. Isän ja lapsen välinen yhdessäolo on tutkimusten mukaan suurimmillaan leikki-iässä (3–6-vuotiaat lapset) (Halme, 2009), jolloin suurin osa suomalaisista lapsiperheistä käyttää myös varhaiskasvatuksen palveluita. Varhaiskasvattajilla voi olla merkittäväkin rooli siinä, miten he tukevat ja rohkaisevat isiä toteuttamaan vanhemmuuttaan esimerkiksi keskusteluissa lasten kanssa (Thompson & Garretson, 2010). Olisikin tärkeää, että esimerkiksi kodin ja varhaiskasvatuksen välistä yhteistyötä kehitettäisiin niin, että se tukisi isän vanhemmuutta.

2 Tutkimuksen tavoite

Kasvatuspsykologian pro gradu -tutkimukseni käsittelee sukupuolittuneita vanhemmuuskäsityksiä varhaiskasvatuksen opettajilla. Kasvatuspsykologia on moninainen tutkimusala. Se on Lehtisen, Vauraan ja Lerkkasen (2016) mukaan kasvatustieteen ja psykologian välimaastoon sijoittuva tutkimusala, joka kohdistuu yksilön ja hänen toimintansa piirteisiin ja kasvatukselle merkitykselliseen vuorovaikutukseen. Usein mielletään, että kasvatuspsykologia tutkii ensisijaisesti ilmiöitä oppimisen ympärillä ja soveltaa psykologista tietoa oppimisessa. Tutkimuksen kohteena voivat olla oppijan ja ympäristön välinen vuorovaikutus, erilaiset oppimiseen vaikuttavat prosessit, oppijan omat valmiudet oppimiseen, opetustapojen vaikutukset oppimiseen ja erilaiset oppimisympäristöt (esim. American psychological association (APA), 2020; Corno & Anderman, 2016). Laajemmin tarkasteltuna kasvatuspsykologia tarjoaa tutkittua tietoa erilaisen tilanteiden ymmärtämiselle pohtimalla, millaiset käsitykset persoonallisuudesta, kehityksestä, oppimisesta, ajattelusta, vuorovaikutuksesta ja motivaatiosta edistävät tarkoituksen mukaista kasvua ja oppimista (Lehtinen, Vauras & Lerkkanen, 2016). Kasvatuspsykologia mahdollistaa ihmisen ja yhteisön kasvun ymmärtämistä ja tukemista laaja-alaisesti lapsesta ikääntyvään ja perhe-elämästä työyhteisöihin. Itse ymmärrän kasvatuspsykologian ihmisen ja ympäristön välisen vuorovaikutuksen tutkijana ja selittäjänä. Yksilön kasvu, kehittyminen ja oppiminen tapahtuvat aina jossakin ympäristössä ja kulttuurissa. Tämä konteksti muokkaa ihmistä, mutta ihminen myös itse muokkaa sekä mielen sisäistä että ulkoista ympäristöään.

Varhaiskasvatus ja kasvatuskumppanuus voidaan nähdä yhtenä vanhemmuuden kasvuympäristönä, missä vanhemmat muokkaavat ja rakentavat käsitystään itsestä vanhempana. Tähän käsitykseen vaikuttavat varhaiskasvatuksen työntekijöiden, mutta myös koko varhaiskasvatusinstituution käsitykset vanhemmista ja vanhemmuudesta. Organisaatiossa tiedostamattomat ajattelumallit voivat siirtyä organisaatiosukupolvelta toiselle (Mäkisalo ja Kinnunen, 1999) ja näin myös haitalliset käsitykset voivat siirtyä. Käsitykset erilaisista ilmiöistä vaikuttavat muun muassa vuorovaikutukseen (Häkkinen, 1996) ja käyttäytymiseen (Niikko, 2003), joten niiden tunnistaminen ja omien käsitysten reflektointi auttavat laajentamaan näkemyksiä ja kehittämään vuorovaikutusosaamista. Ymmärrys sukupuolittuneista vanhemmuuskäsityksistä ja vanhemmista tarjoaa mahdollisuuden pohtia niiden vaikutusta vanhempien tukemiseen ja vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Viime kädessä tavoitteenani on vaikuttaa äitien ja

isien eriarvoisuutta luoviin ja ylläpitämiin käsityksiin nostamalla esiin tiedostamattomia uskomuksia äiti- tai isätapaisesta vanhemmuudesta ja vanhemmuustaidoista. Tutkimuksen antamaa tietoa on mahdollista soveltaa varhaiskasvatuksen opettajien tulevassa koulutuksessa.

Tutkimukseni antaa uutta tietoa varhaiskasvattajien käsityksistä vanhemmuustaidoista ja sukupuolittuneesta vanhemmuudesta. Tavoitteenani on nostaa esiin erityisesti isiin ja isyyteen liittyviä käsityksiä, vaikka tutkimukseni kohdistuu myös äiteihin. Tutkimuksen sivuaa näin myös sukupuolentutkimusta, missä mielenkiinnon kohteena on muun muassa sukupuolen vaikutukset siihen, miten ihminen tulee kohdattua ja miten häntä kohdellaan. Fenomenografisen tutkimuksen tavoitteena ei ole pyrkiä selittämään, mistä mahdolliset erot johtuvat tai miten ne ovat syntyneet. Tälle syystä en itsekään tässä tutkimuksessa etsi selitystä eroille. Tieto sukupuolittuneista käsityksistämme on oleellista, sillä fenomenografisen tutkimusotteen lähtökohtiin kuuluvien oletusten mukaan käsityksemme ja ajatuksemme asioista vaikuttavat käyttäytymiseemme (Niikko, 2003). Vaikka käsitykset eivät kuitenkaan anna suoraa vastausta siihen, miten käyttäydymme, ne ohjaavat ihmisen ajattelua ja sitä, miten maailmaa hahmotetaan (Mäkisalo & Kinnunen, 1999; Uljens & Myrskog, 1994). Vanhemmuuteen liitetyt käsitykset voivat näkyä varhaiskasvattajien toiminnassa kasvatuskumppanuudessa ja vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa.

Käsitykseni mukaan sukupuolisensitiivistä tai -tietoista työotetta vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä varhaiskasvatuksessa ei juurikaan toteuteta tai siitä ei ainakaan puhuta. Lasten kasvatuksessa ja opetuksessa se alkaa olla jo normaalia. Tästä syystä halusin selvittää, miten varhaiskasvatuksen opettajat ymmärtävät sukupuolittuneen vanhemmuuden ja onko heillä erilaisia käsityksiä äideistä ja isistä vanhempina. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuskysymykset tarkentuvat tutkimuksen edetessä. Kiviniemi (2001) puhuikin tutkimuksen alussa mieluummin tutkimuksen johtoajatuksista. Vaikka laadullinen tutkimus vaikuttaa väljältä ja jopa suunnitelmattomalta, niin on tärkeää, että tutkimustehtävä on alusta saakka riittävästi rajattu ja tutkimuskysymyksen johtoajatus on selvillä (Kiviniemi, 2001). Lopullisesti tutkimuskysymyksiksi valikoitui:

- Millaisia käsityksiä varhaiskasvatuksen opettajilla on vanhemmuustaidoista?
- Miten varhaiskasvatuksen opettajien käsitykset isien ja äitien vanhemmuustaidoista eroavat?

ja

- Millaisen kuvan tutkimusaineisto piirtää isistä?

Käytännössä selvitän haastattelemalla, miten varhaiskasvattajien käsitykset äideille ja isille tyyppillisistä vanhemmuudesta ja vanhemmuustaidoista eroavat toisistaan. Haastattelen varhaiskasvatuksen opettajia ja analysoin litteroidun haastatteluaineiston. Esittelen luvussa neljä (4) tarkemmin tutkimuksen toteuttamisesta ja luvussa viisi (5) tutkimuksen tulokset.

3 Aiempia tutkimuksia ja teoriataustaa

Varhaiskasvattajien käsityksiä vanhemmuudesta tai vanhemmuustaidoista ei vaikuta olevan juurikaan tutkittu. Hakusanoilla lastentarhanopettaj* ja vanhemmuu* ei löytynyt kotimaisten (Oulu-Finna) eikä kansainvälisen (Eric, Scopus) hakukoneiden avulla sellaista kasvatustieteellistä tutkimusta tai artikkelia, jonka olisi voinut suoraan sanoa sivuavan valitsemaani aihetta. Hain myös tutkimuksia, jotka antaisivat näkökulmaa isyyteen, mikä on tutkimukseni yksi näkökulma. ”Käsityksiä isyydestä” hakusanat antoivat kotimaisessa hakukoneessa (Oulu-Finna) 9 tulosta, joista arviolta 2 voisi antaa jotain näkökulmaa omaan työhöni. Kansainvälinen tietokanta (ERIC) antoi samalla hakuehdolla 20 tulosta. Tutkimukset ja artikkelit kuvasivat yleisimmin jonkin tietyn kulttuurin isien omia käsityksiään tai lasten käsityksiä isyydestä. Myöskään hakusanalla vanhemmuustaido* ei löytynyt yhtään julkaisua Oulu-Finnan kautta. Vanhemmuustyylien vaikutusta lapsen sosiaaliseen kompetenssiin on kuitenkin tutkittu (Keinänen, Aunola, Lerkkanen, Poikkeus, Nurmi, & Kiuru, 2011). Siinä vanhemmuustyyliä on kuvattu Darlingin ja Steinbergin (1993) määritelmän mukaan: ”vanhempien asenteista, käyttäytymistavoista ja ei-verbaalisesta ilmaisusta koostuva yleinen tyyli, joka muodostaa lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tunneilmapiirin” (Keinänen ym. 2011, s. 16). Vanhemmuustyyliä eroavat vanhemmuustaidoista siinä, että vanhemmuustaidot ovat enemmänkin kykyä ymmärtää ja kohdata lapsi (Henttonen, 2019; Karttunen, 2016; Kettunen, 2019).

Kekkonen on tutkinut kasvatuskumppanuutta ja sitä, miten kasvatuskumppanuuden merkitykset rakentuvat ammattilaisten puheessa. Tutkimus kuvaa sitä, millaisia toimijoita, vuorovaikutustapoja ja suhteita varhaiskasvattajat kuvaavat kohtaamisista vanhempien tai lasten kanssa. Ammatillisen kasvatuskumppanuuden tavoitteena on, että varhaiskasvatuksen henkilökunta tuottaa kokemuksen kuulluksi tulemisesta, kunnioituksesta ja neuvottelevuudesta (Kekkonen, 2012a). Tutkimuksessa ei käsitellä erikseen äitejä ja isiä.

Suomalaisissa tutkimuksissa käsityksiä vanhemmuudesta on tutkittu vanhempien näkökulmasta (Eerola, 2015; Kokkonen, 2012; Tiilikka, 2005) ja lasten näkökulmasta (Valkonen, 2006). Äitien näkemyksiä kasvatuskäsityksistä ja päiväkotikasvatuksesta tutkittiin haastatteleamalla seitsemää äitiä (Tiilikka, 2005). Tutkimuksen mukaan äitien kasvatusnäkemykset painottivat lapsen yksilöllisyyttä, tunne-elämän ja itsetunnon kehityksen tärkeyttä sekä subjektiivuutta. Käsitykset kasvatuskumppanuudesta painottivat vanhemman ensisijaista kasvatusvastuuta ja onnistunut yhteistyö vanhemman riittävää tietotasoa päiväkotikasvatuksesta. Yhteistyö koettiin pääosin vanhemmuutta tukevana.

Vastuullista isyyttä ja vanhemmuuden sukupuolittumista miesten kertomana tutkittiin haastatteleamalla 44 isää (Eerola, 2015). Tutkimuksen mukaan pienten lasten isät kokivat lastenhoitotyön vastuullista isyyttä kuvaavaksi tekijäksi ja hoivaa itsestäänselvyytenä. Isyys nähtiin äititapaisten toimintana ja perinteisesti isyyteen liitetty taloudellinen vastuu molempien vanhempien vastuuna. Tutkimus myös osoitti, että vanhemmuuden sukupuolittumista kyseenalaistettiin eikä perinteiset mieskäsitteet rajoittanut isien osallistumista hoitoon ja hoivaan. Vaikka puheen tasolla oltiinkin ideaaleja, niin käytössä hoito ja hoiva jäivät isien puolisoille, kun perhevapaita pitivät pääosin puoliset.

Lasten terveyttä ja vanhemmuutta käsittelevä tutkimus koostui 20 äidin ja kahdeksan isän teemahaastatteluista sekä internetkeskusteluista lasten lihavuudesta (Kokkonen, 2012). Tutkimus osoitti, että internetkeskusteluissa lapsen lihavuuden katsottiin olevan seurausta ”huonosta” vanhemmuudesta; vanhemmat olivat joko laiskoja ja mässäileviä, vanhemman kasvatustavat olivat kelvottomia tai tunneside lapsen ja vanhemman välillä vääristynyt. Erityisesti ”huonoksi” vanhemmaksi määräytyi äiti. ”Hyvään” vanhemmuuteen liitettiin autoritatiivisuus ja terveystietoisuus. Ei-lihavan lapsen uskottiin kuvastavan ”hyvää” vanhemmuutta, emotionaalista suhdetta lapseen ja hyviä kasvatustapoja.

Lasten käsityksiä hyvästä äitiydestä ja isyydestä tutkittiin analysoimalla 207 iältään 11 – 13 -vuotiaiden lasten kirjoitelmaa aiheesta ”Millainen on hyvä äiti tai isä?” (Valkonen, 2006). Tutkimuksen mukaan hyvä vanhempi sai lapsen tuntemaan itsensä tärkeäksi, piti lapsesta huolta, oli kiva, asetti rajat ja kasvatti sekä oli esimerkillinen (ei käytä alkoholia tai tupakoi, ei riitele, ei ole liian ankara). Lasten näkemykset hyvästä vanhemmuudesta erosivat aiemmasta tutkimustiedosta siinä, että niissä korostui huolenpito ja lapselle annetun ajan merkitys, sopiva määrä reiluutta ja vanhempien päihitteettömyys ja toimeen tuleminen muiden vanhempien kanssa. Lapset eivät myöskään erotelleet hyvää äitiyttä ja hyvää isyyttä; tutkimuksen mukaan vanhemmuus ei ollut lasten näkemyksissä sukupuolittunutta.

Maaret Vuorenmaa on tutkinut äitien ja isien osallisuutta perheessä ja palveluissa sekä osallisuuden yhteydessä olevia tekijöitä. Tutkimuksen mukaan isät itse kokivat osallisuutensa perheessä vahvaksi, he kokivat kykynsä auttaa lasta kasvamaan ja kehittymään hyväksi sekä huomioivat lastensa heikkoudet ja vahvuudet (Vuorenmaa, 2016). Tutkimus antaisi siis viitteitä, että isät itse kokevat vanhemmuustaitonsa hyviksi. Tutkimus ei kuitenkaan selvennä sitä, eroavatko äitien ja isien kokemukset toisistaan.

Suomalaisesta isyystutkimuksesta tehdyn selvityksen (Mykkänen & Aalto, 2010) mukaan isyyttä ja isyyden teemoja on viimeisten vuosikymmenten tutkimuksissa lähestytty monipuolisesti. Näkökulma tutkimuksissa on ollut pääasiassa isien oma. Myös ammattilaisten näkökulmaa on tutkittu, mutta vähäiselle huomiolle on jäänyt lasten näkökulma isyyteen. Tutkimuksissa isyys on nähty tärkeäksi erityisesti lapsen kasvulle ja kehitykselle ja myös perheen hyvinvoinnille, mutta myös miehen hyvinvoinnille. Tutkimusten mukaan isyys näyttäytyykin miehen elämässä positiivisena voimavarana ja kannustimena. Isyyttä on tutkittu myös sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta (Mykkänen & Aalto, 2010). Tämän tutkimuskatsauksenkaan mukaan ei olisi tutkittu lastentarhanopettajien tai opettajien käsityksiä isyydestä.

Islantilainen tutkimus osoitti, että mitä enemmän isät käyttivät vanhempainvapaata lapsen ollessa vauvaikäinen, sitä enemmän isät osallistuivat lapsen hoitoon ja hoivaan myös lapsen ollessa leikki-ikäinen. Tutkimus osoitti, että isyysvapaan pituus vaikutti siihen, miten tasavertaisesti lapsen hoito jakautui: mitä pidempi isyysvapaa, sitä tasaisemmin hoito jakaantui. Hoitovastuun tasainen jakautuminen ei jäänyt vain vakituksessa parisuhteessa eläviin, vaan myös erossa asuvat hyötyivät siitä (Arnalds, Eydal & Gíslason, 2013). Mahdollistamalla ja tukemalla isiä pitämään isyysvapaita lisätään myös hoivavastuun tasaisempaa jakautumista äitien ja isien välillä.

Äidillä voi olla rooli siinä, millaiseksi isän vanhemmuus ja vanhemmuuden laatu muodostuu. Altenburger ym. (2018) tutkimus äidin portinvartijuudesta (uskomukset ja käyttäytyminen, jotka joko estävät tai edistävät isien osallistumista) ja sen vaikutuksesta isyyden laatuun tehtiin tarkkailemalla isiä kolmen ja yhdeksän kuukauden jälkeen lapsen syntymästä. Vanhemmuuden laadun indikaattoreina oli herkkä, lämmin ja reagoiva käyttäytyminen. Tutkimus osoitti, että erityisesti isillä, jotka kokivat ”portin sulkeutumista” lapsen ollessa kolmen kuukauden ikäinen, oli laskua vanhemmuuden laadussa lapsen ollessa yhdeksän kuukauden ikäinen (Altenburger ym., 2018). Isien osallistumista lapsen hoitoon tulisi tukea myös vaikuttamalla äitien uskomuksiin ja käyttäytymiseen. Kansainväliset tutkimukset osoittavat, että isän sitoutuminen vanhemmuuteen edistää lasten sosiaalisia taitoja, vaikuttaa positiivisesti käyttäytymiseen ja psykologisiin tuloksiin (Sarkadi, Kristiansson, Oberklaid & Bremberg, 2008). Toisaalta on myös näyttöä siitä, että vanhemman sukupuolella ei ole merkitystä lapsen hyvälle kasvulle ja kehitykselle (Biblarz & Stacey, 2010).

Lisäksi haluan nostaa kaksi pro gradu -tutkielmaa, joissa käsitellään hyvää vanhemmuutta (Vuokila, 2010) ja lasten näkökulmaa isyyteen (Niskanen, 2016). Niskanen on haastatellut 19

pohjoissavolaista 6-vuotiasta lasta ja selvittänyt heidän näkemyksiään isistä ja isyydestä. Tutkimuksen mukaan isät ovat merkittäviä perheelle ja kodille, aktiivisia, lempileviä ja joskus huonotapaisia. Näkemykset ovat linjassa isyystutkimusten kanssa ja kuvaavat osallistuvaa isyyttä (Niskanen, 2016). Vuokila (2010) selvitti tutkimuksessaan vanhempien käsityksiä hyvästä vanhemmuudesta. Tutkimukseen osallistui kuusi vanhempaa, joista yksi oli mies ja viisi naista. Tutkimuksen mukaan vanhempien käsitykset hyvästä vanhemmuudesta kuvaavat vastuullista vanhemmuutta, jossa lapsi on keskiössä. Suhteessa lapseen hyvä vanhemmuus on auttamis- ja kasvatusvastuuta, rajojen asettamista, lapsen yksilöllistä huomioimista, lapsen kehityksen ja oppimisen tukemista ja läsnäoloa. Hyvä vanhempi myös huolehtii itsestään ja käyttäytyy aikuiselle sopivien tapojen mukaan: on sitkeä, ei räjähtelee lapselleen, ei lähde kiukkuun mukaan (Vuokila, 2010).

3.1 Käsitys fenomenografisen tutkimusperinteen mukaan

Käsitykselle ei ole yksiselitteistä määritelmää ja sen lisäksi käytetään myös käsitettä ”uskomus” (Perälä-Littunen, 2004, Valkonen, 2006) tai ”tapa kokea” tai ”tapa ymmärtää” jokin asia (Niikko 2003). Kuvaan tässä käsitystä perustuen erityisesti suomalaisten fenomenografisen tutkimuksen uranuurtajien Kirsti Häkkisen ja Anneli Niikon ajatuksiin. Käsitys on mielipidettä syvempi ja laajempi ymmärrys tietystä asiasta (Häkkinen, 1996; Niikko, 2003). Käsitykset ovat refleктоimattomia ja ohjaavat ihmisten tapaa tulkita ilmiöitä (Häkkinen, 1996). Niille on ominaista implisiittinen luonne, minkä mukaan kokemuksemme ovat aina mukana tajunnassamme, vaikka emme olisi niistä tietoisia (Niikko, 2003). Käsitykset tietystä ilmiöstä voivat siis tiedostamattamme ohjata käyttäytymistämme ja vuorovaikutusta. Käsitys syntyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Alasuutari, 2003) todellisuutta koskevien kokemusten kautta ja niissä on mukana sekä yksilölle että yhteisölle ominaisia piirteitä (Huusko ja Paloniemi, 2006; Häkkinen 1996; Uljens, 1989). Fenomenografiassa käsitys ei kuitenkaan rakennu pelkästään sosiaalisesti, vaan se pitää sisällään myös ulkopuolisen todellisuuden; käsitykset eivät siis vastaa ulkoista todellisuutta, mutta voivat helpottaa sen ymmärtämistä (Valkonen, 2006). Tässä tutkimuksessa ymmärrän käsityksen Valkosen (2006) mukaisesti kokemukseen perustuvana, yleistettynä ajatuksena ja sanoiksi puetuksi kokemukseksi tutkittavasta ilmiöstä. Käsitys vanhemmuudesta ja vanhemmuustaidoista syntyy em. mukaisesti niistä kokemuksista, joita meillä vanhemmuudesta on. Se, miten käsitys esimerkiksi äitiydestä hahmotetaan, vaikuttaa myös siihen, miten

äitinä eletään (Vuori, 2003). Näin voidaan myös päätellä, että se, millainen käsitys meillä on vanhempien sukupuolittuneista taidoista vaikuttaa siihen, miten tulkitsemme äitien ja isien tapaa olla vanhempi.

Käsitykset ovat Häkkisen (1996) mukaan kontekstisidonnaisia, konstruktivisia ja dynaamisia. Sen mukaan käsitykset vaihtelevat ihmisten välillä kulttuurista, iästä tai sosioekonomisesta eroista joutuen. Erot syntyvät siitä, millaisia kokemuksia ja tietoja saamme (Häkkinen 1996), ja näiden erot johtuvat esimerkiksi koulutuksesta, mutta myös subjektiivisista kokemuksista. Siksi ei voida olettaa, että saman koulutuksen saaneilla henkilöillä on yhtenevä käsitys tietystä ilmiöstä. Käsitys ei myöskään yksilön osalta ole pysyvä, vaan se voi muuttua kontekstin vaihdoksen myötä (Häkkinen, 1996). Myös käsitykset sukupuolesta rakentuvat sosiaalisissa suhteissa ja kulttuurisissa käytänteissä ja ovat kontekstisidonnaisia. Sukupuoli muovaa toimintamahdollisuuksia, kun käytännöt tuottavat naisten ja miesten välisiä eroja. Näitä eroja pidetään usein itsestään selvinä, jopa luonnollisena. Ihmisten valinnat voivat toisaalta myös murtaa näitä itsestäänselvyksiä ja näin vähitellen laajentaa käsitystä sukupuolelle ominaisesta käytännöstä. Näin myös käsitykset sukupuolesta laajenee ja muuttuu (Lammi-Taskula & Salmi, 2016), mikä on esimerkki käsitysten muodostumisen konstruktivisesta luonteesta; ne muodostuvat aina entisten käsitysten pohjalle (Häkkinen, 1996). Tämä on hyvä huomioida haastattelutilanteessa ja ymmärtää, että haastateltavat voivat esittää samasta asiasta erilaisia näkemyksiä tai jopa muuttaa niitä haastattelun kuluessa. Haastattelutilanne voi siten toimia myös sekä haastateltavalle että tutkijalle oppimisprosessina, jonka aikana oma käsitys tutkittavasta ilmiöstä voi laajentua ja muuttua.

Käsitykset ohjaavat ihmisen tapaa etsiä merkityksiä ympäröivän maailman ilmiöille (Häkkinen 1996). Tätä kutsutaan merkityksenantoprosessiksi. Fenomenografiassa tätä merkityksenantoprosessia kuvataan mikä- ja miten-näkökulmilla (Häkkinen, 1996). Niikko (2003) selventää näitä kahta ulottuvuutta Uljensia (1989, 1993, 1996) mukaillen: Mitä (mikä)-ulottuvuus viittaa kohteen sisältöön (esim. mitä ihmiset ymmärtävät oppimisella) ja Miten (kuinka)-ulottuvuus viittaa siihen, kuinka ymmärrämme sen sisällön, jonka olemme määritelleet, kun ilmiö X on jotakin (esim. kuinka opimme). Omassa tutkimuksessani mikä-ulottuvuus viittaa siihen, miten varhaiskasvatuksen opettajat ymmärtävät vanhemmuuden ja sukupuolittuneet vanhemmuustaidot. Miten-ulottuvuus viittaa puolestaan siihen, kuinka nämä sukupuolittuneet erot ilmenevät varhaiskasvatuksen opettajille. Mikä-näkökulma on ensisijainen ja samalla edellytys miten-näkökulmalle, mutta se rajoittaa mikä-näkökulmaa (Niikko, 2003).

Fenomenografiassa käsityksiä kuvataan ensimmäisen ja toisen asteen näkökulmasta (Häkkinen, 1996). Ensimmäisen asteen näkökulma kuvaa todellisuutta sellaisena, kuin se on. Erilaiset luonnontieteelliset ilmiöt luetaan ensimmäisen asteen ilmiöiksi. Tutkimusmetodina käytetään yleensä havainnointia. Ensimmäisen asteen näkökulmasta ilmiöt ovat muuttumattomia, vaikka ihmisten käsitykset niistä voisivat muuttua (Häkkinen, 1996). Toisen asteen näkökulma kuvaa toisen ihmisen ajatuksia ja kokemuksia ympäröivästä maailmasta (Niikko, 2003). Tavoitteena ei ole kuvata ilmiötä sellaisena kuin se on, vaan sellaisena kuin tietty joukko ihmisiä sen käsittää (Häkkinen, 1996). Ei tavoitteena, eikä edes mahdollisuutena, ole arvioida näiden käsitysten oikeellisuutta vaan kuvata erilaisten käsitysten variaatioita (Häkkinen, 1996; Niikko, 2003).

3.2 Varhaiskasvatus kohtaa vanhempia

Varhaiskasvatuksen henkilökunta koostuu pääsääntöisesti naisista ja on siksi erittäin sukupuolittunut ala. Varhaiskasvatuksen opettaja -ammattinimikettä on alettu käyttää syyskuusta 2018 alkaen, jolloin varhaiskasvatuslaki muuttui (Varhaiskasvatuslaki, 540/2018). Sitä ennen käytettiin nimikettä lastentarhanopettaja. Miehiä lastentarhanopettajista oli vuoden 2013 tilaston mukaan 2,9% (Sosiaali- ja terveysalan tilastollinen vuosikirja 2016). Organisaation perinteinen toimintakulttuuri ja sukupuolittuneisuus ovat osaltaan estämässä tasavertaista vanhemmuuden tukemista. Jos varhaiskasvattajilla ei ole riittävää ymmärrystä siitä, että oma sukupuoli vaikuttaa tapaamme kokea ja ymmärtää erilaisia ilmiöitä, on myös vastakkaisen sukupuolen vanhemmuuden tukeminen haasteellisempaa. Vaarana on, että tulemme tahtomattamme syrjäyttäneeksi isiä. Varhaiskasvatuksen opettajat ovat kuitenkin valmiita reflektoimaan omaa ammatillisuuttaan suhteessa sukupuoleen (Estola, 2010). Vaikka tutkimus koskikin lasten parissa tehtävää työtä, niin oletan, että varhaiskasvatuksen opettajat ovat valmiita pohtimaan myös lasten vanhempiin liittyviä sukupuolittuneita oletuksiaan.

Varhaiskasvatuksessa kohdataan paljon vanhempia; äitejä ja isiä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä (Varhaiskasvatuslaki, 540/2018). Varhaiskasvatus tapaa vanhempia, tai ainakin toista heistä, päivittäin. Nämä lapsen tuonti- ja hakutilanteet tarjoavat mahdollisuuden keskustelulle ja tuelle. Laajemman mahdollisuuden lapsen hyvinvointia, kasvua ja kehitystä koskevaan keskusteluun antaa varhaiskasvatussuunnitelmat, joiden tavoitteena on vahvistaa päivähoidon ja vanhempien välistä kasvatuskumppanuutta. Vaikka varhaiskasvatussuunnitelma on virallisen linjauksen ja

tavoiteltavan tilan mukaan vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä, niin käytännössä kuitenkin isät katoavat, kun kirjataan varhaiskasvatussuunnitelmia (Alasuutari, 2003, 2010). Sinänsä tasa-arvoisena kuvattu ja ymmärretty kasvatuskumppanuus näyttäisi toteutuvan vain äitien kohdalla.

Alasuutari (2003, 2010) on tutkinut äidin ja isän puhetta äitiydestä ja isyydestä. Tutkimuksen mukaan isien osallisuus lapsiperhearjessa ei näkynyt siinä, kumpi vanhempi nähdään ensisijaisena vanhempana. Isän merkitys lapsen elämässä korostui erityisesti tilanteissa, joissa isä puuttui. Myöskään varhaiskasvatuksessa isien rooli ei näkynyt samalla tavalla kuin äitien. Isän osallistuminen lapsen päivähoidon ei ole harvinaista, mutta kasvatustilanteissa korostui äidin ensisijaisuus. Tasa-arvoisesta puhetavasta ja jaetun vanhemmuuden ihanteesta huolimatta isät ”katosivat”, kun varhaiskasvatussuunnitelmia kirjattiin. Alasuutari haastaakin varhaiskasvatusta pohtimaan, tukeeko ja ylläpitääkö varhaiskasvatustilanteet äitihoivan ensisijaisuutta. Äidit toivat kyllä isiä esille keskusteluissa, mutta päivähoidon puhetapa oli hyvin äitikeskeinen (Alasuutari 2003, 2010).

Kasvatuskumppanuus on yhteistyösuhde, joka perustuu kahden osapuolen väliseen kuuntelemiseen, kunnioittamiseen, luottamukseen ja dialogiin (Venninen, Leinonen, Rautavaara-Hämäläinen & Purola, 2011). Kasvatuskumppanuuskäsitettä on kritisoitu muun muassa sen yksipuolisesta lähtöasetelmästä: kasvatuskumppanuus on varhaiskasvatuksen puolelta annettu näkemys, ei vanhempien toiveesta tai aloitteesta noussut (Ylitalo-Mäntylä, 2009). Kritiikkiä on esitetty myös siitä, että se vertaa tasapuolista ja vapaaehtoista suhdetta julkisen palvelun suhteeseen, mikä ei perustu kummankaan osapuolen vapaaehtoisuuteen (Kekkonen, 2012b). Tämä lähtöasetelmä asettaa varhaiskasvatuksen instituutiona valta-asemaan, johon vanhempien on vastattava osoittaakseen hyvää vanhemmuutta. Millaisena varhaiskasvatus näkee vanhempien vanhemmuustaidot ja millainen käsitys heillä on sukupuolittuneesta vanhemmuudesta, vaikuttaa myös siihen, mitä vanhemmilta odotetaan tai mistä heidät ehkä syrjäytetään. Odotetaanko isiltä ja äideiltä keskimäärin samankaltaista vanhemmuutta vai sallitaanko erilaisuus? Ohjaitaanko vanhempia varhaiskasvatusinstituution omaksumaan näkemykseen hyvästä vanhemmuudesta vai uskalletaanko rohkeasti tukea jokaista yksilöllisiin valintoihin ja toimintamalleihin?

Kasvatuskumppanuus voidaan nähdä myös mahdollisuutena kasvaa ja kehittyä kasvattajana, kuten Ylitalo-Mäntylä (2009) väitöskirjassaan kuvasi. Tämä vaatii yhteistä kieltä ja toisen osapuolen kuulemistä (Ylitalo-Mäntylä, 2009). Kasvatuksen ammattilaisilla on yhteisen kielen ra-

kentamisen ja kuulemisen osalta merkittävä rooli. Ammatilainen luo rajoja hyväksytyn, normatiivisen ja poikkeavan välille omilla puhetavoillaan (Mietola ja Lappalainen, 2005). Nämä puhetavat voivat olla tiedostamattomia, mutta ne ohjaavat sitä, miten toiminnan kohde käytännössä havaitaan (Mietola ja Lappalainen, 2005). On siis tärkeää pyrkiä tiedostamaan omia käsitteisiään ja uskomuksiaan, jotta niihin voi tarvittaessa tarttua ja tietoisesti pyrkiä muuttamaan sellaisia uskomuksia, jotka voivat olla haitallisia. Yksi vanhemmuutta koskeva uskomus voi olla äidin ensisijaisuus vanhempana. Se voi ohjata varhaiskasvattajia ylläpitämään puhetta, joka ohjaa äitejä osallistumaan ja isiä antamaan äänensä äideille.

Kasvatuskumppanuuteen sisäänrakennettu odotus yhteistyöstä kohdistuu kahteen osapuoleen: varhaiskasvatukseen (käytännössä henkilökunta) ja vanhempiin. Tässä suhteessa ”vanhemmat” ajatellaan yhdeksi yksiköksi, ottamatta huomioon, että se pitää sisällään kaksi tai useampia vanhempia. Toki sama koskee myös varhaiskasvatusta, sitä toteuttaa useampi ammatilainen, vaikka käsitämme sen yhtenä yksikkönä. Varhaiskasvatusta instituutiona ohjaa kuitenkin varhaiskasvatuslaki, jota kaikkien tulee noudattaa. Vanhemmuudessa tällaista yksimielisyyteen pakottavaa lakia ei ole, vaan jokainen vanhempi ja ”vanhemmat-yksikkö” määrittää keskinäisessä keskustelussa kulloisenkin yhteisen mielipiteen.

3.3 Sukupuolittunut vanhemmuus ja sukupuolineutraalin vanhemmuuden haasteet

Vaikka vanhemmuutta ja vanhemmuuden laatua on tutkittu paljon, äidin ja isän kasvatustyylien eroavaisuuksia ja niiden vaikutusta lapsen kasvuun ja kehitykseen ei ole juurikaan tutkittu (McKinney & Renk, 2008). Vanhemmuus näyttäytyy sukupuolirooliodotusten ja sukupuolittuneiden toiminta tapojen osalta hyvin perinteiseltä. Erityisesti naisten arvot muuttuvat vanhemmuuden myötä perinteisempään suuntaan (Lönngqvist, Verkas & Verkasalo, 2018). Toisaalta on viitteitä siitä, että isät osallistuvat lasten kanssa vietettyyn aikaan (leikkiminen, keskustelu, taitojen opettaminen, lukeminen) yhtä paljon kuin äidit, mutta alle kouluikäisten lasten hoivasta vastaa yhä pääsääntöisesti äidit (Närvi & Salmi, 2017). Äitien ja isien tapa olla lapsen kanssa siis eroaa toisistaan.

Tarvitseeko lapsi sekä äidin että isän kasvaakseen tasapainoisesti? Onko vanhemman sukupuolella merkitystä? Biblarz ja Stacey (2010) analysoivat tutkimuksia ja selvittivät, onko ja millaista merkitystä sukupuolella on vanhemmuuteen. Tutkimus suoritettiin analysoimalla vuodesta 1990 tehtyjä ja julkaistuja tutkimuksia, joissa raportoitiin vanhemmuuteen ja/ tai lapsiin liittyviä tuloksia ja verrattiin perheitä, joissa oli sama määrä vanhempia, mutta sukupuoleltaan eri kokoonpanoja (esim. nainen-mies, nainen-nainen tai mies-mies). Tutkimukset eivät tukeneet väitettä, että lapset tarvitsisivat molempia sukupuolia edustavia vanhempia, ja jotka asuvat avioliitossa. Tutkimuksissa ei myöskään löytynyt yhtään vanhemmuuteen liittyvää kykyä, joka olisi sukupuolittunut. Tutkimukset osoittavat, että kaksi yhteensopivaa vanhempaa tarjoaa lapsille hyvän ja suotuisan kasvuympäristön riippumatta vanhempien sukupuolesta, siviilisäädystä tai seksuaalisesta identiteetistä. Kahden isän perheessä isät näyttivät alkavan käyttäytymään enemmän äititapaisesti, samoin kahden äidin perheessä isätapaisesti ja näin saavan emotionaalisia hyötyjä lapselle (Biblarz & Stacey, 2010). Vaikuttaisi siis siltä, että vanhemman sukupuolella ei ole merkitystä lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille, mutta vanhemman tavalla kohdata lapsi on. Lapsi tarvitsee siis sekä ”äititapaista” että ”isätapaista” vanhemmuutta, mutta niitä voi toteuttaa kaikki sukupuolet.

Sukupuolittunut ajattelu näkyy vanhemmuudessa siinä, millaisia äitien ja isien kuvitellaan olevan, mihin heidän luonnostaan uskotaan kykenevän ja millaisia taitoja heillä on. Naiseen ja äitiyteen liitetään usein hoivaavuus, heidän uskotaan olevan luonnostaan parempia lasten hoitajia. Näin isyys määräytyy helposti toissijaisena tai avustavana vanhemmuutena. Äidit siis määrittävät vanhemmuuden asiantuntijuuden mittarin ja hyvän vanhemmuuden mallin (Perälä-Littunen, 2004).

Vanhemmuuskeskustelua leimaa vahvasti sukupuolineutraali käsitys vanhemmuudesta. Oletamme, että vanhemmat toimivat ja tekevät päätöksiä vailla sukupuolensa tuomaa vaikutusta käyttäytymiseemme ja muiden odotuksiin siitä, miten käytäydymme. Naiset ja miehet kuitenkin sosiaalistuvat eri tavalla suhteessa lapsiin ja lastenhoitoon, eli laajemmin vanhemmuuteen (Halme, 2009). Vanhemmuudesta puhutaan siinäkin tapauksessa, että tosiasiasa tarkoitetaan tai kuvataan äitiä tai äitihoivaa (Vuori, 2010). Myös opaskirjallisuudessa sukupuolineutraali puhe on tavanomaista ja tekstin normi, vaikka lähemmin tarkasteltuna äiti rakentuu lapsen ensisijaiseksi hoivaajaksi (Joenpelto, 2018; Vuori, 2010). Vanhemmuus ei siis ole sukupuolineutraalia, vaikka sitä pidetään yllä esimerkiksi vanhemmille suunnatuissa kyselytutkimuksissa. Ne suunnataan yleensä vanhemmille ja jätetään heidän harkintaansa, kumpi vanhemmista vastaa kyselyyn tai vastaavatko he siihen yhdessä. Tosiasiasa vanhemmille suunnattuihin kyselyihin

vastaa kuitenkin äidit: vanhempien barometri 2018; äitien vastausprosentti noin 87,3%, kouluterveyskysely; äitien vastausprosentti 85%, Autismikirjon häiriön varhainen tunnistaminen ja diagnosointi Suomessa – perheiden näkemys, äitien vastausprosentti 94% (Vanhempien barometri, 2018; Kouluterveyskysely, 2017; Yliherva ym. 2018). Vuori kuvaa erästä suomalaista väitöstutkimusta, jossa tutkija puhuu sitkeästi vanhemmista, vaikka kaikki kyselyyn vastaajat ovat olleet äitejä (Vuori, 2010). Isät syrjäytyvät helposti lapsista, vanhemmuudesta ja lapsiperhepalveluista tehdyissä kyselyissä, ja se voi aiheuttaa palveluiden kehittymistä enemmän äitejä tukevaan suuntaan. Koska asiantuntijat ja tutkijat ovat vanhemmuuden diskurssin rakentajia (Vuori, 2010), olisi tärkeää, että tutkijat huomioisivat myös vanhemman sukupuolen siinä määrin, kuin se on tarpeen.

Nykyisin vallalla oleva puhetapa sukupuolineutraalista vanhemmuudesta lähtee sinänsä hyväksyttävästä ajatuksesta, että puhetta lasten hoidosta, hoivasta ja kasvatuksesta ei sidota kumpaankaan (tai mihinkään) sukupuoleen tai äidille tai isälle ominaiseen rooliin. Vanhemmuus-käsitteellä halutaan myös laajentaa perhekäsitystä, joka ottaa huomioon myös ei-biologiset tai ei-juridiset vanhemmat. Usein kuitenkin vanhemmuusretoriikka kätkee sisäänsä naisten ja miesten / äitien ja isien työnjakoa vanhemmuudessa (Vuori, 2010). Sukupuolineutraali vanhemmuus kuvataan usein jaettuna vanhemmuutena, jossa vanhemmille kuuluvat vastuut ja velvollisuudet jaetaan tasan molempien vanhempien kesken. Vaikka vanhemmuudesta puhuttaessa ei olisi tietoinen tarkoitus tehdä sukupuolittuneita oletuksia, niin tiedostamattaan ihmiset kuvaavat äidin ja isän vanhemmuutta toisistaan poikkeavaksi. Tämä ilmenee esimerkiksi Perälä-Littusen (2004) haastattelututkimuksessa. Tutkimus osoittaa, että haastateltavat eivät halunneet erotella hyvää äitiä ja hyvää isää, mutta kuvasivat vastauksissaan hyvän äidin ja hyvän isän erilaisiksi. Kuvausten perusteella haastateltavat asettivat äidin hyvän vanhemmuuden malliksi, johon isää verrattiin. Isällä myös kuvattiin olevan äidistä poikkeavia ominaisuuksia, joista selvimpinä perheen talouden turvaaminen ja miehen mallina oleminen pojilleen (Perälä-Littunen, 2004).

Eron parissa työskentelevien perheammattilaisten asemoitumista vanhemmuuteen ja vanhemmuutta koskevia kehyksiä tarkastelevan tutkimuksen (Anttonen-Vaaranien, 2019) mukaan, erotyötä tekevien suhtautumisessa vanhempiin korostuu äitien ja isien yhdenvertaisen kohtelun ihanne jopa niin, että vanhemmuuden sukupuoli peittyi tasaveroista vanhemmuutta painottavaan puhetapaan. Ongelmana tutkija näkee sen, että erotyötä tekevien ammattilaisten tavat asemoitua vanhemmuuteen perustuvat arjen työnjakoon, vanhemman ja lapsen väliseen hoivasuhteeseen sekä tasavertaisen vanhemmuuden ihanteeseen. Ne tosiasiaissa tuottavat sukupuolittu-

nutta vanhemmuutta, vaikka sitä halutaan häivyttää (Anttonen-Vaaraniemi, 2019). Myös vanhemmuuden tasapuolittuneisuuden häivyttävää puhetta on kritisoitu siitä, että se piilottaa sukupuolittuneet työn, vallan ja vastuun (Kuronen, 2003).

Sukupuoli rakentuu sosiaalisissa suhteissa ja vuorovaikutuksessa, ja niissä joko toisinnetaan tai mahdollistetaan muutos (Lammi-Taskula & Salmi, 2016). Arkitoiminta muokataan sen mukaan, mitä pidetään omalle sukupuolelle hyväksyttävänä toimintana. Sukupuoleen liittyvät oikeudet, velvollisuudet, odotukset ja säännöt voivat joko tukea tai aiheuttaa ristiriitaa. Ihminen tekee tiedostamattaan sukupuolittuneita ratkaisuja näiden mutkikkaiden ehtojen alla (Lammi-Taskula & Salmi, 2016). Sukupuoleen liittyvät odotukset vaikuttavat niihin valintoihin, joita perhe-elämässä tai vanhemmuudessa yleensä tehdään. Toisaalta myös nämä valinnat muokkaavat käsitystä sukupuolesta. Muutoksen tekeminen sukupuolittuneista käsityksistä on vaikeaa, sillä ne rakentuvat meihin jo lapsuudessa ja niitä selitetään helposti biologispohjaisiksi ja siksi pysyviksi (Estola, 2010). Työtä erityisesti haitallisten käsitysten muuttamiseksi on kuitenkin tehtävä, jotta vanhemmilla on mahdollisuus toteuttaa oman näköistään vanhemmuutta vailla ulkopuolisia paineita ja rooli-odotuksia. Sukupuolittuneiden käsitysten refleктоiminen on yksi tehokas tapa muuttaa niitä ja samalla kehittää omaa ammatillista vuorovaikutusosaamistaan.

3.4 Vanhemmuustaidot

Termiä vanhemmuustaidot (vanhemmuuden taidot, parenting skills) käytetään kasvatustieteen, sosiaalihuollon, lääketieteen (erityisesti mielenterveystyö) ja hoitotieteen tutkimuksessa ja käytännössä laajasti, mutta sille ei tunnu löytyvän selkeää määritelmää. Karttusen (2016) mukaan vanhemmuustaidoilla kuvataan vanhempien kykyä tunnistaa lapsen tarpeita ja ymmärtää lapsen emotionaalista haavoittuvuutta (Karttunen, 2016). Yhteistyö vanhemmuuden käsikirjassa vanhemmuuden taitoja kuvataan kykynä vastata lapsen tarpeisiin: ”-- vanhemmuuden taitojen puutteet -- Huoli toisen vanhemman kyvyistä vastata lasten tarpeisiin --” (Kettunen, 2019) tai vauvan tarpeiden tunnistamisella ja niihin vastaamisella: ”-- Vanhemmuuden taidot --. Äidit kuten isätkin opettelevat yhtä lailla tunnistamaan vauvan tarpeita, vastaamaan vauvan viesteihin ja säätelmään vauvan tunnetiloja.” (Henttonen, 2019). Joutsenniemi ja Mustonen erottavat vanhemmuustaidot kasvatustaidoista; kasvatustaidoilla he ymmärtävät esimerkiksi taitoa kohdata lapsen uhma, kun taas vanhemmuustaidot ovat laajemmin eteen tuleviin tilanteisiin suhtautumista ja ratkaisujen löytämistä. He käyttävät vanhemmuustaidoista rinnakkaistermiä

ruuhkataidot, jotka ovat ajattelu-, tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja omien arvojen mukaan elämistä (Joutsenniemi & Mustonen, 2013).

Esittelen seuraavaksi kolme vanhemmuuden tukeen kehitettyä tai sovellettua menetelmää, joissa tuetaan vanhemmuustaitoja: Ihmeelliset vuodet -vanhemmuuskoulu, Käypä hoito suositukset ja Vanhemmuuden roolikartta. Näillä käytännön työhön vanhemmuuden tueksi kehitellyillä menetelmillä haluan kuvata sitä kenttää, mille ammattilaiset usein perustavat käsityksensä hyvästä vanhemmuudesta ja vanhemmuustaidoista. Lisäksi esittelen lyhyen katsauksen lastensuojelun näkökulmasta hyvään vanhemmuuteen (Kellet & Apps, 2009). Lopuksi kuvaan ajatuksia päivähoidossa ilmenevistä hyvän vanhemmuuden määritelmistä Mietolan ja Lappalaisen (2005) mukaan sekä suomalaisista ja kansainvälisistä tutkimuksista kerätty kooste hyvään äitiyteen ja hyvään isyyteen liitettyistä ominaisuuksista.

Menetelmä	vanhemmuustaidot
<p>Ihmeelliset vuodet -vanhemmuuskoulu kuvaa vanhemmuustaitoja (parenting skills) lapsen ikätason huomioivaksi sosiaalisen osaamisen, emotionaalisen itsesäätelyn ja akateemisten taitojen edistämiseksi (Webster-Stratton, 2011).</p> <p>Ihmeelliset vuodet on ryhmäpohjainen ohjausmenetelmä vanhemmille, joiden lapsilla on käytöshäiriöitä (Ihmeelliset vuodet, 2019).</p>	<p>jaettu kuuteen osa-alueeseen, joiden kuvataan olevan vanhemman ja lapsen kiintymyssuhteen kivijalat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - empatia - huomio - osallistuminen - leikki - ongelmanratkaisu - kuunteleminen ja puhuminen <p>Vanhemmuuden taitoihin lisätään myös</p> <ul style="list-style-type: none"> - kehuminen, rohkaiseminen ja palkitseminen - rajojen asettaminen ja niiden johdonmukainen noudattaminen - seuraamuksista huolehtiminen, jos lapsi ei käyttäydy sovittujen sääntöjen rajoissa <p>(Haapola, Pitkänen, Sepponen & Kuurre, 2016; Webster-Stratton, 2011).</p>
Käypä hoito suositukset	Käypä hoito suositukset vanhemmuustaitojen ohjaukseen pitää sisällään myönteiseen vanhemmuuteen ja lapsen

<p>ovat tutkimuksen perustuvia hoitosuosituksia, joita Suomessa noudatetaan</p>	<p>myönteiseen käyttäytymiseen tähtääviä taitoja. Näitä ovat muun muassa</p> <ul style="list-style-type: none"> - lapsijohtoinen leikki, - positiivinen vahvistaminen (käytännössä kehuminen ja myönteinen huomio), - tehokas kehottaminen ja ohjaaminen (vastavoimana ”jankuttamiselle”), - rajojen asettaminen, - läksyjen teon tukeminen ja yhteistyö koulun kanssa ja vanhemman omat stressinhallintakeinot <p>(Käypähoito, 2019)</p>
<p>Vanhemmuuden roolikartta pyrkii kuvaamaan vanhemmuutta ja sen ilmenemistä arkiajattelussa.</p>	<p>viisi osa-aluetta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - elämän opettaja; arvojen ja taitojen siirtämistä eteenpäin - ihmissuhdeosaaaja; sosiaalisten taitojen opettamista - rajojen asettaja; lapsen turvallisuudesta huolehtimista ja sen toteutuminen vaatii vanhemmilta selkeitä sääntöjä, rutiineja ja toistoja - huoltaja; ravinnosta, puhtaudesta ja levosta huolehtimista sekä sairaudenhoitoa - rakkauden antaja <p>(Hermanson E., www.terveyskirjasto.fi, 2012; Vanhemmuuden roolikartta, 2019)</p>
<p>Riittävän hyvä vanhempi Usein lastensuojelussa on käytetty termiä ”riittävän hyvä vanhempi”, mitä ei ole riittävässä määrin määritelty (Choate & Engstrom, 2014), mutta se kuvaa käytännössä</p>	<p>Kellet ja Apps (2009) määrittelevät riittävän hyväksi vanhemmuudeksi</p> <ul style="list-style-type: none"> - kyvyn tarjota perushoito ja turvallisuus - rakkaus ja hellyys - asettaa lasten tarpeet etusijalle - tarjota rutiininomaisen ja johdonmukaisen hoitoa

sitä vähimmäistasoa, mitä lastensuojelun asiakasvanhemilta vaaditaan.	- vaikeuksien kohdatessa kyvyn tai halukkuuden si- toutua tukeen (Kellet & Apps, 2009).
---	---

Taulukko 1 Vanhemmuustaidot eri menetelmissä

Vanhemmuustaitoja voidaan kuvata arkisemmalla termillä ”hyvä vanhemmuus” tai ”hyvä vanhempi”. Ne kuvaavat niitä tekoja, joita äiti tai isä tekee ollakseen hyvä vanhempi. Hyvään vanhemmuuteen kuuluu lapsen tarpeisiin vastaaminen, rajojen asettaminen, auktoriteettina toimiminen, demokraattisuus ja lapsen itsenäistymisen tukeminen (Valkonen, 2006). Päiväkodissa hyvä vanhemmuus ymmärretään usein ”Butlerilaisittain” tekemisenä: hyvä vanhempi huolehtii lapsen asiallisesta vaatetuksesta ja siisteydestä sekä osallistuu vanhempainiltoihin ja kasvatuskeskusteluun (Mietola & Lappalainen, 2005). Tämä näkyy vielä tässä ajassakin muun muassa siinä, miten osallistuminen kasvatuskeskusteluun tai lapsen kuulumisten vaihtoon hakutilanteessa on hyväksyttävää ja tavoiteltavaa vanhemmuutta. Kasvatuskumppanuus ja kutsuminen (jopa houkuttelu) päiväkodin yhteisiin tapahtumiin on sinällään hyvä ja tavoiteltava asia, mutta se pitää sisällään myös eroja rakentavaa ja ulos sulkevaa käytäntöä, jonka avulla vanhempien - äitien ja isien - odotetaan toteuttavan hyvää vanhemmuutta (Mietola & Lappalainen, 2005). Kansainvälisen tutkimusanalyysin mukaan mikään vanhemmuustaito ei ole sukupuolittunut (Biblarz & Stacey, 2010).

Kuvaan seuraavassa hyvään äitiyteen liitettyjä asioita mukaillen Perälä-Littusen (2004) kaaviota sekä suomalaiseen äitiyteen liitettyjä uskomuksia (Perälä-Littunen, 2004).

Hyvä äiti	tutkimusalue
emotionaalisesta hyvinvoinnista huolehtiminen	Ruotsi, Australia
lapsen fyysinen hyvinvointi: puhtaus, turvallisuus, sairaanhoito, ruoka	Italia, Australia, Iso-Britannia, Suomi
leikkiminen ja ajan viettäminen lasten kanssa	Ruotsi, Australia, Israel, Yhdysvallat, Suomi
Itsenäisyyteen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen kannustaminen	Yhdysvallat, Suomi
omien tunteiden näyttäminen, esimerkkinä oleminen	Israel, Suomi
ymmärtää ja tukee lasta	Israel, Iso-Britannia, Suomi
Epäitsekkyys, toimiminen lapsen edun mukaan	Iso-Britannia, Yhdysvallat

Lapsen ajatusten ja mielipiteiden kunnioittaminen	Suomi
Neuvominen, ohjaaminen	Suomi
pitää huolta ulkonäöstään	Viro

Taulukko 2 Hyvään äitiyteen liitettyjä uskomuksia Perälä-Littusta (2004) mukaillen

Seuraavassa vastaava kaavio hyvään isyyteen liitettyistä ominaisuuksista. Kaavio on luotu suomalaisen tutkimuksen (Perälä-Littunen, 2004) ja Normanin ja Floydin (2006) koosteen perusteella (tästä otettu mukaan viisi eniten mainintaa saanutta ominaisuutta).

Hyvä isä	tutkimusalue
ajan viettäminen lapsen kanssa	Suomi, Norja, Yhdysvallat, Australia
tunteiden näyttäminen	Suomi
turvallisuuden tunteen luominen (taloudellinen, materiaallinen)	Suomi, Norja
neuvominen ja ohjaaminen	Suomi,
toimii esimerkkinä	Suomi
ottaa huomioon lapsen iän ja sukupuolen	Viro
ottaa huomioon lapsen tarpeet	Yhdysvallat
hoivaa	Yhdysvallat,
tukee	Yhdysvallat
Rakastava	Yhdysvallat

Taulukko 3 Hyvään isyyteen liitettyjä uskomuksia Perälä-Littusen (2004) ja Norman & Floyd (2006) mukaan

Edellä lueteltujen tutkimusten mukaan hyvään äitiyteen ja hyvään isyyteen liitettyt ominaisuudet eroavat osaltaan toisistaan. Molempiin liitettiin ajan viettäminen lapsen kanssa, hoivaaminen, neuvominen ja tunnekasvatus. Hyvän vanhemman ominaisuuksiin liitettiin sekä äitien että isien kohdalla myös lapsen tarpeiden huomioiminen, mutta äidin kohdalla odotettiin niiden syvällisempää ymmärtämistä, kun taas isältä odotettiin ”vain” niiden huomioimista. Hyvän äidin ominaisuuksiin liitettiin näissä tutkimuksissa epäitsekkyys ja omasta ulkonäöstä huolehtiminen, joita ei mainittu hyvään isyyteen liitettyissä ominaisuuksissa. Hyvältä isältä sen sijaan odotettiin erityisesti taloudellisesta turvallisuuden luomisesta, mistä ei ollut mainintaa äitiyttä koskevissa odotuksissa. Nämä tutkimustulokset ovat linjassa myös arkikäsitteen osalta siinä, että äideiltä odotetaan usein omien tarpeiden unohtamista ja isiltä perheen taloudellisesta hyvinvoinnista vastuun kantamista.

4 Tutkimuksen toteuttaminen

Seuraavaksi kuvaan tutkimukseni etenemistä. Tutkimukseni on laadullinen ja aineiston keruu toteutettiin teemahaastattelulla. Tutkimuksen kohdejoukko valikoitui kuudessa pohjoissuomalaisessa päiväkodissa työskentelevästä yhteensä seitsemästä varhaiskasvatuksen opettajasta. Aineiston litteroinnin jälkeen suoritettiin aineiston fenomenografinen analyysi, jota kuvaan tarkemmin luvussa 5.4. Aineiston analyysi.

4.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimukseni on laadullinen. Laadullinen tutkimus on parhaimmillaan tutkijalle oma oppimiskokemus. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijalla on erityinen rooli aineiston kerääjänä ja tulkitsijana. Tutkija menee lähelle tutkittavaa kohdetta, mikä mahdollistaa sen, että näkökulma ja tulosten tulkinta voivat kehittyä tutkimusprosessin edetessä. Tutkijan kehittyvää ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä ei pyritä peittämään, vaan sitä hyödynnetään esimerkiksi tutkimustehtävän jalostamisena (Kiviniemi, 2018). Tutkijalla on erityinen rooli myös haastattelun ilmaisujen tulkitsijana. Tutkijan omat käsitykset ja merkityksen annot ilmiölle ovat väistämättä mukana tulkintaa tehdessä. Siksi on tärkeää, että tutkija korostaa omien lähtökohtien tiedostamisen tärkeyttä tutkimusta tehdessä ja erityisesti tuloksia tulkittaessa (Häkkinen, 1996). On tärkeää jättää omat esiolettamukset sivuun, jotta voi aidosti kuulla, mitä tutkittavat ilmiöstä kertovat (Karjalainen, 2010; Niikko, 2003).

Laadullinen tutkimus voisi luonteeltaan olla myös muuta, kuin tutkittavien tulkintoja (käsityksiä, merkityksenantoja) todellisuudesta. Olisin voinut tutkia ilmiötä myös havainnoimalla käytännössä ilmenevää toimintaa ilmiön ympärillä esimerkiksi seuraamalla varhaiskasvatuksen opettajien toimintaa äitien ja isien kanssa ja vertaamalla näitä toisiinsa. Halusin kuitenkin syventää omaa ymmärrystäni tutkittavasta ilmiöstä, minkä takia valitsin tutkimuskohteeksi käsitykset ilmiöstä. Fenomenografian etymologia tarkoittaa sitä, miten jokin ilmenee jollekin (Niikko, 2003), joten fenomenografian valinta tutkimusmetodiksi oli oikeastaan aika itsestään selvää; halusin tietää, miten sukupuolittuneet vanhemmuustaidot ilmenevät varhaiskasvatuksen opettajille.

4.2 Teemahaastattelu tiedonkeruumenetelmänä

Kasvatuspsykologia on empiirinen tutkimusalue, joka hyödyntää erilaisia tutkimusmetodeja havaintoaineiston hankkimiseksi. Näitä voivat olla esimerkiksi erilaiset testit, kyselyt tai haastattelut (Lehtinen, Vauras & Lerkkanen, 2016). Tutkimukseni aineisto on kerätty haastattelemalla, joka on fenomenografisen tutkimuksen yleisin tiedonkeruumenetelmä (Niikko, 2003). Haastattelulla pyritään selvittämään tutkittavien ajatuksia ja käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä (Hirsjärvi & Hurme, 2000). Haastattelun etuna esimerkiksi kyselytutkimukseen voidaan pitää sitä, että haastattelu voidaan varmasti kohdentaa juuri haluttuun kohdejoukkoon ja kyselyn runkoa on mahdollista muokata tutkimuksen ja haastattelun edetessä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2004). Haastattelu tutkimusmetodina on eräänlaista keskustelua tutkijan ja haastateltavan / haastateltavien välillä (Eskola, Lähti & Vastamäki, 2018). On kuitenkin muistettava, että tutkimushaastattelu eroaa tavanomaisesta arkisesta keskustelusta. Haastattelu käydään tutkijan aloitteesta, sillä on tietty tarkoitus ja yleensä se nauhoitetaan, mikä tuo tilanteeseen tietyn valta-asetelman (Eskola ym., 2018). Haastattelu tutkimusmetodina on haastava, sillä tilanteeseen osallistuvat henkilöt tuovat siihen mukanaan aiemmat kokemuksensa (Hirsjärvi & Hurme, 2000). Erityisesti käsitysten tutkiminen haastattelemalla pitää sisällään mahdollisuuden, että haastateltavat muuttavat käsitystään tutkittavasta aiheesta haastattelun edetessä tai he esittävät erilaisia näkemyksiä ilmiöstä (Hakkarainen, 1996). Haastateltava voi kokea haastattelun itseään uhkaavana tai pelottavana (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2010). Sukupuolittuneita käsityksiä tutkittaessa haastateltavat ja haastattelija väistämättä tuovat tutkimustilanteeseen mukanaan myös oman käsityksensä sukupuolesta. Sukupuoli ja siihen liitetyt rooliodotukset ovat ajankohdainen, emotionaalisesti väritty ja kiisteltykin aihe. Tämä tulee huomioida haastattelutilanteessa ja varautua siihen, että haastateltavat voivat pyrkiä vastaamaan kysymyksiin yleisesti hyväksyttyjen oletusten mukaisesti (Hirsjärvi ym., 2010). Toisaalta, koska fenomenografisen tutkimuksen haastattelu saa erota tavanomaisesta haastattelusta niin, että haastattelija pyrkii herättämään haastateltavissa uudenlaista tietoisuutta käsiteltävästä ilmiöstä (Hirsjärvi & Hurme, 2000), niin täydelliseen objektiivisuuteen pyrkiminen ei ole tarpeen.

Tein haastattelun teemahaastatteluna. Hirsjärvi ja Hurme (2000) kuvaavat teemahaastattelua haastatteluksi, jossa keskitytään tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Se ei edellytä osallistujien yhteistä kokemusta, vaan siinä korostetaan haastateltavien omia määritelmiä kyseessä olevasta ilmiöstä. Haastateltavien tulkinnat ja ilmiölle antamat merkitykset ovat keskiössä. Teemahaastattelu antaa myös vapauden edetä keskeisten teemojen mukaan, ja vapauttaa haastateltajan tutkijan tiukasta roolista (Eskola ym., 2018; Hirsjärvi & Hurme, 2000). Teemahaastattelu

sopii hyvin tutkimusmetodiksi laadulliseen tutkimukseen, sillä se antaa Kiviniemen (2018) ajatuksen mukaisesti riittävää liikkumavaraa tutkijan mahdollisuudelle jalostaa tutkimuskysymystä tutkimusprosessin edetessä.

Vaikka teemahaastattelussa ei ole tarkkaan määriteltyjä kysymyksiä, järjestystä tai vastausvaihtoehtoja, niin tietyt teema-alueet on määritelty ja haastattelijan tehtävänä on huolehtia, että ne tulee käytyä läpi jokaisen haastateltavan osalta (Eskola ym., 2018). Teemahaastattelu aloitetaan usein kevyellä aiheeseen laskeutumisella, jonka tavoitteena on luoda luottamuksellinen keskustelusuhde ja vapauttaa ilmapiiri. Hyvä tapa on aloittaa haastattelu työnkuvaan liittyvällä kysymyksellä ja siirtyä sen jälkeen varsinaisiin haastatteluteemoihin (Eskola ym., 2018). Koska oma haastatteluni koski nimenomaan työtehtävissä koettuja vanhemmuustaitojen eroja, oli työtehtäviin ja -uraan liittyvät kysymykset luonteva tapa aloittaa haastattelu. Haastattelun teemat voivat perustua teoreettiseen esiyymmärrykseen tutkittavasta aiheesta (Eskola ym., 2018). Tutkimukseni haastattelurunko muodostui teoriaosuuteni teemoista: vanhemman tehtävistä, ”vanhemmuustaidot” käsitteen ymmärtämisestä ja sukupuolittuneista vanhemmuustaidoista (liite 1: teemahaastattelurunko). Lopuksi annoin vielä haastateltaville mahdollisuuden kertoa teemasta sellaista, mitä en osannut kysyä, mutta mitä haastateltava pitää aiheellisena teeman kannalta.

4.3 Tutkimuksen kohdejoukko ja haastattelun toteuttaminen

Fenomenografisessa tutkimuksessa käsitykset rajataan koskemaan vain tiettyä joukkoa (tutkimusotosta) eikä niitä pyritäkään yleistämään laajempaan populaatioon (Häkkinen, 1996). Teemahaastattelussa on tärkeää pyrkiä löytämään henkilöitä, joilta saa mahdollisimman hyvin tietoa tutkittavasta aiheesta (Eskola ym., 2018). Hain tutkimusluvan Oulun kaupungin varhaiskasvatusjohtajalta. Tutkimuslupa myönnettiin 19.12.2019, minkä jälkeen lähetin kutsun tutkimushaastatteluun kahdellekymmenelle (20) oululaisen päiväkodin johtajalle jaettavaksi varhaiskasvatuksen opettajille. Päiväkodin johtajat edustavat laajempaa päiväkotijoukkoa, sillä yhdellä johtajalla voi olla johdettavaan useampi päiväkotitoiminta. Lähestyin mahdollisia tutkittavia päiväkodin johtajien kautta, koska haastattelut tullaan toteuttamaan työajalla ja mahdollisesti haastateltavien työpakoilla, joten esihenkilöinä heillä tulee olla mahdollisuus vaikuttaa työntekijöiden osallistumiseen tutkimukseeni. Haastattelupyynnössäni kerroin tutkimukseni tarkoituksesta, varhaiskasvattajien näkökulman tärkeydestä ja haastattelun toteutuksesta (liite 2: haastattelupyyntö).

Esihaastattelun suoritin ennen varsinaisia haastatteluja ja siihen osallistui opiskelukaveri, joka on toiminut lastentarhanopettajana 17 vuotta ja päiväkodin hallinnollisena johtajana viimeiset 13 vuotta. Esihaastattelun perusteella teemahaastattelun kysymykset antoivat hyvin kuvaa tutkittavista ilmiöistä. Pieniä sanamuutoksia tein varsinaista haastattelua varten. Esihaastatteluaineisto on mukana varsinaisessa analyysissä.

Haastatteluun suostumista motivoi Eskolan, Lätin ja Vastamäen (2018) mukaan mm. haastateltavien mahdollisuus tuoda mielipiteensä esille, tarve kertoa omista kokemuksistaan tai halu tuoda oman organisaation näkökulma esille. Myös aiemmat kokemukset tieteelliseen tutkimukseen osallistumisesta voivat motivoida osallistumaan uudelleen (Eskola ym., 2018). Haastattelukutsuuni vastasi kuusi varhaiskasvatuksen opettajaa neljästä eri päiväkodista. Haastateltavat olivat kiinnostuneita sukupuolisensitiivisestä työstä ja työotteesta, mikä ilmeni haastattelun aikana. Yksi haastateltavista oli omissa opinnoissaan perehtynyt aiheeseen ja kaksi kertoi aiheen olleen vuoden sisällä yhtenä työpaikan sisäisenä koulutuksena. Haastattelut pidettiin kolmena eri päivänä ja haastattelupäivien välissä oli kahdesta neljään vapaapäivää, joiden aikana haastattelut litteroitiin ja aloitettiin alustava kategorisointi. Alustava kategorisointi mahdollisti seuraavissa haastatteluissa syventymisen sellaisiin aiheisiin, jotka olivat tutkimuksen kannalta oleellisia. Esimerkiksi loppuhaastatteluissa keskityttiin enemmän vanhemmuustaitojen ilmene-miseen ja äitien ja isien eroihin niissä, koska alkuhaastatteluissa niihin ei saatu riittävästi aineistoa. Tein haastattelut tutkimukseen osallistuvien työpaikalla, jotta tutkimukseen osallistuminen olisi vaivatonta. Haastattelujen kestot vaihtelivat 30 ja 45 minuutin välillä.

Haastateltavat täyttivät lyhyen esitietolomakkeen ennen haastattelua. Esitietolomakkeessa (liite3: haastateltavan tiedot) kysyttiin haastateltavan nimi ja haastattelun aika. Nämä olivat sitä varten, että tarvittaessa voisin palata yksilöityyn haastatteluun esimerkiksi lisätiedon tai -haastattelun muodossa. Itse äänitetyssä haastattelussa ei käytetty nimiä tai muita tunnistetietoja. Myös työhistoria selvitettiin esitietolomakkeessa ja sen toimi samalla laskeutumisena aiheen pariin. Lopuksi pyysin haastateltavia kuvaamaan millaisissa tilanteissa he kohtaavat vanhempia ja millaisissa tilanteissa he ovat huomanneet, että vanhemman sukupuolella voi olla merkitystä asian hoitamiseksi. Esitietolomakkeesta ei selvinnyt mitään sellaista, mikä ei olisi tullut esiin myös haastattelussa, mikä takia niiden anti itse tutkimukselle oli merkityksetön. Esitietolomakkeen täyttäminen toimi lähinnä aiheeseen laskeutumiseen.

Tutkimusjoukkoni muodostui varhaiskasvatuksen opettajista, jotka kaikki olivat naisia. Esitietolomakkeessa ei kysytty osallistujien ikää, vain työkokemus varhaiskasvatuksen ajalta. Tutkimukseen osallistuneet ovat toimineet varhaiskasvatuksen opettajina 1,5 vuodesta yli 30 vuoteen. Kaikilla haastateltavista oli pyynnöstäni korkeakoulutason koulutus, mutta en erotellut, onko koulutus sosionomi vai kasvatustieteellinen tutkinto.

Haastateltavat kirjoittivat kohtaavansa vanhempia hyvin arkipäiväisissä varhaiskasvatukseen kuuluvissa tilanteissa: tuonti- ja hakutilanteissa, vasukeskusteluissa ja erilaisissa juhlissa tai tapahtumissa, joita päiväkodilla järjestetään. Myös ylimääräiset keskustelut (nk. huolikeskustelu), verkostopalaverit ja yhteistyöpalaverit ovat niitä tilanteita, joissa varhaiskasvatuksen opettajat vanhempia kohtaavat. Yleisimmin tapaamiset ovat kasvokkaisia, mutta myös puhelin- keskustelut ja sähköpostit mainittiin.

Haastateltavat kirjasivat, että sukupuolen vaikutus näkyy esimerkiksi siinä, kumpi vanhempi osallistuu vasukeskusteluun, päiväkodin vanhempaintoimikuntaan tai vastaa tekstiviestiin tai sähköpostiin. Myös se, millaiset asiat vanhempia kiinnostaa lapsen päivän kuulumisissa tai miten paljon aikaa vietetään tuonti- ja hakutilanteessa, nähtiin sukupuolen mukaan erottuvina. Yksi haastateltava mainitsi myös päivähoidon aloituksessa olevat erot: isät hoitavat maksuasiat, äiti tietää lapsen rutiinit. Kaksi haastateltavaa ei halunnut vastata tai ei ollut huomannut tilanteita, joissa sukupuolittuneet erot näkyisivät.

4.4 Aineiston analyysi

Fenomenografian tavoitteena tutkia ja ymmärtää ihmisen kokemuksia ja sitä, millaisilla eri tavoilla ihmiset ymmärtävät erilaisia ilmiöitä (Huusko & Paloniemi, 2006; Niikko, 2003). Fenomenografia keskittyy erilaisten arkipäivän ilmiöitä koskeviin käsityksiin ja käsitysten eroavaisuuksien tutkimiseen. Lähtökohtana on oletus, että on yksi ja yhteinen maailma, jota ihmiset käsittävät eri tavalla. Fenomenografiassa ei pyritä kuvaamaan todellisuutta sellaisena kuin se on, vaan tarkoituksena on kuvata käsityksiä todellisuudesta (Huusko & Paloniemi, 2006); millaisia erilaisia käsityksiä tutkittavilla on yhteisestä ilmiöstä. Se tapahtuu parhaiten tutkimalla ihmisten kokemuksia ja ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä (Niikko, 2003). Näin voidaan hah-

mottaa kokonaiskuvaa ilmiöstä (Valkonen, 2006). Tutkimuksessani kuvaan varhaiskasvatuksen opettajien käsityksiä vanhemmuustaidoista ja sukupuolittuneesta vanhemmuudesta, mielenkiintoni on erityisesti isiin liitetyissä käsityksissä.

Fenomenografisen tutkimuksen aineistona on yleensä kirjalliseen muotoon muokattu materiaali (Valkonen, 2006). Tutkimukseni materiaalina käytin litteroitua haastattelumateriaalia. Litterointi suoritettiin nk. peruslitterointina, mikä tarkoittaa tallennetun äänimateriaalin kirjoittamista puhekieliseksi, mutta litteroinnista jätetään pois mm. täytesanat eikä taukoja tai äänen painoja kirjata ylös. Koska en tutki piilomerkitäisiä tai vuorovaikutusta, niin usein tutkimusaineistosta tehtävä diskurssilitterointi ei ollut tarpeen.

Fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtana on pyrkiä systematisoimaan tietyssä kulttuurissa tai yhteisössä oleva ajattelutapa. Pyrkimyksenä ei ole kuvata yksittäisiä kuvauksia vaan saada selville käsitysten eroja (Huusko & Paloniemi, 2006) ja sitten yleistää ja hierarkisoida ne (Niikko, 2003). Fenomenografiassa ei olla kiinnostuneita siitä, miten oikeita tutkittavien käsitykset ovat suhteessa totena pitämäämme (Niikko, 2003, viittaa Ujlens 1989) vaan mielenkiinto on siinä, kuinka asiat näyttävät tutkittaville heidän omassa maailmassaan. Tutkimus kohdistuu ilmiötä kuvaaviin laadullisesti erilaisiin käsityksiin. Mielenkiinto on siis toisen asteen näkökulmassa, mikä Niikon (2003) mukaan painottaa toisen ihmisen tapaa kokea jotakin. Tutkimuksen kohteena ovat erilaiset näkökulmat tutkittavaan ilmiöön ja nämä näkökulmat voivat olla kokemuksia tai käsityksiä. Toisen asteen näkökulma ei kuvaa todellisuutta suoraan (kuten ensimmäisen asteen näkökulma) vaan todellisuus ilmenee tutkittavien käsityksen kautta (Niikko, 2003). Omassa analyysissäni pyrin olemaan uskollinen fenomenografialle ja sen toisen asteen näkökulmalle enkä pyrkinyt selittämään (ensimmäisen asteen näkökulman mukaisesti) miksi tutkittavat käsittävät ilmiöitä niin kuin käsittävät tai selittämään niiden syitä tai syntymekanismeja.

Eskola ja Suoranta (1998) ovat kuvanneet aineiston tulkintaa ja sen eri asteita Hoikkalaa (1987, s. 174-175) mukaillen seuraavasti: ”--- esimerkiksi haastattelussa haastateltava tekee oman tulkintansa, tutkija toisen asteen tulkinnan käsitellessään aineistoa ja kolmannen raporttia muokatessaan. --- Raportin lukijan tulkinta on siten jo neljännen asteen tulkinta.” Näin ollen käsitysten tutkimisessa on huomioitava, että tulkintaan vaikuttavat monet eri tekijät eikä näin ollen luultavasti todellista ja totuuden mukaista näkemystä ole edes mahdollista saada.

Fenomenografinen analyysi ei ole selkeästi määritelty vaan antaa väljyydessään mahdollisuuden jatkuvalla reflektoinnilla ja oppimisella (Niikko, 2003). Tutkija ei voi etukäteen määrittää

kategorioita, joihin hän lähtee aineistoa jaottelemaan, vaan se hahmottuu vasta analyysiprosessin myötä (Häkkinen, 1996). Toisaalta teemahaastattelussa analyysiä helpottaa se, että aineistoa on mahdollista ja hyödyllistäkin lähteä aluksi ryhmittelemään haastattelun teemojen mukaan.

Analyysiprosessi jaetaan neljään vaiheeseen (Niikko, 2003, liite Fenomenografisen tutkimusaineiston analyysimalli ja sen toteuttaminen), joita kuvaan seuraavaksi oman tutkimukseni analyysia rinnalla kuvaten.

1. analyysivaihe, jonka aikana tutkija muodostaa kokonaiskäsityksen ilmiöstä. Tämä vaatii aineiston lukemista läpi useaan kertaan. Tässä vaiheessa myös valitaan sopiva analyysiyksikkö, joka voi olla sana, lause tai puheenvuoro. Aineistosta etsitään näitä merkityksellisiä ilmauksia (Niikko, 2003).

Ensimmäisessä vaiheessa merkitsin litteroituun ja tulostettuun aineistoon erilaisilla värikoodeilla ilmaisuja, joiden ajattelin sopivan karkeaan ryhmittelyyn. Litteroitua materiaalia oli yhteensä 72 sivua. Tässä vaiheessa keskityin etsimään teemahaastattelun isojen teemojen mukaisia ilmaisuja: miten haastateltava ymmärsi vanhemmuustaidot ja sukupuolittuneen vanhemmuuden, mitä hän piti vanhemman tehtävinä ja miten ne erosivat äitien ja isien tekemänä. Analyysiyksiköiksi valikoitui

- Vastaukset, joissa kuvattiin kysymyksen mukaisia asioita; ”K: Mitä on hyvät **vanhemmuustaidot**? V: No, sehän on lapsen **kasvatuksen tukemista**” tai ”K: Miten **isät** asettaa rajoja lapsille? V: Isät... Ihan **normaalisti**. No ihan niiku.... Miten kielletään lasta --- **kieltämällä ja estää, että ei voida sitten...**”
- Ilmaukset, joissa mainittiin sanat ”vanhemmuustaito”, ”sukupuolittunut vanhemmuus” tai ”vanhemman tehtävä” tai niiden johdannaiset; ”---siinä herää huoli niistä **vanhemmuustaidoista**, että osataanko antaa lapselle riittävästi, että sillä on **perusturvallisuus** kunnossa ja ---”
- Ilmaisut, joissa vertailtiin äidin tai isän tapaa toimia; ”---**äidit** yleensä jää hakutilanteessa **pitemmäksi aikaa juttelemaan**. **Isillä** on ehkä... Ne on ehkä vähän **kiireisempiä** monesti ja sitten semmosia että ne **kuuntelee ne perusjutut** ja sitte ok lähettäämpä kotiin.”

Äitejä tai isiä koskevia ilmauksia otin mukaan myös niissä tapauksissa, joissa haastateltava käytti ilmaisua ”vanhempi” tai ”tyyppi” mutta joissa olin selkeästi esittänyt kysymykseni niin, että se koski nimenomaan vain toista vanhemmista;

- ”K: Entä jos **isällä** tulisi vastaava tilanne, että se lapsi rupee siinä kiukuttelemaan ja sitä pitää siinä rauhotella tai lähtee juoksemaan päiväkodin käytävällä, niin mitenäs

isät toimii sellaisessa tilanteissa? V: --- no monesti napakampia ne ei välttämättä anna sen tilanteen mennä ihan niin pitkälle - - - riippuu tyypistä. ”

- ”K: Mitenkäs sun mielestä **äitin vanhemmuustaidot** näkyy, ilmenee täällä päivähoitossa? V: Kyllä musta meillä on kauheen niinku semmosia jotenkin **vastuuntuntoisia vanhempia** ja että on niinku kiinnostuneita siitä lapsestaan ja ne haluaa niinku tietää, miten sillä täällä menee --- ”

2. analyysivaiheessa merkitykselliset ilmaukset ryhmitellään vertaillen, etsien samankaltaisuuksia, erilaisuuksia tai rajatapauksia. Tärkeää on, että etsitään ja löydetään tutkittavan ilmiön kanalta oleelliset ilmaukset (Niikko, 2003).

Toisessa vaiheessa järjestin litteroidun materiaalin samankaltaisia puhekielisiä ilmaisuja yhteen. Tätä vaihetta tein sitä mukaa, kun sain haastattelut litteroitua. Samalla alkoi syntyä myös alustavasi 3. vaiheen alatasen kategorioita. Siirsin ilmaisut erilliseen taulukkoon. Analyysiyksikkönä oli joko

- sana tai sanat; esim. ”lastenhoito” ”tukeminen ja ohjaaminen ja opettaminen” tai
- ilmaus; ”---vaikka lasten käyttämisestä kampaajalla ehkä naiset käyttää, äidit hoitaa enemmän---

pelkistetty ilmaus	puhekielinen ilmaus / yleensä aiheeseen liittyvä	isät	äidit	tasavertaisesti
Lapsen päivittäisiin tarpeisiin vastaaminen	lastenhoito on tietenkin iso, ku puhutaan vanhemmista, lasten ja päivittäisten tarpeiden huolehtiminen		vaikka lasten käyttämisestä kampaajalla ehkä naiset käyttää, äidit hoitaa enemmän	
kehityksen tukeminen taitojen opettaminen	lapsen kaikenpuolinen se kehityksen tukeminen ja ohjaaminen ja opettaminen	että ehkä isillä on semmonen vähän rennompi ote moneneen asiaan että ei ihan välttämättä.. miten mää sen nyt muotoilisin... että ehkä pikkusen semmonen niinku rennompi.	Äidit on musta vähän enemmän niinku semmosia tietyllä tavalla tiukempia tietyissä asioissa niinku	

Taulukko 4 esimerkki alatasen kategorisoinnista. ”Mitä tehtäviä vanhemmille kuuluu?”

3. analyysivaiheessa rakennetaan alatasen kategorioita. Nämä kategoriat ovat abstraktimpia kuin yksilötason kuvaukset (Häkkinen, 1996).

Kolmannessa vaiheessa kirjasin näitä ilmaisuja taulukkoon ja ryhmittelin niitä alatasen kategorioihin, pelkistettyihin ilmauksiin. Samalla alkoi syntyä jo ylätasen kategorisointia, kun siirsin samankaltaisia alatasen kategorioita yhteen. Kun olin siirtänyt kaikista haastattelumateriaalista poimitut ilmaukset alakategorioihin sain 42 sivuisen taulukon. Taulukossa erottelin yleensä aiheeseen liittyvät ilmaisut, isiin liittyvät ilmaisut, äiteihin liittyvät ilmaisut ja tasavertaiseen vanhemmuuteen liittyvät ilmaisut erikseen. Näin sain taulukon, jota on mahdollisuus tulkita horisontaalisesti tietyn vanhemmuustaidon, vanhemmille kuuluvan tehtävän tai sukupuolittuneeseen vanhemmuuteen liitettyjen tekijöiden mukaan tai vertikaalisesti jompaankumpaan vanhempaan liittyvien ilmaisujen mukaan.

pelkistetty ilmaus	puhekielinen ilmaus / yleensä aiheeseen liittyvä	isät	äidit	tasavertaisesti
hyväksyminen omana itsenään yksilöllisyyden ymmärtäminen arvostaminen pyyteetön hyväksyminen lapsen omien mielenkiinnon kohteiden tukeminen yksilöllisten taitojen tukeminen	sitten ymmärtää myös sen että lapset on hyvin erilaisia ja jos on sisaruksia, lapset on erilaisia ja lapsilla on erilaisia tarpeita että niinku osata sitten siinä siläläilla olla sen lapsen käytettävissä. ja arvostaa sitä lasta omana itsenään pyytetön lapsen hyväksyminen että niinku hyväksyy että sen lapsen semmosen ku se on , tukee sitä lasta siinä sen omassa kasvussa ja niissä sen omissa mielenkiinnon kohteissaan	isät ottaa lapset jotenki enemmän persoonana . Mikä tarkoittais mun silmissä sitä, että he ottais lapsen yksilönä huomioon. isä saattaa kuunnella sen yhen lapsen kuulumiset, ja sitten huikaakin että me täältä mennään jo (monilapsisessa perheessä) meillä on ihan ihana yks isä tuossa, joka saattaa jäädä kaheksikymmeneksi minuutiksi tuossa aamulla ennen puuroa laittamaan tyttänsä hiuksia, kun ne tytölle ei kelpaa.	ehkä äideillä vois olla enemmän sitä, että lapsi on lapsi, ja sen täytyy toimia tietyllä tavalla . Että miten me voitais saada se toimimaan tietyllä tavalla. että äidit jaksaa ja haluaa kuunnella ne kaikki lasten kuulumiset, tai kertoo ne asiat erillä tavalla (monilapsisissa perheissä)	hirveen ylpeitä niistä lapsistaan kyllähän ne on hirveen kiinnostuneita ja ylpeitä siitä omasta lapsestaan että nyt se on oppinut tuommoisen taidon ne yleensä niinku ihan tasapuolisesti niinku siitä tavallaan iloitsee ja on ylpeitä ja mielissään

	kohdata lapsi yksilönä ja minkälaisia taitoja on			
--	---	--	--	--

Taulukko 5 Vanhemmuustaidot. ”Lapsen hyväksyminen omana itsenään”

Esimerkkitaulukosta ilmenee, että haastateltavat ovat kuvanneet yhtenä vanhemmuustaitona lapsen hyväksymisen omana itsenään ja siihen kuuluu mm. lapsen yksilöllisyyden huomioinen, lapsen arvostaminen, pyyteetön hyväksyminen, lapsen omien mielenkiinnon kohteiden tukeminen ja yksilöllisten taitojen tukeminen. Isien vanhemmuustaidot tässä kategoriassa käsitettiin ilmenevän niin, että isät ottavat lapset yksilöllisenä persoonana, mutta eivät välttämättä jaksa kuunnella monilapsisissa perheissä kaikkien lasten kuulumisia hakutilanteessa. Äitien vanhemmuustaitoihin liitettiin sekä lasten näkeminen yhtenäisenä ja toivotulla tavalla toimivana joukkona, että äidin kyky kuulla jokaisen oman lapsen yksilölliset kuulumiset. Molempien vanhempien vanhemmuustaidot näkyivät ylpeytenä omasta lapsesta.

4. analyysivaiheessa muodostetaan näistä alatasen kategorioista yhdistämällä ylätasen kategorioita (Niikko, 2003).

Tähän vaiheeseen saakka analyysiä oli tehty aineistolähtöisesti, eli analyysiyksiköt ja alakategoriat nousivat haastattelumateriaalista. Viimeisessä vaiheessa päädyn tarkastelemaan alatasen horisontaalisia kategorioita teorialähtöisesti niin, että vertasin vanhemmuustaitojen kategorioita teoriaosuudessa kuvattuihin vanhemmuustaitoihin.

Vanhemmuustaidot/aineisto	Vanhemmuustaidot/teoria
Lapsen hyväksyminen omana itsenään yksilöllisyyden ymmärtäminen arvostaminen pyyteetön hyväksyminen lapsen omien mielenkiinnon kohteiden tukeminen yksilöllisten taitojen tukeminen	Lapsen emotionaalinen kohtaaminen empatia / rakkaus ja hellyys (Haapola ym., 2016, Webster-Stratton, 2011, Kellet & Apps, 2009) kehuminen (Kellet & Apps, 2009) positiivinen vahvistaminen (käypahoito.fi katsottu 19.12.2019)
Lapsen hyväksyvä kohtaaminen hyväksyy kannustaa vuorovaikutustaidot huolenpito ja rakkaus tunnetaitojen opettaminen	kuuleminen, puhuminen, rohkaiseminen ja palkitseminen (Haapola ym., 2016, Webster-Stratton, 2011)

Taulukko 6 Aineistolähtöisen ja teorialähtöisen tulkinnan vertailua

Vertikaalisessa tarkastelussa keräsin isyyteen liitettyjä luonnehdintoja ja kategorisoin niitä sekä vanhemmuustaitojen että yleisesti isyyteen liitettyjen tekijöiden mukaan. Analyysiyksiköksi otin

- adjektiivit, jotka kuvasivat isää: esim. ilmaisusta ” *jotkut isät ovat vähän semmosia **rennompia ja suurpiirteisempiä** että se ei oo niille niin justinsa että....* ” otin analyysiyksiköksi luonnehdinnat ”rennompia” ja ”suurpiirteisempiä” .
- kuvaukset isien toiminnasta: esim. ” *muutamat isätki on siitä kyllä huomauttanu vaikka, että heitäkin **kiinnostaa se turvallisuus, myös kotona ja päiväkodissa*** ” analyysiyksiköksi pelkistettiin ”kiinnostaa turvallisuus kotona ja päiväkodissa”

luonteeseen liittyviä	huoltajuuteen liittyvät luonnehdinnat
rennompia, rohkeempia, eivät juttele paljon, lyhytsanaisia aktiivinen hassuttelija ei muista asioita liikunallinen kiinnostuneita urheilusta toiminta suoraviivaisempaa, nopeampia ja reippaampia jättämään lapset päiväko- tiin, kyselee ja haluaa tietää	mukana arjessa samalla tavalla kuin äiti nykypäivänä paremmin mukana lapsen elämässä ja arjessa kiinnostaa turvallisuus kotona ja päiväkodissa puuttuu unirytmiasiaan ottavat asiat rohkeammin puheeksi (uniasiat) laittaa tyttären hiukset

Taulukko 7 Isään liitettyjä luonnehdintoja isän luonteeseen liittyen ja huoltajuuteen liittyen

Näiden vaiheiden jälkeen tutkimuksen päätulokseksi muodostuvat ylätason kuvauskategoriat (Häkkinen, 1996). Tutkimukseni koostui kahdesta osiosta: vanhemmuustaidoista sekä sukupuolittuneesta vanhemmuudesta ja isyyteen liitetyistä käsityksistä. Päätuloksena vanhemmuustaidoista on kuusi (6) ylätason kategoriaa, jotka perustuvat teoriaan: 1) Huoltajuus, 2) Lapsen emotionaalinen kohtaaminen, 3) Huomion antaminen lapselle, 4) Rajoista kiinni pitäminen, 5) Osallisuus ja 6) Vanhemman identiteetti.

Isyyteen liitettyjä käsityksiä kategorisoin sekä isään toimijuuteen että vanhemmuustaitoihin liittyen. Isään toimijana liitetyistä käsityksistä muodostui viisi (5) yläkategoriaa: 1) luonteeseen, 2) töiden tekemiseen 3) palveluihin, 4) lapseen ja 6) voimaantumiseen liittyvät käsitykset. Vanhemmuustaitoihin liitettyt käsitykset kategorisoin edellisen osion mukaan.

5 Tutkimustulokset

Tutkimustulokset koostuivat kahdesta pääosiosta: 1) vanhemmuustaidoista ja 2) sukupuolittuneesta vanhemmuudesta ja isiin liitetyistä luonnehdinnoista. Vanhemmuustaidot koostuivat kuudesta pääkategoriasta, joita kuvaan seuraavaksi (6.1.). Kuvaukset koostuvat haastateltavien käsityksistä yleensä vanhemmuustaidoista ja isiin ja äiteihin liitetyistä käsityksistä. Toisessa osuudessa (6.2.) kuvaan käsityksiä, joita haastateltavilla on sukupuolittuneesta vanhemmuudesta ja millaisia käsityksiä heillä on isistä vanhempina.

5.1 Vanhemmuustaidot

Vanhemmuustaitojen nähtiin olevan tasapuolistumassa ja niiden erojen ajateltiin olevan enemmän persoonasta kuin sukupuolesta riippuvaisia, vaikka niiden olemassaoloa ei haluttu kuitenkaan poissulkea. Erityisesti vanhempien käytöstapoja tai mielenterveyden vaikutusta vanhemmuustaitoihin kuvattiin sukupuolesta riippumattomaksi. Isien masennuksen on arveltu olevan huonosti tunnistettua (Soininen, 2010), mikä saa vahvistusta myös tässä tutkimuksessa. Äitien ja isien jaksaminen tai uupuminen havaittiin toisistaan poikkeavasti: isiin liitettiin asian puheeksi otto, kun taas äitien uupumus havaitaan äidin olemuksesta.

”---että nykyään, tänäpäivänä, se (vanhemmuustaito) riippuu enemmän siitä persoonasta, kuin sukupuolesta.” ”---saattaa tietenkin olla joitakin pieniä eroavaisuuksia mutta kyllä se tietenkin siitä persoonastakin on kiinni.”

”Samalla lailla isät ja äidit soittaa puhelimella ja laittavat sähköpostia ja saattavat kiihtyä tai sitten olla kohteliaita ja ystävällisiä ja että... Ei siinä oikeastaan minusta ole eroa.”

”Jos on esimerkiksi jonkinlaista semmosta mitä mää nyt sanosin... Mielenterveyden kanssa haasteita, niin sillä ei oo oikeastaan mitään väliä, että ootko sää äiti vai isä, mutta se hirveesti vaikuttaa siihen, miten pystyt kohtaamaan ja jaksat, että sitten sulla ei vaan oo niitä voimavaroja kohdata sitä lasta.” ”---ettei jaksata ottaa välttämättä vastaan niitä kuulumisia--- yks isä sanonu, että hän ei nyt jaksais, tästä asiasta enempää.” ”Äidistä näkee ulko-olemuksella enemmän. Ilmeestä ja...--- nyt on vähän väsyneen olonen tai sitten näkyy ihan tosiaan, että on sellainen ilme kasvoilla, että nyt ei jaksata.”

Vanhemmuustaitoja arvioitiin sekä oman kokemuksen (miten vanhempi vaikuttaa toimivan päiväkodissa) että lapsen puheiden ja käytöksen perusteella. Vanhemmuustaitojen nähdään ilmenvän siinä, mitä lapsi kertoo kotielämästään tai millaiset tunnetaidot lapsella on.

”Niinku jotkut puhuu hirveesti, että mitä ne on saanu vanhemmilta tämmöstä jotaki materiaalia---jotkut puhuu hirveesti, jotenki siinä on niinku ero joissaki perheissä, miten se lapsi puhuu siitä kotielämästä, että toiset tuo enemmän esille just niitä, varmaan ne, jotka viettää niiden lasten kanssa oikeesti aikaa, niin ne lapset sitten puhuu sitten semmosia asioita missä se tulee ilmi, että ne on viettäny sitä aikaa”

”Ja sehän sitten toki näkyy täällä myös niissä lasten tunnetaidoissa, että millä tavalla esimerkiksi just ollaan keskusteltu tunteiden käsittelemisestä tai pettymyksistä tai ristiriitatilanteista, tai juuri niistä rajoista mitä asetetaan kotona.”

Isien vanhemmuustaitoja vaikutti olevan vaikeampi arvioida kuin äitien tai vanhempien yleensä. Tämä ilmeni mm. siinä, miten isien vanhemmuustaitoja kuvatessa haastateltavat em-pivät, hakivat sanoja tai kuvasivat niitä äitinäkökulmasta. Myös se, että isiä tunnetaan huonommin, voi olla syynä epäröintiin. Isät eivät tule tutuiksi, koska he toimivat nopeammin ja vähäsa-naisemmin tuonti- ja hakutilanteissa tai ovat yleensäkin vähemmän tekemisissä päiväkodin kanssa esim. työkuvioiden takia.

”K: Miten ---isien vanhemmuustaidot ilmenee päivähoidossa? V: Aikalailla sa-malla tavalla kuin äitinkin.”

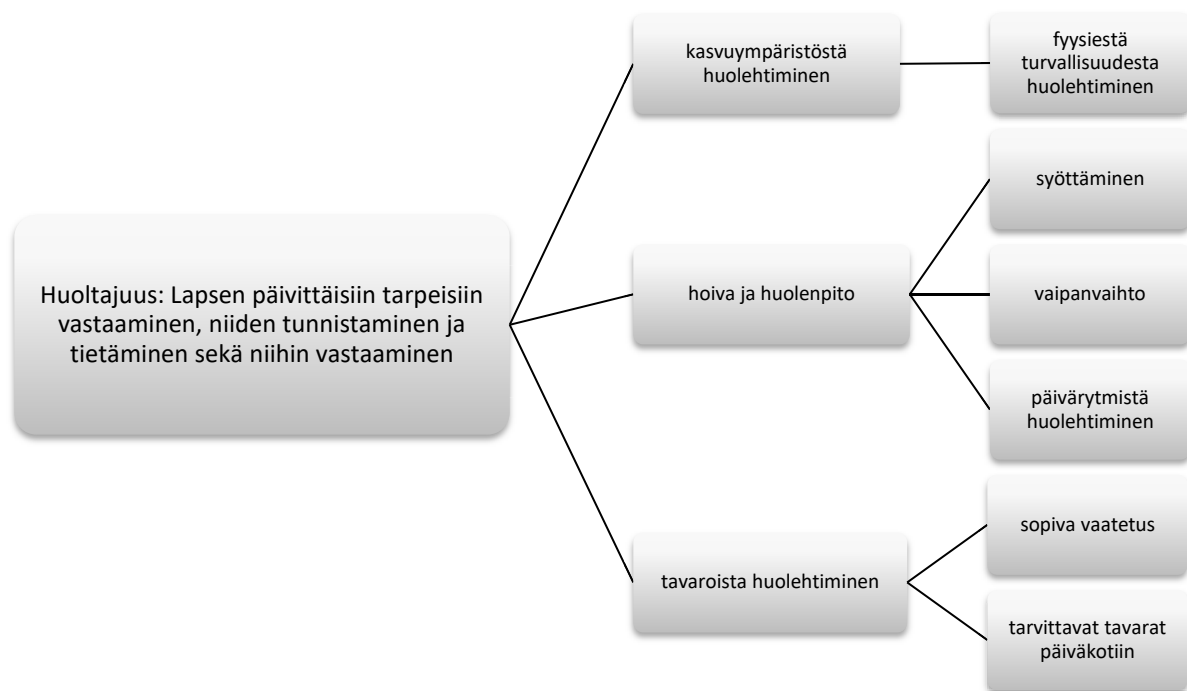
”Sitten voi olla, että näitä tilanteita tulee sitten ehkä --- vähemmän lasten kanssa siinä, että se on suoraviivasempaa isien kanssa ku lapset tulee ja lähtee, että siinä ehkä ei ehi tullakkaan päivän mittaan tilanteita mitä sitten vois hirvesästi analysoida, kun tuota tosiaan on suoraviivasempaa se miesten toiminta. Niin sitä on ehkä vähän vaikea sitten ja sitten, jos miehet ei jää niin paljon juttelemaan niin tuota niin ehkä ei opi niin hyvin tuntemaan niin ei osaakkaan niin hyvin ar-vatakaan eikä päätelläkään että minkälaisia...”

”Välillä isien työnkuva voi olla sellanen, että on enemmän reissutyössä, että me nähdäänkin aika paljon enemmän äitejä.”

Seuraavaksi esittelen tutkimustuloksia vanhemmuustaitojen osalta. Kuvaan, mitä varhaiskas-vatuksen opettajat pitävät vanhemmuustaitoina, miten ne ilmenevät vanhemman tekemisissä tai käyttäytymisessä sekä vertaan ja kuvaan äiteihin ja isiin liitettyjä käsityksiä. Aloitan kuvauk-seni kaaviolla, josta ilmenee ylä- ja alatasen kategoriat sekä kuvaus haastatteluaineistosta.

5.1.1 Huoltajuus

Huoltajuus vanhemmuustaitona käsitettiin lapsen päivittäisiin tarpeisiin vastaamisena. Siihen kuuluu sekä lapsen tarpeiden tunnistaminen ja tietäminen, että erityisesti valmius vastata niihin tarpeisiin. Huoltajuus jakautuu kolmeen alakategoriaan: kasvuympäristöstä huolehtimiseen, hyvinvoinnista huolehtimiseen ja tavaroista huolehtimiseen, mikä näkyi erityisesti päiväko-tiympäristössä tarvittavien ja tarkoituksenmukaisten tavaroiden huolehtimisena.

Kuva 1 Vanhemmuustaidot: Huoltajuus

Perheiden ajankäytöselvityksen mukaan isien lastenhoitoon käyttämä aika on lisääntynyt viimeisten vuosikymmenten aikana liki 60% ja he ovat näin kuroneet umpeen äitien lastenhoitoon käyttämää aikaa (Miettinen & Rotkirch, 2012). Hoivaavuus ja hoivavanhemmuus liitetään kuitenkin yhä yleensä äiteihin ja äitiyden ensisijaisuuteen (esim. Alasuutari, 2003, 2010; Perälä-Littunen, 2004, Tiitinen ja Ruusuvuori, 2015) ja sama näkyi myös tutkimustuloksissa. Äitien nähtiin hoitavan huoltajuuteen liittyviä tehtäviä isää enemmän ja heidän olevan tehtävässään tunnollisempia sekä yhteiskunnan ohjaavan äitejä enemmän hoivavastuuseen.

”---äidit on ehkä... en mä tiedä onko tää... pedanttisempia ehkä jotenkin.”

”---ajatellaan hyvin pitkälle meidän yhteiskunnassa että äideillä on enemmän se hoivavastuu.”

Perhebarometri 2006 mukaan isät osallistuivat lapsen hoitoon ja arkeen, mutta eivät samassa määrin kuin äidit. Erityisesti lapsen kanssa leikkiminen ja lapsen nukkumaan laittaminen olivat tehtäviä, joita isät ja äidit hoitavat lähes yhtä paljon (Paajanen, 2006). Erityisesti vauvavaiheessa isät halusivat osallistua lapsen hoitoon ja hoivaan (esim. Rempel & Rempel, 2010) ja isät itse pitivät sitä velvollisuutena (Eerola, 2015; Paajanen, 2006), minkä takia sitä kannattaisi tukea isien varhaisen kiintymyksen ja hoivaan oppimisen tukemiseksi. Haastatteluissa isään

liitetty hoivavanhemmuus esitettiin isien huolena lapsen perustarpeiden hoitumisesta. Toisaalta isien nähtiin osallistuvan arjen pyörytykseen ihan samalla tavalla kuin äitienkin. Isiä pidettiin suurpiirteisempänä ja rennompana kuin äidit, erityisesti lapsen tavaroista huolehtimisessa ja päiväkodin henkilökunnan informoimisena lapsen tavaroista. Äitien arveltiin muistavan näitä asioita paremmin sekä keskustelevan niistä päiväkodin henkilökunnan kanssa enemmän.

”---isä oli aina hirveen kiinnostunu, että onko se syöny ja voi ku pitäs alkaa enemmän syömään---” ”---isät enemmän puuttuu siihen unirytmiasiaan. Ehkä he on rohkeampia ottamaan asioita puheeksi.”

”--- mut musta isät on silleen suurpiirteisempiä asioiden suhteen, ehkä. Että esimerkiksi niinku vaateasioissa tai sitten kun aattelee jotakin ruokailua---” ”--- Harvemmin kukaan isä kyllä meille sanoo että siellä on (repussa vaihtovaatteet).”

” Ehkä niissä arkisissa semmosissa täytyis muistaa ottaa mukkaan jotaki jump-pavaatetta --- tai jotaki tämmöstä niin voi olla että ehkä äitit ehkä niitä muistaa paremmin.” ” jollakin äidellä saattaa olla joillakin enemmän semmosta huolehtimista, että onko tällä nyt kaikki vaatteet paikalla, onko vaippoja, onko varavaatteet ja kaikki tämmöset”.

Fyysisen kasvuympäristön huolehtiminen nähtiin olevan yhtä lailla molempia vanhempia koskevaa. Sitä pidettiin perheen sisäisen neuvottelun tuloksena, johon molemmat sitoutuvat mutta äitejä pidettiin kuitenkin tarkempina, mitä tuli fyysisen ympäristön turvallisuuteen liittyen.

” Niillä on yhteiset pelisäännöt että sitten voi olla semmoset vaikka vanhemmat jotka että 'no saa kiipeillä ja saa ku siinähan sitä oppii' ja sitten se on ehkä vähän että joissaki perheissä vähän rajotetaan enemmän. Että se ei välttämättä oo semmonen sukupuolikysymys vaan silleen miten siinä perheessä yhdessä suhtaudutaan sillä tavalla.”

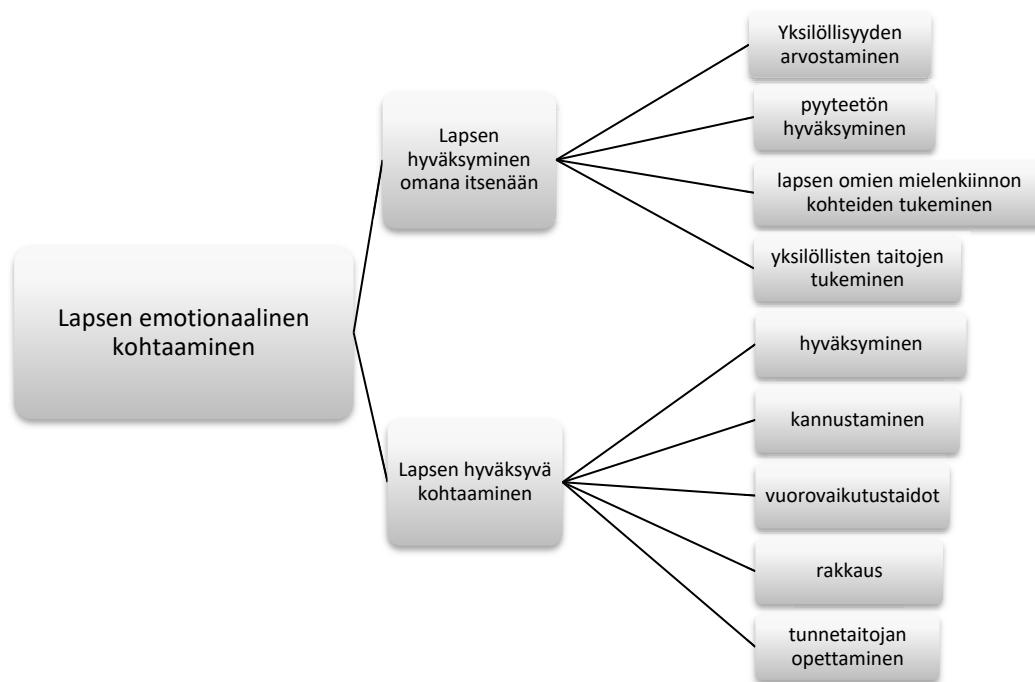
”Äidit saattaa enemmän kiinnittää huomiota siihen fyysiseen ympäristöön.”

Tutkimustulos vahvisti, että vaikka suomalaisten perheiden ajankäyttötutkimukset antaisivat viitteitä, että isät osallistuvat yhä aktiivisemmin lapsen hoitoon, niin äidit nähdään yhä vastuuvanhempana lapsen hoivassa. Hoivan laadussa nähtiin myös olevan sukupuolittuneita eroja niin, että äitien oletettiin olevan pedanttisempia ja isien suurpiirteisempiä erityisesti lapsen vaatteisiin liittyen.

5.1.2 Lapsen emotionaalinen kohtaaminen

Lapsen emotionaaliseen kohtaamiseen liittyy lapsen hyväksyminen omana itsenään, mitä painotettiin haastatteluissa paljon. Lapsen yksilöllisyyden huomioiminen tukee sitä, että lapsi saa

omaa persoonaansa kunnioittavaa kohtelua (Kaskela & Kronqvist, 2012). Yksilöllistä temperamenttia tai piirrettä tulee tarkastella vuorovaikutussuhteen kautta – miten lapsen ja vanhemman vuorovaikutus toimii ja miten vanhempi osaa sopeuttaa oman toimintansa lapsen kehitystä tukeväksi (Kaskela & Kronqvist, 2012). Nykyisin aikuiselta edellytetään aiempaa sensitiivisempää ja ymmärtävämpää suhdetta lapseen, jopa niin, että ”vanhempien auktoriteetin tilalle on astunut emotionaalisuuteen perustuva kaveruus” (Forsberg, 2003).

Kuva 2 Vanhemmuustaidot: Lapsen emotionaalinen kohtaaminen

Haastatteluissa lapsen emotionaaliseen kohtaamiseen liitettiin lapsen yksilöllisyyden arvostaminen, pyyteetön hyväksyminen, lapsen omien mielenkiinnon kohteiden ja yksilöllisten taitojen tukeminen myös tilanteissa, joissa lapsi tarvitsee enemmän tukea ja läsnäoloa.

”Sitten ymmärtää myös sen, että lapset on hyvin erilaisia ja jos on sisaruksia, lapset on erilaisia ja lapsilla on erilaisia tarpeita että niinku osata sitten siinä sillälaililla olla sen lapsen käytettävissä. ---ja arvostaa sitä lasta omana itsenään.”

”Että niinku hyväksyy että sen lapsen semmosen ku se on, tukee sitä lasta siinä sen omissa kasvussa ja niissä sen omissa mielenkiinnon kohteissaan.”

”Tunnistetaan ne oman lapsen vahvuudet ja sitten semmoset, missä tarvitaan sitä tukea. Joka voi sitten vaatia enemmän sitä vanhemman läsnäoloa ja ohjaamista ja ennakkointia niissä normaalin arjen tilanteissa.”

Molempien vanhempien nähtiin olevan ylpeitä ja kiinnostuneita lapsestaan ja lapsen oppimista taidoista. Kasvattajan (vanhemman) tärkeä tehtävä on havainnoida lasta ja huomioda lapsen yksilöllinen kehitys ja myös huomata siinä tapahtuvat muutokset (Kaskela & Kronqvist, 2012). Lapsen yksilöllisyyden huomaaminen liitettiin erityisesti isiin. Isien arveltiin ottavan lapset enemmän persoonana, kun taas äitien nähtiin ohjaavan lapsia toimimaan tietyllä - yleisesti toivotulla ja ikätason mukaisella - tavalla. Toisaalta monilapsisten perheiden isien vanhemmuustaito ei näy päiväkotiympäristössä, sillä heidän kerrottiin jaksavan kuunnella vain yhden lapsen kuulumiset, kun taas äidit olivat kiinnostuneet kaikkien lastensa kuulumisista. Isien kyky nähdä lapsi yksilöllisesti kehittyvänä näkyi erityisesti heidän luottavaisuutenansa lapsen kehityksestä.

”Isä on saattanu olla vähän että no, kyllä se siitä sitten. Katotaan jos sanotaan neuvolasta että pitää olla huolissaan. Että he ehkä vähän enemmän turvautuu siihen, tai on luottavaisempia, että kyllä se siitä oikenee.”

” Isät ottaa lapset jotenki enemmän persoonana. Mikä tarkoittais mun silmissä sitä, että he ottais lapsen yksilönä huomioon. Esimerkiksi vaikka tämmöisiä luonne-eroja, että voi vaikka todeta, että lapsella on joku luonteenpiirre, että 'no se on semmonen ja näillä mennään.' ”

”Ehkä äideillä vois olla enemmän sitä, että lapsi on lapsi, ja sen täytyy toimia tietyllä tavalla. Että miten me voitais saada se toimimaan tietyllä tavalla.”

”Isä saattaa kuunnella sen yhen lapsen kuulumiset, ja sitten huikkaakin että me täältä mennään jo - - äidit jaksaa ja haluaa kuunnella ne kaikki lasten kuulumiset (monilapsisissa perheissä).”

Samoin tärkeänä vanhemmuustaitona pidettiin lapsen hyväksyvää kohtaamista. Se koostuu hyväksymisestä, kannustamisesta, vuorovaikutustaidoista, rakkauden osoittamisesta sekä tunnetaitojen opettamisesta.

”Ja se että lapsi on ihana ja rakastettava, vaikka lapsen käytös ei sitä olisikaan - -- on tärkeää sanoa, että tykkään ja rakastan sinua, mutta en tykkää tuosta, mitä sä teit...”

”---haluaa jutella sen lapsen kanssa ja pystyy kuuntelemaan mitä se sanoo ja pystyy nappaamaan sieltä kiinni niitä se kertoo se lapsi, niin sieltä pystyy sitten ottamaan jotaki palasia ja jotaki rippusia johonki niinku ottamaan niistä kiinni.”

”On semmonen hyväksyvä ja kannustava ja rakastava kaikin puolin.”

Lapsen huomioiva vuorovaikutustaito liitettiin äiteihin. Heidän kerrottiin asettuvan lapsen tasolle, halaavan ja sylittelevän lasta sekä olevan vuorovaikutuksessa enemmän verbaalisia kuin isien. Isien vuorovaikutus kuvattiin toiminnallisemmaksi tai lapsivetoisemmaksi, mutta myös tunnistettiin, että isä voi olla vuorovaikutuksessaan lapsen huomioiva. Perhebarometri 2006

mukaan lähes kaikki tutkimukseen osallistuneet isät pitivät päivittäisen rakkauden ja hellyyden osoittamista isän rooliin kuluvana (Paajanen, 2006).

”---niin se istuu siihen sen lokeron viereen, ja alkaa jutteleen sille lapselle kaikkea--- menee siihen tasolle että kun se osaa jotenki niin kohdata sen lapsen hirveen hyvin se äiti.”

”Ehkä äidit jotenki varsinkin näillä pienillä, jotenki tulee, kyykistyy ja kohtaa lapsen ja ottaa heti syliin ja semmosta.”

”On myös semmosia isiä, jotka tulee siihen. Mutta ne ehkä antaa lapsen vähän itekseen tulla, että kun on vaikka semmonen hakutilanne ja tuontitilanne.”

”--- mutta mun on ainaki vaikea kuvitella, että me sen isän kanssa mentäis sen lapsen kanssa siihen kyyköttämään ja miettimään, että miten me nyt tehdään.”

”Sekin riippuu ihan siitä tyypistä --- pikkutyttö, niin se on isä silleen niinku heireillä sen tytön kanssa, että aina kyllä vastaa ja kertoo sille...”

Myös tunnetaitojen opettamisessa nähtiin eroja äitien ja isien kohdalla; äidit ovat verbaalisempia, isät toiminnallisempia.

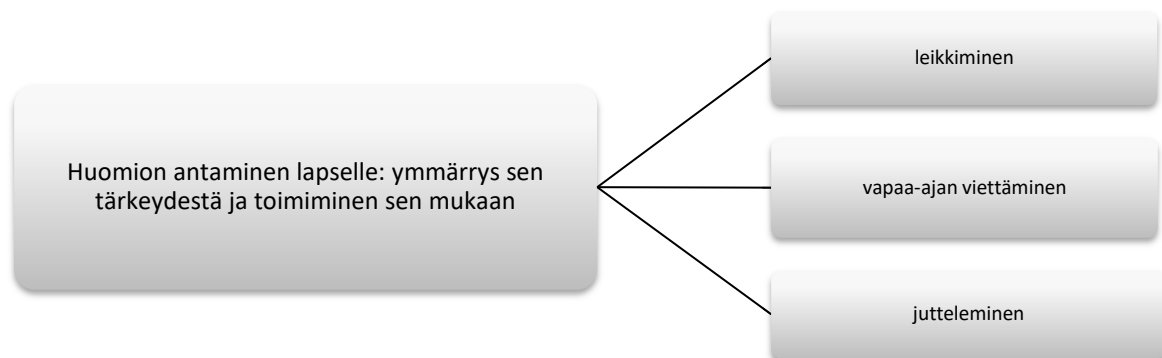
”--- äitejä, jotka jää siihen miettimään juttelemaankin, että miksi jää selittämään, että miksi pitää tehdä näin ja ymmärrän kyllä, että harmittaa.”

”--- esimerkiksi tämmösiin peleihin liittyviä tämmösiä sääntöjä (tunnetaitojen opettaminen)--- ihan perustaitoja ja kärsivällisyyttä. Mutta sitten, että puhutaanko niistä tunteista isän kanssa yhtä vahvasti ku äitin kanssa, niin sitä en tiä.”

Lapsen emotionaalinen kohtaaminen nähtiin vanhemmuustaidoksi, jonka molemmat vanhemmat taitavat. Jonkin verran eroja emotionaalisen kohtaamisen laadussa kuitenkin tunnistettiin; äidit nähtiin verbaalisempina ja lapsen tasolle asettuvana, isät enemmän toiminnallisena ja lapsen yksilölliset erot hyväksyvämpänä.

5.1.3 Huomion antaminen lapselle

Huomion antaminen lapselle nähtiin ymmärryksenä sen tärkeydestä ja myös haluna ja kykynä antaa omaa aikaa lapselle. Ajan viettäminen lapsen kanssa jakautui leikkimiseen, vapaa-ajan viettämiseen sekä keskustelemiseen lapsen kanssa.

Kuva 3 Vanhemmuustaidot: Huomion antaminen lapselle

Haastateltavien mukaan huomion antaminen lapselle on vanhemmuustaito, joka näkyi käytännössä siinä, miten ja kuinka paljon vanhemmat viettävät aikaa lapsen kanssa. Se lähtee siitä, että vanhempi ymmärtää yhdessä olon tärkeyden ja pystyy toimimaan sen mukaan.

”Ja semmosta ymmärrystä siitä että kuinka tärkeää se on se vanhemman aika lapselle. Että ossaa niiku ajatella sen merkityksen ja myös sitten se näkyy siinä vanhemman käytännön arjessa että vanhempi järjestää sitä aikaa sille lapselle koko ajan.”

”--- siellä kotiloissa myös sitä läsnäoloa --- aikaa sille yhdessä tekemiselle, leikkimiselle, leikitään lasten kanssa ja esim. ruokailussa voidaan miettiä, että perheessä yhdessä syödään siellä ja opetellaan maistelemaan eri asioita.”

Ajan antaminen vaatii vanhemmilta myös omista tarpeista ja toiveista luopumista, kuten omien harrastusten sopeuttamista lapsiperhearkeen sopivaksi. Ymmärrys ajan varaamisesta lapsen kanssa vietettyyn aikaan liitettiin äiteihin. Äitien nähtiin olevan uhrautuvaisia, isien itsekkämpiä, mitä tulee omaan harrastamiseen liittyen.

”Miehet saattais olla itsekkäämpiä ja käyttäis enemmän aikaa omiin harrastuksiin ja omiin kavereihin--- naisilla näitä harrastuksia jää piemmän pois, että naiset ensimmäisenä jättää ne, miehet sitten sen jälkeen.”

Leikkiminen yhdessä lapsen kanssa kehittää mm. lapsen kykyä säädellä käyttäytymistään ja tunteita, muistia, auttaa keskittymään sekä edistää yhteistyötaitoja (Healey & Halperin, 2015). Tutkimuksen mukaan lasten ylivilkkaus, aggressiivisuus ja tarkkaamattomuus väheni lapsilähtöisen leikin avulla ja vaikutukset pysyvät 12 kk seurantaan saakka (Healey & Halperin, 2015).

Tässä tutkimuksessa äitien nähtiin leikkivän enemmän lapsilähtöisesti, isien turvautuvan helpommin erilaisiin pelilaitteisiin. Myös isien ymmärrystä ajan antamisen tärkeydestä ja pelilaitteisiin turvautumisesta epäiltiin. Toisaalta leikkiminen ja pelaaminen liitettiin usein isään ja isien nähtiin olevan rohkeampia ja kannustavampia leikeissä ja näin edistävän lasten erilaisten taitojen oppimista. Myös Paguette kuvaa hyvää isän ja lapsen suhdetta sellaiseksi, jossa lapsi oppii luottamaan omiin kykyihinsä ja isä rohkaisee lasta ottamaan riskejä turvallisesti (Paguette, 2004).

”Isät voi turvautua helpommin näihin laitteisiin, tai sitten ei oo myöskään sitä tietämystä, että siihen, ku lapsi on tyytyväinen, niin sitä vois kuvitella että se on lapsellekin hyväksi, että hän rauhoittuu siihen pelaamaan. Mutta sitten ei nähdäkään vähän sitä taustaa tai seuraamuksia sille. --- Äiti ehkä näkee enemmän vaivaa, että on leikissä esimerkiksi mukana tai vie harrastuksiin, tai yhdessä harrastaa lasten kanssa.”

”Isät saattaa olla vähän niinku rohkeempia niin että saatta rohkasta ja kannustaa enemmän semmoiseen ku lapselle vähän rajumpaan ja semmoseen mitä se ehkä vielä osaa että voisin kuvitella että semmosta on ehkä isillä enemmän että kannustaa kokeilemaan semmosta, mitä se lapsi ei vielä osaa.”

Molempien vanhempien uskottiin tasapuolisesti huolehtivan siitä, että kotona on mahdollisuus ja riittävät edellytykset yhteisen ajan viettämiseen esim. kirjojen, lelujen ja pelien muodossa.

”Varmaan ihan yhtälailla siellä kotona huolehitaan siitä, että on leluja ja tekemistä pelejä ja kirjoja luetaan.”

Isien tapa viettää aikaa lasten kanssa liitettiin yhdessä oloon ja yhteiseen tekemiseen, mutta isälähtöisesti. Myös isän oma mielenkiinto ja harrastus voi näkyä siinä, millaiseksi isän ja lapsen välinen leikki muodostuu. Äitien taas uskottiin suuntaavan yhdessäoloa enemmän lapsen mielenkiinnon mukaan.

”Isät viettää nykyään tosi paljon aikaa lasten kanssa, pelaten, ihan siis leikkien. Ja käyden eri paikoissa --- on käyty isän kanssa jossain ihan ajelemassa, metsä-töissä. Tiiätkö ihan tämmöstä niinku arkipäivän touhua .--- että isät ottaa lapset mukaan omiin puuhiinsa--- joka ei lapsella tulis mieleen.”

”--- se isä ja se lapsi hirveesti jalkapalloa harrastaa ja se valmentaa se isä, ja se on niinku niitten juttuja ja aina ku ne tulee päiväkotiin, niin ne juoksee kilpaa autolta tuohon ovelle, niin niillä on semmonen---”

”Äidit lähtee tekemään niitä lasten puuhia. Äidit on enemmän kiinnostuneita siitä lapsen maailmasta ja haluais ehkä enemmän kysyä mitä lapsi haluais tehdä ja mihin mennään. Ja suunnittelee sen toiminnan lapsen lähtökohdista enemmän.”

Huomion antamiseen liittyi erityisesti myös sen, millä tavalla vanhempi lapsensa kanssa keskustele ja miten yleensä huomio lapsen tarpeen tulla huomatuksi – on yleensä kiinnostunut

lapsestaan. Yleensä ottaen vanhempien nähtiin olevan kiinnostuneita lapsestaan ja suuntavan huomionsa heihin, mutta sekä äidin että isän kuvattiin myös puhuvan puhelimeen hakutilanteessa, vaikka lapsen asia olisi vaatinut huomion kiinnittämistä häneen. Vaikka kiire ja vähäsnaisuus liitettiin yleensä isiin, niin heidät myös kuvattiin vanhempana, jotka hakutilanteessa voivat yhtyä lapsen leikkiin ja näin antavan huomiota lapselleen.

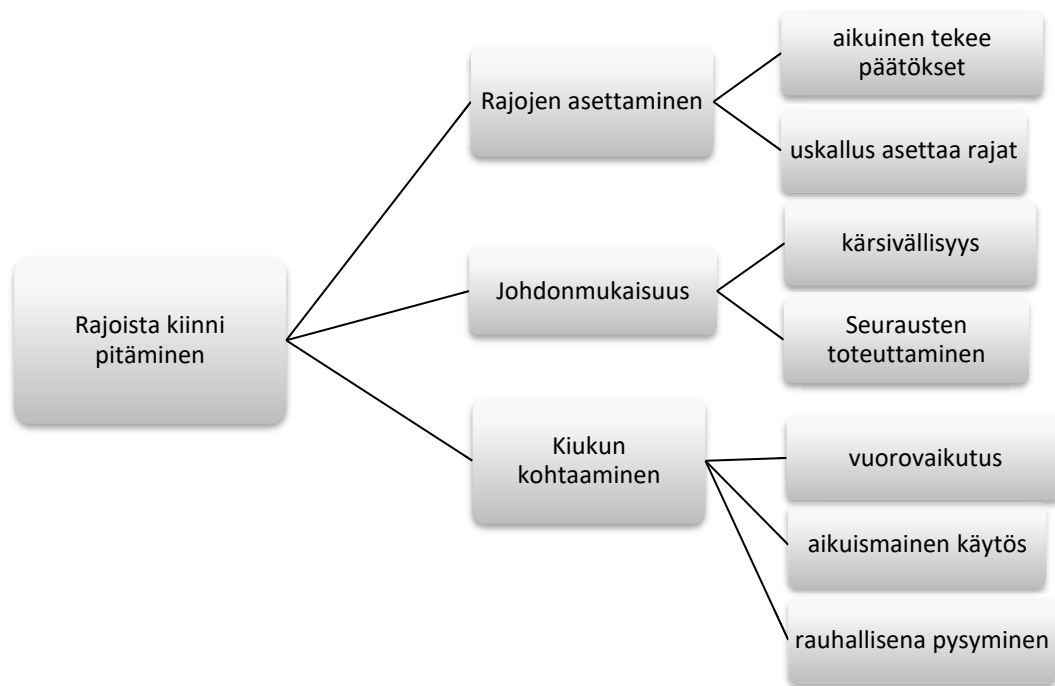
”Sitten niinku jutella sen lapsen kanssa ja kysellä siltä kaikkea että mitä kuuluu ja miten meni päiväkodissa ja ketä kavereita oli ja puhua sen lapsen kanssa, olla kiinnostunu siitä.”

”Osa isistä saattaa ihan lähteä sinne kattomaan niiden lasten leikkejä. Olemaan siellä leikissä vähän aikaa mukana silleen, että saa rauhaa (lapsi lähteä kotiin kesken kivan leikin).”

Jos ajan viettäminen lapsen kanssa ei ole vanhemmalle tärkeä ja tyydytystä tuova, on lapsi se, joka häviää kilpailun vanhemman ajasta, väitettiin kaksi vuosikymmentä sitten (Jarasto & Siervo, 1998). Onko asia vielä nykypäivänä niin, vai onko lasten kanssa vietettävä aika jo arvoasteikolla korkeammalla? Perhebarometri 2011 mukaan lastenhoitoon käytetty aika on lisääntynyt vuodesta 1999 vuoteen 2010 sekä äideillä että isillä. Samaan aikaan vanhempein vapaa-aika ei ole lisääntynyt, joten lastenhoitoon lisätty aika on pois kotitöistä (Miettinen & Rotkrich, 2012). Tässä tutkimuksessa molempien vanhempien kuvattiin viettävän aikaa lapsensa kanssa ja ottavan lapsen hyvin huomioon. Leikin laadussa nähtiin kuitenkin olevan sukupuolittuneita eroja niin, että äitien käsitettiin leikkivät enemmän lapsilähtöisesti isien ottavan lapset mukaan omiin puuhiinsa.

5.1.4 Rajoista kiinni pitäminen

Rajojen asettaminen ja kiukun kohtaaminen olivat vanhemmuustaitoja, joihin kaikki haastateltavat ottivat kantaa, ja joista puhuttiin eniten. Rajoista kiinni pitäminen koostui rajojen asettamisesta ja johdonmukaisesta toimimisesta sekä kiukun kohtaamisesta.

Kuva 4 Vanhemmuustaidot: Rajoista kiinni pitäminen

Rajojen asettaminen kuvattiin niin, että aikuinen tekee päätökset siinäkin tapauksessa, kun ratkaisu voi olla vaikea, ja pitää rajat johdonmukaisesti. Se vaatii kärsivällisyyttä ja seurausten toteuttamista.

”Vanhemmuustaidot... Tää pyörii vähän samoissa asioissa... että vanhempi osaa, että vanhempi uskaltaa asettaa lapselleen rajat, ja ohjata niinku oikeaan tapaan toimia.”

”--- ne uskaltaa tehdä niitä semmosia vaikeitakin ratkaisuja, just on vaikka joku haastava tilanne, niin siinä ei yritetä mennä, mistä aita on matalin, vaan pysytään siinä uskollisena sille omalle jutulle. Ja uskalletaan olla jämäköitä.”

”Pittää asettaa ne rajat ja olla semmonen johdonmukanen. --- ei kannata luvata lapselle mitään semmosta mitä ei pysty toteuttamaan eikä kannata uhata semmosta uhkausta, mitä ei pysty toteuttamaan.”

Rajoista kiinni pitäminen kuvattiin toisaalta sukupuolineutraaliksi ja ennemminkin työn tai arjen kiireisyyteen liittyväksi tai vanhemman luonteesta riippuvaiseksi, mutta toisaalta kuvaukset vanhempien tavasta toimia poikkesivat äitien ja isien osalta. Erityisesti yksinhuoltajuuden ja lapsen sukupuolen arveltiin voivat vaikuttaa siihen, miten äidit ja isät toimivat. Yksinhuoltajaisä antaa lapselle enemmän vapauksia, yksinhuoltajaäidit ovat tai heidän täytyy olla tiukempia. Isän myös kuvattiin olevan leppumpia tyttöjen kuin poikien kohdalla, tätä samaa ei nähty äideissä.

”Aika paljon vaihtelee (miten vastaa lapsen kiukkuun), mutta en usko, että siinä se välttämättä se sukupuoli niinkään, vaan sitten voi olla se työnkuva tai arjen kiireisyys ja luonne.”

” --- että niinku siitä ihmisestä kiinni (rajojen asettaminen), että ei niinku välttämättä selkeesti näy, että onko se äiti vai isä, enemmän se ihmisestä kii...”

”Esimerkiksi yksinhuoltajaisät, niin siinä voi sitten taustalla olla se yksinhuoltajuuskin, minkä takia sitten annetaan vähän enemmän vapaata. K: Entäs yksinhuoltajaäidit? V: Sitten siinä ehkä mun mielestä näkyy vähän enemmän, että sitten pidetään vähän tiukemmalla, että ei sitten mopo karkaa kädestä, kun yksin joutuu huolehtimaan ja pitämään sen harmonian kotona.”

”Jos on vaikka tytär ja isä siinä, niin sitten saattaa lepsuminen näkyä siinä esim. haku tai tuontitilanteessa. Että annetaan sitten vähän enemmän sitä siimaa --- K: Ja sää näät, että se on selkeesti, että sitten, jos isä hakee poikalasta...? V: No sitten ei välttämättä oo! Siinä on ehkä vähän ero. --- K: Entäs äitien kohalla? Onko siinä, jos hakee tyttö- tai poikalasta..? V: Mun mielestä siinä ei hirveesti näy sitä eroa, että kumman sukupuolen lapsi on.”

Isiin liitettiin kyvyttömyys tai haluttomuus pitää kiinni rajoista. Mykkäsen ja Aallon (2010) mukaan isän auktoriteettiasemasta on kiistelty pitkään. Isältä toisaalta odotetaan miehisyyteen kuuluvaa auktoriteettia ja toisaalta samalla hoivaavuutta. Tämä voi aiheuttaa isille hämmennystä ja rooliristiriitaa (Mykkänen & Aalto, 2010). Isien kokemuksia selvittävän tutkimuksen mukaan isät kokivat myös itse vaikeuksia kurinpidossa ja tiukkuudessa – he pelkäsivät olevansa liian lepsuja (Mesiäislehto-Soukka, 2005). Haastateltavien mukaan isät antavat helpommin periksi eivätkä pidä kiinni uhkauksistaan. Myös isän lupsakkuus ja rajoista kiinni pitäminen nähtiin paradoksina – miten lupsakka isä asettaa rajoja? Tässä tapauksessa jopa epäiltiin, että siihen ei ole tarvetta, sillä lapsi paikkaa isän ”puutteen” olemalla fiksu.

”No kyllä jotkun isät varmaan antaa helpommin peräksi. Että älä sitten laita villapukua, että ei halunnu laittaa aamulla villapukua päälle.”

K: Jos isä uhkaa tuolla tavalla, että lähtee ne pokemonkortit sinne hyllyn päälle, niin lähteekö ne? V: No se riippuu ihan siitä perheestä, että mun kokemus on se, että hyvin usein ei.”

” --- yks semmonen tosi lupsakka isä, niin en mää kyllä tiiä, miten se niitä rajoja asettaa. Ei mittään hajua. Aika semmonen lupsakka se isä, että en mää tiiä miten ne sitten. Että tarviiko sen ees hirveesti asettaa sille lapselle rajoja, että se on semmonen aika fiksu lapsi, että kun sille selittää niin se kyllä ymmärtä”

Äidit rajojen asettajana nähtiin moninaisesti. Yhtäältä äitien toivottiin ”olevan aikuisia ja tekevän päätöksiä” niissä tilanteissa, joissa pitää tuottaa lapselle pettymys. Toisaalta tunnistettiin, että äidit eivät aina pärjää lastensa kanssa, vaan tarvitsee isää avukseen. Äitien myös kerrottiin haluavat keskustella hankalista tilanteista päiväkodin henkilökunnan kanssa.

”Äiti tuo lasta päiväkotiin, eikä lapsi ole syönyt kotona aamupalaa ja lapsi sanoo, ettei hän halua syyä, niin musta se vanhempi voi sanna, että meet nyt kuitenkin vähäsen ottamaan, eikä tavallaan, kun nyt aattelee näitä, että ”aijaa säkö et haluakkaan ottaa, että ei sun tarvii mennä, että kaippa sää nyt jaksat” Että siinä jo aika monta tulee noista asiasta siinä. Lapsella tulee pettymys, että hän ei saa-kaan päättää ja äiti on aikuinen ja se päättää.”

”Joissaki perheissä näkyy, että äiti on niissä rajojen asettamisessa tiukempi ja joissaki perheissä jopa niin, että äiti ei lapsen kanssa pärjää --- isän pitää olla siinä aika paljon koko ajan, että se äiti ei jotenki pärjää sen lapsen kaa.”

”No mutta sama se on niillä äideilläkin, että ei nekään niistä rajoista pidä aina kiinni. Mutta ne ehkä haluaa keskustella siitä asiasta enemmän ne äidit.”

Kiukun kohtaaminen voisi kuulua myös yläkategoriaan 6.1.2 Lapsen emotionaalinen kohtaaminen, mutta sisällytin sen rajojen asettamiseen, koska haastatteluaiheistossa se liitettiin rajojen asettamiseen, esim. siihen, haluaako lapsi jäädä päiväkotiin vai ei. Kiukun kohtaamiseen liitettiin aikuisen reagoiminen riita- tai konfliktitilanteessa, erityisesti vanhemman vuorovaikutustavat. Isät kuvattiin napakoina ja ennakoivina, äidit empaattisina ja rauhallisina. Kiukkutilanteessa isät toimivat tai odottavat, äidit puhuvat.

”Tietenki jos lapsella on semmonen huono päivä, lapsi kiukuttelee niin kyllähän siinä kohtaa sitten tietenki näkyy ne nämä tämmönen vanhemman taidot, että kuinka se vanhempi sitten handlaa sen tilanteen ja miten hän sitten reagoi siihen ja pyssyykö rauhallisena vai meneekö pinna vai meneekö sinne lapsen tasolle sitten että alkaa käyttäytymään samallalailla. Siellä saattaa kuulla vaikka minkälaista kielenkäyttöä sitten vanhempienki suusta.”

”No monesti napakampia, ne (isät) ei välttämättä anna sen tilanteen (lapsen kiukku, raivari) mennä ihan niin pitkälle.”

”K: Miten ne isät sitten semmosissa tilanteissa toimii, kun lapsi kiukuttelee? V: Isät saattaa sitten tehdä sen, että ne käy ite vaivihkaa kiikuttamassa sen lelun varastoon, että he pääsee lähtemään. Tai sitten, että isät saattaa jäädä vaikka pihalle seisoskelemaan. Oottelemaan, että millon se lapsi haluaa lähteä.”

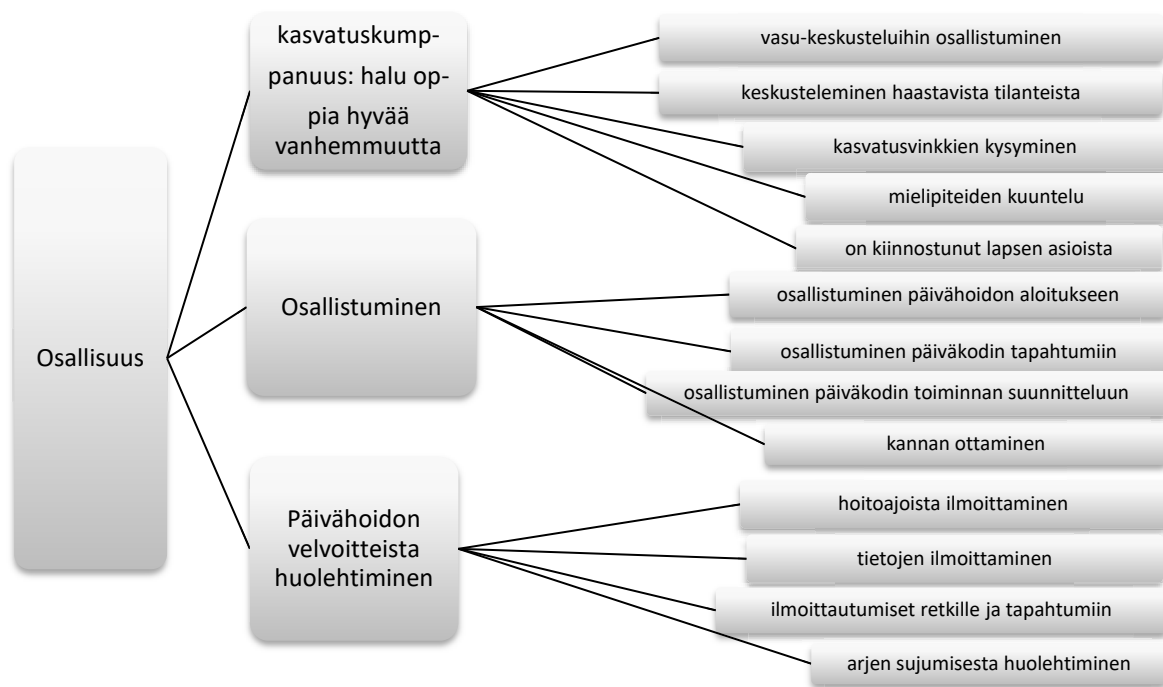
”H: Miten äiti rauhoittelee lasta kun on tuommonen tilanne vaikka niin... V: Kyllä ne aika sitten, ottaa sen syliin ja yrittää puhua rauhoittavasti.”

Rajoista kiinni pitäminen, arkisemmin kuri, on vanhemmuustaito, joka näkyy ulospäin selvimmin ja jonka mukaan ulkopuoliset helposti tekevät päätelmiä vanhemman kyvykkyydestä toimia vanhempana. Lapsen kiukuttelu tai vahingonteot kuitataan arkikeskustelussa helposti lapsen vanhempien kyvyttömyytenä pitää lapselle kuria tai opettaa rajoja. Tässä tutkimuksessa varhaiskasvatuksen opettajat ymmärsivät rajoista kiinni pitämisen arkiajattelua laajemmin ja näkivät vanhempien keinot tai keinottomuudet lapsen kiukun edessä. Toisaalta haastateltavat

eivät arvottaneet vanhempien tapaa toimia kurinpitotilanteissa vaan tutkimuksen luonteen mukaan kuvasivat erilaisia tapoja toimia.

5.1.5 Osallisuus

Osallisuudelle ei ole yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää, mutta tässä tutkimuksessani käsitän sen Vuorenmaan (2016) mukaan vanhemman osallistumisena ja vaikuttamisena päätöksentekoon erityisesti päivähoitoympäristössä. Osallisuus koostuu kolmesta alakategoriasta: kasvatuskumppanuudesta, osallistumisesta ja päivähoidon velvoitteista huolehtimisena. Tässä kategoriassa korostui päiväkotiympäristö, koska haastattelussa pyysin nimenomaan kuvaamaan vanhemmuustaitoa ja vanhemmuutta niin, miten se varhaiskasvatuksen opettajille näkyy. Luonnollisesti he kuvasivat pääsääntöisesti vanhempien toimintaa päiväkodissa.

Kuva 5 Vanhemmuustaidot: Osallisuus

Kasvatuskumppanuuteen liittyy varhaiskasvatuskeskusteluihin (vasu-keskustelu) osallistuminen, haastavien tilanteiden hoito, halu oppia hyvää vanhemmuutta, mielipiteiden kuuntelu ja kiinnostus lapsen asioista. Kasvatuskumppanuutta leimasi ajatus vanhemman halusta osoittaa ja oppia hyvää vanhemmuutta.

”Ja vanhemmathan on aika avoimia myöskin. Että kyllä he aika tarkasti tuntee itsensä ja kyllä he kertoo ja kyllähän he kyssyy neuvoja ja haluaa keskustella asioista.”

” --- jos haluaa tai tarvii johonki vähän jotaki apua, tai heitä mietityttää vaikka joku kielenkehityksellinen, miten he voisivat vaikka tukea lasta...”

” --- kuinka kiinnostuneita on omasta lapsesta ja sen lapsen kuulumisista ja mitä niinku esimerkiksi päiväkodin eri ikäluokista ja mitä se sisältää. Mitä on odotettavissa, nyt eskarissa esimerkiksi sitten tuo kouluun siirtyminen, niin on sitten kiinnostunu siitäkin polusta, että miten sitä voi tukea täällä päiväkodissa.”

Kasvatuskumppanuudessa ja erityisesti yhteydenpidossa päiväkodin henkilöstön kanssa vanhemman persoonallisuudella nähtiin olevan suurempi merkitys kuin sukupuolella. Myös sillä, kumpi vanhempi on tullut tutummaksi, oli merkitystä yhteydenpitoon.

”No se riippuu hirveesti siis niiku ihmisistä, että sehän ihan riippuu siitä että toinen saatta olla vähän niinku puheliaampi ja toinen vähän niinku hiljaisempi ja tota tuo vähän erilaisia asioita siinä esille --- mutta mä sanoisin, että se on enemmän tällöinen persoosakohtanen ero, kun sitten taas niinku sukupuoliero.”

”Ei se sukupuoli ehkä määritä sitä. Jos toisen kanssa on suhde muodostunu paremmaksi ja semmonen että niinkö tunnetaan paremmin ja niin ehkä sitä vanhempaa lähestytään sitten helpommin monissa näissä lasta koskeissa asioissa.”

Kun kasvatuskumppanuutta (erityisesti vasu-keskusteluja) tarkastellaan äitien ja isien toimimisen näkökulmasta sukupuolineutraalius tuntuu katoavan. Äitien kanssa sovittiin vasu-keskustelut ja äidit toimivat niissä vastuuvanhempana. Isien rooli nähtiin sivusta seuraaja. Sama näkyi myös Alasuutarin tutkimuksessa: vaikka varhaiskasvatussuunnitelmissa tavoiteltiin molempien vanhempien osallisuutta, niin isien rooli niissä jäi pieneksi (Alasuutari, 2003, 2010).

”Niin yleensä se on sitten äiti se, joka tulee sitten, että hänen kanssa sovitaan se aika. --- Että isät jää siitä sitten sinne syrjään tai ei niinku saa töitten kanssa sumplittua niitä aikoja.”

”Äidit jotenki enemmän kertoo ja on vähän niinku sen tilanteen ns. päällikkönä. --- isät kertoo vähän ehkä semmosista perus arjen sujumisesta, vaikka että ’no syö vähän vähemmän ja ja nukkuu huonosti tai hyvin.’”

Toki vaihteluakin kuvattiin. Eräs haastateltava kertoi, että myös äidit voivat olla epävarmoja ja hakea isältä tukea. Äidin myös kuvattiin antavan isälle tunnustusta osaamisesta. Isän roolin ohkaisuutta kasvatuskumppanuudessa voi selittää se, että isät eivät tule yhtä lailla tutuiksi henkilökunnalle kuin äidit.

” --- että joskus saattaa olla joku äiti olla vähän niinku epävarmempi, se saattaa siinä sitten niinku sanoo jotakin ja sitten tavallaan hakee tukee siltä isältä ja tämänösiä--- ”

Keskusteleminen päivähoidon henkilökunnan kanssa keskittyy pääosin lapsen tuonti- ja hakutilanteisiin. Niitä kuvatiinkin paljon ja niiden kokemukset välittyivät käsityksinä vanhemmuudesta ja vanhemmuustaidoista. Ne olivat myös tilanteita, joissa opitaan tuntemaan vanhemmat ja heidän tapansa toimia ja osoittaa kiinnostusta lapsen asioihin. Se, mitä vanhemmat näissä päivittäisissä tilanteissa tekivät, ei haastateltavien mukaan ollut riippuvainen sukupuolesta vaan niitä ohjasi päiväkodin käytännöt; aamulla riisutaan, pestään kädet, tuodaan lapsi ryhmätilaan ja kerrotaan tarvittavat kuulumiset. Hakutilanteessa erityisesti vanhemman kiinnostuminen lapsen kuulumisesta ja päivän sujumisesta nähtiin oleelliseksi osaksi hyvää vanhemmuutta.

” --- että kyllä ne aika tasapuolisesti menee ne asiat, että tavallaan nehän on ne tietynlaiset asiat, joita ne joutuu niinku tekemään ja mitä ne tekee kun ne sen lapsen tuo tai hakee, niin en mä siinä kyllä suuremmalti nää eroja. ”

”--- riisuu sen lapsensa ja tuota käy pesemässä kädet ja tuota noin niinku sitten tuo sen lapsen siihen ryhmätilaan tai jos meillä on aamupalalla niin tuo sen sitten siihen aamupuurolle. ”

”Ja sitten hakiessa, että... vanhempi on kiinnostunut siitä lapsen päivästä.” ”Kysellee tietenkin meiltä, miten se päivä on mennyt ja mitä se lapsi on tehnyt ja touhunnu ja kenen kanssa on leikkiny ja miten se päivä on ylipäänsä niinku menny. ”

Isän tapa toimia tuonti- ja hakutilanteissa nähtiin suoraviivaisena ja nopeana. Erityisesti tuontitilanteissa isä leimaa kiire. Heidän myös arveltiin olevan helpompi jättää lapsi päivähoitoon kuin äitien, ja lapset myös jäävät hoitoon helpommin, jos isä tuo. Eivät isät kuitenkaan tunteetomasti toimi, vaan hekin haluavat, että lapsi sanoo ”heipat” ennen jäämistään päiväkotiin. Hakutilanteessa isien rooli kuvattiin moninaisemmin. Siinäkin isät kuvattiin kiireisinä ja vähäsanaisina, joille lasten on helpompi kiukutella. Toisaalta isillä kerrottiin myös olevan aikaa jäädä odottamaan, että lapsi haluaa lähteä tai he menevät jopa mukaan leikkiin hetkeksi.

”Kyllä he isät ovat semmosia nopeampia, reippaampia, toimii sillälaila nopeammin siinä. ”

”Tuota noin niinku se on (lapsen jättäminen päiväkotiin) joillekin isille helpompaakin se, että nyt mä tästä lähen että heippa. ”

”Isillä on ehkä... Ne on ehkä vähän kiireisempiä monesti tai sitten semmosia että ne kuuntelee ne perusjutut ja sitte ok lähetäänpä kottiin. ”

”Isille on jostain syystä lapsilla kovempi tarve kiukutella ja isillä voi olla vähän enemmän vaikeuksia saada se kiukutteleva lapsi mukaan. ”

Äitien toimintaa tuonti- ja hakutilanteissa leimasi kiireettömyys. Lapset kiukuttelevat äideille enemmän tuontihetkellä ja äitien on vaikeampaa jättää lasta päivähoitoon. Päiväkodin henkilökunta jopa ohjaa äitejä isätapaiseen toimintaan tuontitilanteessa. Äidit jäävät juttelemaan sekä lastensa että henkilökunnan kanssa pidemmäksi aikaa, heidän toimintaansa ei kiire leimaa. Äidit voivat jopa ruokkia lapsen jäämisen ikävää viivyttämällä ja haluamalla huomiota lähtemisestään.

”Se äiti on enemmän sitten kiinni siinä lapsessa ja se jättäminen saattaa olla vähän vaikeempaa vaikka mekin aina sanotaan, että kannattaa vaan mennä vaikka se lapsi itkiskin, niin ei kannata jäädä siihen, eikä missään nimessä tulla enää takasin, että sanoo vaan reilusta että hei hei ja nyt mää lähen ja kyllä se lapsi sitten siitä rauhoittuu. Että saattaa joillakin äideillä olla enemmän sitä semmosta, että ne niinku vähän pitempään siinä sitten olla ja jutella ennenku sitten lähtee.”

”Äidit saattaa jäädä vähän pitemmäksi aikaa siihen joskus --- ehkä äidiellä on enemmänki se että ’etkö sää nyt huomaa että mää lähen?’”

Vanhemman kyky hankkia tietoa ja taitoa, jotka edistävät perheen hyvinvointia on myös osallisuutta (DePape & Lindsay, 2015). Halu oppia hyvää vanhemmuutta voi näkyä esimerkiksi keskusteluissa henkilökunnan kanssa. Se liitettiin yksinomaan äiteihin. Äitiyttä kuvattiin mm. haluna olla mahdollisimman hyvä äiti ja erilaisina keinoina oppia sitä: huolesta puhumisena, kasvatusoppaiden lukemisena ja luennoilla käymisenä. Hyvää isyyttä kuvattiin enemmän toiminnallisesti: sen kuulee lapsen puheesta, isän tavasta kysyä lapsen päivästä ja osallistumisena lapsen harrastukseen. Hyvä isä toisaalta toimii hyvin tavanomaisesti: osallistuu tapahtumiin ja kuljettaa lasta päiväkotiin.

”Äitiys on jotenkin semmonen että haluaa olla mahdollisimman hyvä äiti, aika monilla.”

”Osa tykkää lukea kirjoja tai käydä luennoilla ja sitten he myös ottaa, oon kuullu että äidit ottaa sitten ihan käytäntöön testiin näitä --- monilla äideillä on semmonen sitten halu saada niitä vinkkejä --- äidit myös ottaa puheeksi herkemmin tiettyjä asioita meidän kanssa.”

”K: Miten hyvä isyys näkyy? V: Mun mielestä se näkyy niin, että lapsi puhuu paljon siitä isästä. ja että isi on rakas ja --- He ovat kiinnostuneita siitä lapseta ja kysyy siitä lapsen päivästä ja tuota... sitten... moni isä haluaa osallistua siihen lapsen harrastukseen --- Ne haluaa osallistua näihin meidän aamukahveihin mitä meillä on, vanhempainiltoihin... että haluavat silleen olla aktiivisena siinä, ja kuljettavat paljon lasta täällä päiväkodissa, että me nähdään myös sitä isää.”

Osallisuuden toinen alakategoria on osallistuminen. Se pitää sisällään osallistuminen päiväkodin aloitukseen, tapahtumiin ja toiminnan suunnitteluun sekä kannan ottaminen asioihin. Osallistuminen kuvattiin myös päivähoidon tehtäväksi osallistaa tai pyytää vanhempia osallistumaan.

”Ja sitten ainaki joskus osallistuis johonki, mitä päiväkotia järjestää. Vaikka jotaki aamukahveja vanhemmille tai jotaki juhlia.”

”Vanhempia pitäis osallistaa sitten tähän toiminnan suunnitteluun ja kuulla vanhempia entistä enemmän.”

Osallistuminen kuvattiin lähes yksinomaan äiteihin liittyväksi, vaikka päivittäiseen yhteydenpitoon osallistuisi yhtä lailla molemmat vanhemmat. Isien osallistumista haluttiin lisätä erilaisilla toimilla, joiden uskotaan herättävän heidän mielenkiintonsa osallistumiseen. Yleensä siihen kuuluu jonkinasteinen toiminnallisuus. Myös vanhempien tapa olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa kuvattiin toisistaan poikkeavaksi. Äidit ovat kiinnostuneita toistensa kuulumisesta (vertaistuki) ja lapsista, isät esimerkiksi harrastamisesta.

”Meillä on nyt vanhempaintoimikuntaa alkanu pyöriä, että siellä ei ollu yhtään isää, että edelleen äidit aika paljon osallistuu näihin vapaaehtoishommiin.”

” --- päivähoitossa semmosia niinkö yhteistyömuotoja että saataisi isiä mukkaan ja mitkä kiinnostais myös miehiä. Että on just huomattu että semmoset illat että missä tehhään jotaki askarrellaan tai tehhään jotaki tai liikutaan tai tämmöset että niin ne kiinnostaa, saahaan sitten paremmin mukkaan sitten isiäkin.”

”Ja sitten varmaan semmonen vuorovaikutuksellisuus, että äidit on enemmän kiinnostuneita sitten toistensa kuulumisista ja ehkä vähän vapaammin juttelevat keskenään --- K: --- mitä siellä silloin kuulee, kun ne on pelkkiä isiä? V: No välttämättä ei keskustella lapsista samalla tavalla ku äidit, mutta kyllä toki niistäkin, mutta sitten voi mennä siihen semmoseen heitä yhdistäviin tekijöihin se keskustelu.”

Kolmas osallisuuteen liittyvä alakategoria on päivähoiton velvoitteista huolehtiminen: hoitoajoista ilmoittaminen, tietojen päivittäminen, retkille ja tapahtumiin ilmoittautumiset ja arjen sujumisesta huolehtiminen. Velvoitteista huolehtiminen liitettiin molempiin vanhempiin, mutta eroja niiden toteuttamisessa nähtiin.

” --- huolehtia kaikki ilmoittautumiset ja vasujen täytöt--- kaikki nämä tämmöset eskari- ilmoittautumiset ja poissaolopäivien ilmoittamiset ja erilaisiin tapahtumiin ilmoittautumiset.”

”Vaatteitten huolehtiminen, että sillä lapsella on semmoset vaatteet, että pystyy ulkoilemaan ja millä se pystyy päiväkodissa olemaan. Ihan tämmösiä konkreettisiä juttuja, että vaihtovaatetta on lokerossa ja sitten tuuaan vaikka kesälläkin lapselle oma juomapullo tänne.”

”Kummatki. Mää näkisin, että hyvin tasaisesti vaihdellen, varmasti riippuu hyvin paljon vanhempien työnkuvasta. Että mää en oo nähny siinä semmosta sukupuoliero.”

Isien tapa nähtiin suurpiirteiseksi ja rennoksi erityisesti lasten vaateasioissa. Toisaalta kerrottiin isien ottavan vastuuta erityisesti päivähoidon maksuasioista.

”Isät on ehkä vähän suurpiirteisempiä, että ne ei välttämättä aina ihan niin tarkkaan niin sitten tämmösiä (lapsen vaateet, vaipat...) seuraa --- äidellä saattaa olla joillakin enemmän semmosta huolehtimista, että onko tällä nyt kaikki vaatteet paikalla, onko vaippoja, onko varavaatteet ja kaikki tämmöset.”

”Isiä kiinnostaa enemmän ne päivähoitomaksut. --- Todella harva äiti kyselee paljon maksuista tai on niistä kiinnostunut tai huolissaan.”

Yksi haastateltava kertoi myös yhdeksi vanhemman tehtävistä yhteiskunnalliset velvoitteet, kuten pankki- ja vakuutusasiat, poliittisen toiminnan, sekä muista suvun- ja perheenjäsenistä huolehtimisen. Jätin ne lopullisesta vanhemmuustaidosta pois, sillä niiden yhteydessä ei puhuttu siitä, millaisia taitoja niiden toteuttaminen edellyttää tai miten vanhemmat niitä ylipäättänsä hoitaa.

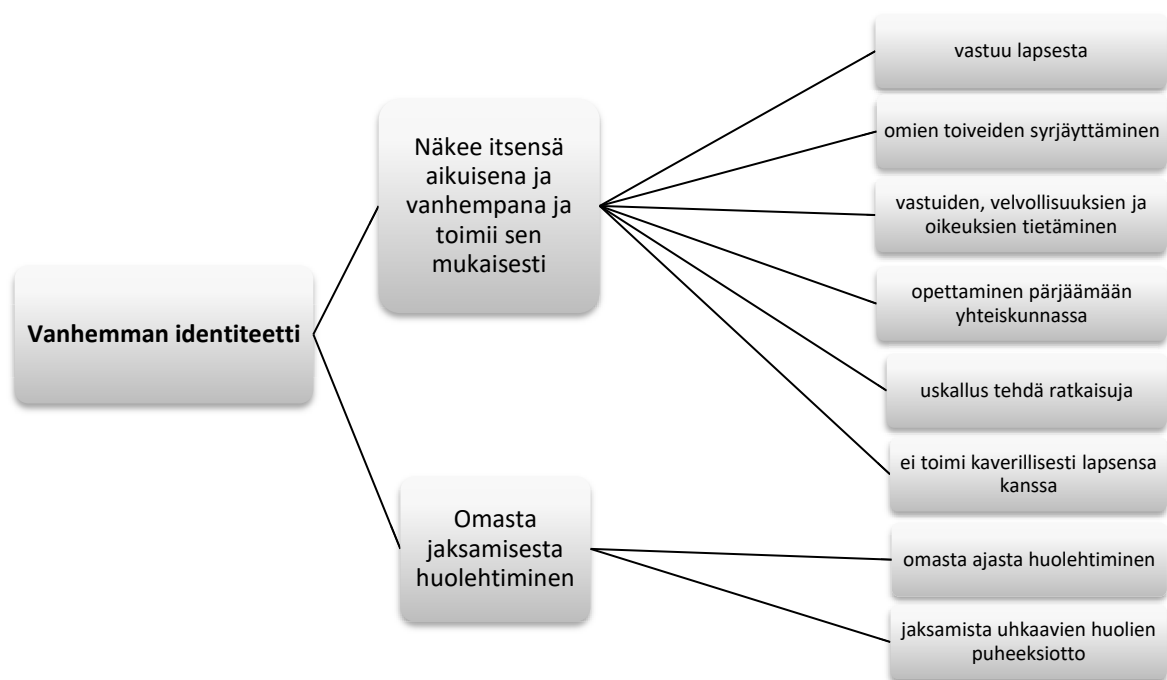
5.1.6 Vanhemman identiteetti

Vanhemmuustaitoihin liitetään lasten asettaminen etusijalle (Kellet & Apps, 2009), auktoriteettina toimiminen (Valkonen, 2006), tehokas kehottaminen ja ohjaaminen (Käypähoito, 2019) ja kyky johdonmukaisuuteen ja rutiineihin (Kellet & Apps, 2009). Tässä tutkimuksessa näitä taitoja kuvataan vanhemman identiteettinä. Haastatteluissa niihin liitettiin vastuu lapsesta, omien toiveiden syrjäyttäminen, vanhemman vastuiden, velvollisuuksien ja oikeuksien tietäminen, opettaminen pärjäämään yhteiskunnassa, uskallus tehdä ratkaisuja sekä se, että ei toimi kaverillisesti lapsensa kanssa.

”No kyllä se on sitä, että vanhempi on se aikuinen, että vanhempi ei ole niinku kaveri sille lapselle.”

”Myös se roolitus on oikein, että osaa myös asettaa ne rajat ja tietää, mikä lapsen hyvinvoinnille on hyväksi.”

”Vanhempi ei voi niinku laistaa sitä velvollisuutta ja jättää sitä päiväkodin tai yhteiskunnan tehtäväksi vaan kyllä se on vanhempi, jolla on se vastuu kasvattaa sitä lasta.”

Kuva 6 Vanhemmuustaidot: Vanhemman identiteetti

Jouko Huttunen (1999) puhuu aikuistumattomasta isyydestä, jolla hän tarkoittaa isän fyysistä läsnäoloa lapsen arjessa ilman halua tai kykyä vastuunkantoon. Tämä ei näkynyt haastattelussa, vaan äiteihin tai isiin liitettynä ymmärrys vanhemman roolista ei juurikaan eronnut toisistaan. Sen kuvattiin ilmenevän lapsen oikeuksien puolustamisena ja ymmärryksenä tehdä kauaskantoisia päätöksiä. Äidin uskottiin olevan tarmokkaampi ja katsovan pidemmälle tulevaisuuteen, isiin liitettiin lapsen ja perheen edun varmistaminen. Kaiken kaikkiaan näistä vanhemmuustaidoista oli hyvin vähän sukupuolittunutta puhetta.

”K: Miten sellainen äiti toimii, joka näkee itsensä aikuisena ja vanhempana? V: Se uskaltaa puolustaa sen lapsen oikeuksia. --- se uskaltaa oikeesti tehdä semmoisia asioita, mitkä vaikka itelle tuntuu tässä hetkessä hankalalta. Mutta että se tietää, että se on hyväksi, hänelle lapselle--- ei lähe ihan joka ikiseen impulssiin, joka saattaa tulla hetkellisesti, vaan osaa ajatella sellasta isoa kuvaa. ---Ja olla se semmonen turvallinen aikuinen lapselle, johon se voi ihan oikeasti luottaa.

K: miltä näyttää isä, joka on aikuinen ja vanhempi...? V: No, kyllä mää sanosin että se on ihan sama asia, että se aikuinen, vanhempi isä uskaltaa kans olla se semmonen lapsen puolestapuhuja ja lapsen edun ja perheen edun varmistaja.”

Myös omasta jaksamisesta huolehtiminen kuuluu vanhemmuuteen; se, että huolehtii omasta ajasta ja ottaa puheeksi jaksamista uhkaavat huolet. Äidin uupumus näkyi ulkoisessa olemuksessa, isän odotettiin kertovan siitä itse. Toisaalta arveltiin, että vanhempien uupumus ei näy päiväkotiympäristössä vaan vanhemmat tsemppaavat ja uupumus ilmenee vasta kotona. Vanhempien uskottiin huolehtivan vähän omasta jaksamisestaan, arkea värittää monet velvoitteet ja kiireet. Vanhempien neuvotellessa omasta ajasta isien uskottiin tekevän sitä perheen kanssa, äidit neuvottelevat omasta ajasta lasten kanssa. Isiä pidettiin hieman itsekkäämpinä, kun taas äidit jättävät omat harrastukset helpommin ja varhaisemmassa vaiheessa pois. Myös asiantuntijadiskurssissa äidiltä usein vaaditaan luopumista - luopumista omista haluista ja omasta ajasta (Vuori, 2010).

”Miehet saattais olla itsekkäämpiä ja käyttäis enemmän aikaa omiin harrastuksiin ja omiin kavereihin --- naisilla näitä harrastuksia jää piemmän pois, että naiset ensimmäisenä jättää ne, miehet sitten sen jälkeen.”

”K: Miten sää ajattelet, tai näet, että isät ottaa omaa aikaa? Miten ne toimii siinä tilanteessa? V: --- Varmaan se on niinku se, että keskustellaan sitten siinä perheessä ja sovitaan, että ku on harrastuksia, niin millon sää käyt ja millon mää käyn. Mutta äidit jotenki ehkä selittää niitä auki tai semmonen ymmärrys mulla edelleen on, että jotenki keskustele. Ja selittää lapsille.”

Vanhemman identiteetin omaksuminen on yksi vanhemmaksi kasvamisen edellytys. Tässä tutkimuksessa siitä oli ehkä yllättäen aika vähän puhetta. Onko niin, että varhaiskasvatusympäristössä on vaikeaa havainnoida, miten vanhemmat ovat omaksuneet vanhemman identiteetin vai eikö sitä haluta tutkimustilanteessa arvioida?

5.2 Sukupuolittunut vanhemmuus ja isiin liitetyt käsitykset

Sukupuolittunut vanhemmuus käsitteenä oli vaikea ymmärtää. Termiä pidettiin outona tai asiaan ei ollut perehdytty aiemmin. Toisaalta kerrottiin, että teema on sellainen, josta on puhuttu aika paljon viime aikoina. Sukupuolittuneena vanhemmuutena pidettiin sitä, että vastuut ja velvollisuudet määräytyvät sukupuolen mukaan ja ne määrittyvät yhteiskunnan, uskonnon tai kulttuurin sanelemana. Näitä velvollisuuksia rikotaan toimimalla päinvastoin tai ”omilla vahvuuksilla” (persoonana tai yksilönä).

”Kuinka paljon tämä yhteiskunta vaatii sitä naisen roolia ja miehen roolia ja tuota, se on aika harvinaista, että on semmonen perhe, jossa ne ois jotenki sekotunut tai jopa kääntynyt ympäri, niitäki on tullut vastaan, ja ne, yleensäki semmoset perheet sitten havahduttaa siihen, että niitä tosiaan on. Että ei aina niillä äideillä oo se tietty rooli ja isillä tietty rooli.”

Rooleilla arveltiin olevan osin myös biologista pohjaa, erityisesti huolehtiminen ja vaarojen välttämisen arveltiin olevan naisille luonteenomaista.

”Onko se meillä (äideillä) sitten geeneissä se semmonen (huolehtiminen)--- se on jotenkin meihin niinku sisäänrakennettu, niinku mietitään aina niinku uhkien ja vaarojen kautta. K: Vaarojen pelko ois naisille ja äideille...? V: Kyllä mää luulen, että se on aika luonteenomaista.”

Vanhemmuuden sukupuolittuneisuuden, jonka rajoja nykyvanhemmat rikkovat, nähtiin olevan mennyttä aikaa. Rajojen rikkomisessa ovat erityisesti isät aktivoituneet itse, ja ammattilaiset ovat heränneet edistämään isien tasavertaisuutta. Myös tutkimukset vahvistavat saman ilmiön: 1960-luvulta alkaen isä on tullut kasvatustilanteissa äidin rinnalle toisena vanhempana: kasvattajana, hoitajana ja hoivaajana. Tosiasiassa miehet itse ovat ryhtyneet hoivaajiksi ja kasvattajiksi (Vuori, 2001). Asiantuntijoiden keskustelussa ammattilaisia (jotka ovat usein naisia) ohjataan luomaan isille tilaa ja houkuttelemaan miehiä isyyteen (Vuori, 2010).

”Varmasti ennen on ollutkin näin hyvin paljon aikasemmin, jos aattelee silloin kun tuota ite oon ollu lapsi ja vielä sitten sen jälkeenkin, mutta uskon, että se tasavertaisuus tässä koko ajan edistyy ja mennee eteenpäin.”

”Miehet ottaa enemmän koko ajan, eivät alistu enää sinne taustalle ja ottavat sitä vastuuta koko ajan enemmän ja enemmän ja tulevat niinku tasavertaisiksi vanhemmiksi äitin rinnalle sitten.”

”Mutta sitä pitää edelleen miettiä, että miten saadaan isät mukaan. Nii ehkä se on sitten vielä se kysymys siellä olemassa.”

Sukupuolittuneelle vanhemmuudelle ei ole virallista määritelmää, mutta sillä tarkoitetaan vanhemmuuden sukupuolittunutta vastuunjakoa (Joensuu, 2018), jota yhteiskunta, kulttuuri tai vanhemmat itse tuottavat. Vaikka haastateltavat pitivät käsitettä aluksi vaikeasti ymmärrettävänä, he osasivat kuvata, miten se näkyy käytännössä.

5.2.1 Isän toimijuuteen liitetyt käsitykset

Tutkimusaineisto piirtää kuvaa isästä, joka on rento, toiminnallinen ja vähäsanainen ja joka tekee kotona kodin huoltotyöt. Isän ansiotyö haittaa osallistumista päivähoiton tapahtumiin ja muutenkin isä jää sivuun lapsiperhepalveluissa. Isä on kuitenkin mukana lapsen elämässä, ja isät ovat itse ottaneet paikkansa vanhemmuudessa.

Kuva 7 Isän toimijuuteen liitetyt käsitykset

Haastattelujen mukaan isää pidetään rentoina, toiminnallisina ja vähäsanaisina. He ovat aktiivisia hassuttelijoita, jotka eivät muista asioita. Erityisesti liikunnallisuus liitettiin isien toiminnallisuuteen: heidän uskotaan olevan itse liikunnallisia, olevan kiinnostuneita lapsen liikunnallisista taidoista, kiinnostuvan urheilusta ja viettävän aikaa lasten kanssa pelaten, leikkien ja osallistuen liikunnalliseen harrastukseen. Isien on helpompi jättää lapset päiväkotiin, he ovat siinä reippaampia ja nopeampia, kuin äidit. Toisaalta myös lasten on helpompi jäädä päiväkotiin, kun isä tuo. Vuorovaikutuksessa isät ovat lyhytsanaisia eivätkä juttele paljon, mutta myös haluavat tietää ja kyselevät lasten kuulumisia.

”Jotkut isät ovat vähän semmosia rennompia ja suurpiirteisempiä että se ei oo niille niin justinsa että.... ne ossaa ottaa jotkut asiat silleen, että ei tämä oo niin... esimerkiksi jotkut vaatteet että e tämä ole niin vakavaa että vähn silleen ehkä vähän suurpiirteisemmin jotkut asiat...”

” No tulee ihan tälleen yhtäkkiä mieleen et ehkä liikunnalliset taidot vois olla semmosia mitkä isää kiinnostaa, että ehkä jos ois omia lapsia kenen kanssa käydä hiihtämässä tai luistelemassa.”

Usein isän osallistumattomuutta vasukeskusteluihin ja kiirettä perusteltiin sillä, että isät tekevät reissutyötä tai ovat muuten kiireisiä töiden takia. Isä huolehtii perheen toimeentulosta. Vanhempien ajankäyttötutkimus vahvistaa isien työkiireet. Ansiotyössä käyvät isät työskentelevät noin tunnin pidempään kuin äidit (isät noin 9h, äidit n. 8h, kun työmatka lasketaan työaikaan)

(Miettinen & Rotkirch 2012). Alle kouluikäisten lasten vanhemmilla ero on tätäkin suurempi: äitien työpäivä on alle kahdeksan tuntia, isien yli yhdeksän tuntia. (Miettinen & Rotkirch 2012).

” --- sitten jotkut vanhemmat tekkee enemmän reissutyötä, että yleensä ne on edelleen isät jotka tekee reissutyötä. ”

”Että isät jää siitä sitten sinne syrjään tai ei niinku saa töitten kanssa sumplittua niitä aikoja. ”

Kotona isät korjaavat autoja, hoitavat nurmikonleikkuun ja hoitavat käytännön asioita (mitä ei tarkemmin määritelty). Tasa-arvobarometri 2017 mukaan kotityöt jakautuvat yhä sukupuolituneesti: naiset vastaavat yhä kotitaloustöistä ja lapsiin liittyvistä tehtävistä, miehet huoltotöistä (Teräsaho & Närvi 2019).

Haastattelujen mukaan isiä ei tunneta yhtä hyvin kuin äitejä. Päivähoidon palveluiden käyttäjänä isät nähtiin sivuun jättäytyvinä tai jäävinä, jotka tarvitsevat rohkaisua ja houkuttelua. Isät myös siirtävät vastuuta äideille (ohjaavat soittamaan äidille) tai päivähoidolle (jättävät käsienpesun päivähoidon henkilökunnalle). Isien mukaan saamiseksi järjestetään toiminnallisia vanhempainiltoja. Vuorenmaan (2016) tutkimuksen mukaan isien osallisuus lapsen palveluissa osoittautui kuitenkin vahvaksi. Isät kykenivät päättämään lapsensa palveluiden tarpeesta (69%), osasivat toimia työntekijöiden kanssa (89%) sekä pitivät säännöllisesti yhteyttä lasta hoitaviin työntekijöihin (58%). Mitä riittävämmäksi isät arvioivat tiedonsaannin palveluista ja vaikutusmahdollisuudet palvelutapahtumassa, sitä vahvemman he arvioivat osallisuutensa oman lapsensa palveluissa.

”Että isät on jääny vähän jotenki sivuun. Ja sitten ne on vähän ehkä ottanut sen roolin, että näin se nyt vaan menee. ”

”No joskus on tuntunut, että jotkut isät ei oo pitäneet sitä niin tärkeenä (käsihygienaa) ja sitten ehkä helpommin antais sen vastuun päiväkodin aikuisille. ”

”Isä melkein aina sanoo, että no hän ei kyllä tästä oikein tiiä, että millon se lapsi on alottamassa ja miten se hoidon tarve on, että tuota hänä sanoo äitille, että soittaa sulle takasin. ”

Vaikka isien rooli palveluissa nähtiinkin sivustakatsojana, niin lasten elämässä isien kuvattiin olevan mukana. Isät ovat kiinnostuneita lapsen syömisestä, turvallisuudesta, nukkumisesta, liikunnallisista taidoista, kaverisuhteista ja lapsen päivän touhuista. Isät opettavat lapsille kunniottamaan muita ihmisiä ja rohkaisevat kokeilemaan uusia taitoja. Isät viettävät aikaa leikkien, pelaten ja harrastuksissa. Isät myös ottavat lapset mukaan arkipäivän touhuihin. Isän läsnäolo lapsen arjessa näkyy myös lapsen puheessa:

”Perhe, jossa se äiti on tosi paljon töissä ja isä tekkee kaiken ja lapsi puhuu vaan isästä täällä päiväkodissa. Isää on ikävä ja hyvin harvoin lapsi edes mainitsee tai puhuu äidistä, vaikka äiti on kotona ja vanhemmat on yhdessä ja on ydinperhe, mutta se on aina isä.”

”Isät viettää nykyään tosi paljon aikaa lasten kanssa, pelaten, ihan siis leikkien. Ja käyden eri paikoissa--- on käyty isän kanssa jossain ihan ajelemassa, metsätöissä. Tiiätkö ihan tämmöstä niinku arkipäivän touhua.--- että isät ottaa lapset mukaan omiin puuhiinsa--- joka ei lapsella tulis mieleen.”

Isät nähtiin aktiivisesti vanhemmuuteen osallistuviksi, jotka itse ottavat vastuuta eivätkä jää taustalle. Samaa kirjoittaa myös Vuori (2002); hänen mukaansa isät itse ovat ruvenneet kasvat-tajiksi ja hoivaajiksi. Erityisesti tämä liitettiin tämän päivän isiin. Isien nähdään ”tulevan tasa-vertaiseksi äidin rinnalle”, mikä kuvastaa myös sitä, että äitiyttä pidetään vanhemmuuden mit-tarina, johon isien ja isätapaisen vanhemmuuden on pyrittävä. Tutkimusten mukaan vanhem-muuden laatuvaatimukset (Lammi-Taskula & Salmi, 2016, viittaa Holter & Aarseth, 1994), asiantuntijuuden mittari ja hyvä vanhemmuus (Perälä-Littunen, 2004) on äitien määrittelemää. Isän nähtiin olevan myös epävarman äidin tukena haastavissa tilanteissa. Vaikka isät osallistu-vat vähän yhteisiin vanhempainiltoihin, niin he keskustelevat keskenään, kun siihen on mah-dollisuus. Keskustelun aiheet eivät niinkään liity lapsiin vaan harrastuksiin ja muihin yhteisiin kiinnostuksen kohteisiin.

”Miehet ottaa enemmän koko ajan, eivät alistu enää sinne taustalle ja ottavat sitä vastuuta koko ajan enemmän ja enemmän ja tulevat niiku tasavertaisiksi vanhem-miksi äitin rinnalle sitten.”

”Isät viettää nykyään tosi paljon aikaa lasten kanssa.” // ”Ja isät kyllä kuuntelee, ja osa isistä nykyään osaakin ja tulee kysymään” // ”Nykyään isät ottaa isompaa roolia lastensa elämässä mitä sillo aikojen alussa ku olen tullu päiväkotityöhön.”

” --- äiti olla vähän niinku epävarmempi, se saattaa siinä sitten niinku sanoo jo-takin ja sitten tavallaan hakee tukee siltä isältä.”

Isyyden roolit ovat enemmän kulttuurisesti vaihtelevia kuin äitiyden (Paquette, 2004). Tässä tutkimuksessa roolien vaihtelevuus ilmeni yhden haastateltavan vastuksissa. Hän kuvasi maa-hanmuuttajavoittoisen ryhmän isän roolia aktiiviseksi: *”Sitten ku on nuita eri kulttuureista noita perheitä, niin joissaki perheissä on silleen, että isä on enemmän aktiivinen ja sen pitää aina olla mukana vasukeskusteluissa, että se äiti ei niinku tuu yksin sinne vasukeskusteluun.”* mutta myös maahanmuuttajaisissa ja perheissä on eroja: *”Sitten on semmosiaki eri kulttuurista perhe, niin isä ei juuri mittään. Että se vaan tuo ne lapset tänne ja heippa ja sitten ku se hakkee ne niin joo heippa.”*

5.2.2 Isän vanhemmuustaitoihin liitetyt käsitykset

Kappaleessa 6.1. Vanhemmuustaidot käsiteltiin haastateltavien käsityksiä vanhemmuustaidoista. Samassa yhteydessä esittelin myös äiteihin ja isiin liitettyjä käsityksiä. Tässä kappaleessa pohdin isiin liitettyjä käsityksiä vanhemmuustaitoihin liittyen ja sitä, millainen kuva isistä ja heidän vanhemmuustaidoistaan piirtyy haastateltavien kuvauksista.

Huoltaja	<ul style="list-style-type: none">• mukana arjessa, kiinnostunut turvallisuudesta, pitää huolta unirytmistä
Lapsen emotionaalinen kohtaaminen	<ul style="list-style-type: none">• kiinnostunut lapsestaan, luottaa lapsen kehitykseen, ottaa lapsen yksilönä, kannustaa toimimaan itsenäisesti• osoittaa rakkautta toiminnallisesti: ei asetu lapsen tasolle, ei puhu tunteista
Huomion antaminen	<ul style="list-style-type: none">• on mukana lapsen harrastuksissa, osallistuu leikkiin, laittaa hiukset• ei anna huomiota• puhuu puhelimeen• turvautuu pelilaitteisiin• ei kiinnostu lapsen kuulumisista
Rajoista kiinni pitäminen	<ul style="list-style-type: none">• kohtaavat enemmän lapsen kiukkua• napakampia lapsen kiukun kanssa• ovat neuvottomia lapsen kiukun edessä• asettaa rajoja• ei pidä niistä kiinni• antaa helposti periksi
Osallisuus	<ul style="list-style-type: none">• osallistuvat arjen sujumiseen• Pieni rooli päivähoidon aloituksessa• ovat mukana tutustumassa• huolehtivat päivähoitomaksuista• suurpiirteisiä lapsen tarvikkeiden kanssa• tarvitsevat tukea osallisuuteen• ovat arkoja• ovat kokemattomia• osallistuvat toiminnalliseen tekemiseen• eivät keskustele kasvatusvinkeistä• osoittavat kiinnostusta lapsen asioihin
Vanhemman identiteetti	<ul style="list-style-type: none">• ottavat omaa aikaa• ovat siinä itsekäitä• keskustelevat siitä perheen kanssa• kertovat, jos eivät jaks• siirtävät vastuuta• äidille• päivähoidolle• oppivat kyselemällä

Kuva 8 Isän vanhemmuustaitoihin liitetyt käsitykset

Huoltajana isät ovat mukana lapsen arjessa samalla tavalla kuin äidit. Erityisesti käsitys koskee nykypäivän isiä: *”Tänä päivänä tuntuu, että isät ne on hyvinkin siinä lapsen elämässä mukana, ihan eri tavalla ku sanotaanko jotain oman sukupolevan isiä. Nehän on ihan toisella tavalla niinku siinä arjessa...”*

Isät ovat kiinnostuneita kodin ja päiväkodin turvallisuudesta ja huolehtivat lapsen unirytmistä. Toisaalta isät ovat suurpiirteisempiä eivätkä huolehti vaate- ja ruoka-asioista äidin tapaan. Äideille kasaantuu usein vanhemmuuden metatyö, jolla tarkoitetaan näkymätöntä suunnittelu-, järjestely- ja organisointityötä, jolla helpotetaan ja varmistetaan arjen sujuvuus. Tätä pidetään tämän päivän tasa-arvon suurimpana haasteena. Haastateltavista kukaan ei nostanut metatyötä selkeästi esiin, mutta siitä kerrottiin mm. kuvailemalla, kuinka äidit pääasiassa hoitavat lapsen vaate- ja varusteasioita. Isille jää käytännön asioiden hoitaminen, kun äidit vastaavat hoivasta. Toisenlainenkin - isän hoivaa kuvaava - esimerkki kerrottiin: *”Perhe, jossa se äiti on tosi paljon töissä ja isä tekkee kaiken ja lapsi puhuu vaan isästä täällä päiväkodissa. Isää on ikävä ja hyvin harvoin lapsi edes mainitsee tai puhuu äidistä, vaikka äiti on kotona ja vanhemmat on yhdessä ja on ydinperhe, mutta se on aina isä.”*

Haastatteluissa isien emotionaalisen kohtaamisen osaaminen nähtiin kahtiajakautuneesti. Isät ovat kiinnostuneita lapsen touhuista päiväkodissa, luottavat lapsen yksilölliseen kehitykseen, ottavat lapsen persoonana ja kannustavat lasta toimimaan itsenäisesti. Isien kerrottiin huomioivan lapsen *”kyllä ne musta kaikki kuitenkin huomio sen lapsen, että ei oo semmosta että ne ei millään lailla sitä lasta rekisteröi”* mutta toisaalta puhuvan puhelimeen hakutilanteessa *”muutamia on siis ollu semmosia (isiä) että on tuntunut että pitää hoitaa niitä puheluja vielä siinäki vaiheessa, että ei voi pysähtyä sen lapsen äärelle”*. Isän kuvattiin myös olevan hereillä lapsen huomion tarpeeseen *”Sekin riippuu ihan siitä tyypistä--- pikkutyttö niin se on isä silleen hereillä sen tytön kanssa, että aina kyllä vastaa ja kertoo sille.”*. Yksi haastateltava tosin piti vaikeana kuvitella isän kyyköttävän lapsen edessä ja kohtaavan lapsen tasolla: *”mutta mun on ainaki vaikea kuvitella, että me sen isän kanssa mentäis sen lapsen kanssa siihen kyyköttämään ja miettimään, että miten me nyt tehdään”*.

Rakkautta isät osoittavat toiminnallisesti *”isillä se on ehkä enemmän halausta tai jotaki käsiläpyä tai kuperkeikkatemppua. Se on toiminnallisempi”* ja tunnetaitoja opetetaan pelien ja urheilun kautta, ei niinkään sanoittamalla tunteita: *esimerkiksi yhteispelejoukkoja, peleihin liittyviä tämmösiä sääntöjä (tunnetaidot)--- ihan perustaitoja ja kärsivällisyyttä. Mutta sitten että puhutaanko niistä tunteista isän kanssa yhtä vahvasti ku äitin kanssa, niin sitä en tiä. --- isät*

saattaa monesti napatakki sen lapsen kouraan, että siinä ei jäähäkkään välttämättä sanottamaan niitä tunteita, vaan että nyt mennään.” Tunteet ja niiden ilmaiseminen on kulttuurin määrittämä: miehet ja naiset oppivat tunnekulttuurin säännöt ja tunteiden ilmaisu onkin hyvin sukupuolittunut (Mykkänen, 2010). Perinteinen maskuliininen miehen malli ei ole sallinut heikkouden ja liian tunteellisuuden näyttämistä. Miehen on oletettu – ja yhä vielä oletetaan – olevan pystyvä, itsevarma ja vahva. Tunteellisuus ja tunteiden näyttäminen liitetään vahvemmin naiseen, miesten tunteet ovat olleet lähinnä vihaa ja aggressiivisuutta. Puutteet tunneilmaisussa ja tunteiden tunnistamisessa johtavat haasteisiin hyvinvoinnissa ja tunneilmaisu opitaan varhain lapsuudessa. Miehillä on todettu olevan enemmän puutteita sekä tunteiden tunnistamisessa että niiden ilmaisussa, mikä ei kuitenkaan tarkoita, että miehillä olisi vähemmän tunteita (Mykkänen, 2010).

Isien lapsille antama huomio näyttäytyy haastatteluissa toiminnallisena. Isät viettävät lasten kanssa aikaa esimerkiksi yhteisessä harrastuksessa: *”moni isä haluaa osallistua siihen lapsen harrastukseen, että se on erityisesti pienillä ollu, että isä on kulkenut, jos on ollu tämmönen vanhempi lapsi jumppa”* osallistumalla lapsen leikkiin: *”isät viettää nykyään tosi paljon aikaa lasten kanssa, pelaten, ihan siis leikkien.”* tai laittamalla lapsen hiuksia: *”meillä on ihan ihana yks isä tuossa, joka saattaa jäädä kaheksikymmeneksi minuutiksikin tuossa aamulla ennen puuroa laittamaan tyttänsä hiuksia, kun ne tytölle ei kelpaa.”*. Toisaalta myös kerrottiin, että huomion antaminen voi olla puutteellista. Lapsen kaivatessa läsnäoloa puhutaan puhelimeen tai korvataan läsnäolo pelilaitteilla, eikä ymmärretä sen vaikutuksia lapselle: *”isät voi turvautua helpommin näihin laitteisiin, tai sitten ei oo myöskään sitä tietämystä, että siihen, ku lapsi on tyytyväinen, niin sitä vois kuvitella, että se on lapsellekin hyväksi, että hän rauhottuu siihen pelaamaan. Mutta sitten ei nähdäkään vähän sitä taustaa tai seuraamuksia sille.”*

Isien arveltiin kohtaavan lapsen kiukkua enemmän kuin äidit: *”isille on jostain syystä lapsilla kovempi tarve kiukutella”* vaikka myös toisenlainen arvio annettiin: *”hakutilanteissa se kiukuttelu alkaa, jos on alkaakseen, niin sillä ei oo mitään väliä, kumpi sieltä tulee”*. Isien kuvattiin olevan usein neuvottomia lapsen kiukun edessä: *”isillä voi olla vähän enemmän vaikeuksia saada se kiukutteleva lapsi mukaan”* ja toisaalta myös löytävän keinot: *”K: Miten ne isät sitten semmosissa tilanteissa toimii, kun lapsi kiukuttelee? V: isät saattaa sitten tehdä sen, että ne käy ite vaivihkaa kiikuttamassa sen lelun varastoon, että he pääsee lähtemään. Tai sitten, että isät saattaa jäädä vaikka pihalle seisoskelemaan. Oottelemaan, että millon se lapsi haluaa lähteä.”*. Isien myös kuvattiin ennakoivan tilannetta niin, että lapsen kiukku ei pääse valloilleen: *”no*

monesti napakampia, ne ei välttämättä anna sen tilanteen (lapsen kiukku, raivari) mennä ihan niin pitkälle.”.

Rajoja isät asettavat kieltämällä ja estämällä: *”Isät... Ihan normaalisti. No ihan niinku... Miten nyt kielletään lasta, että ei saa tehdä näin tai näin ja ihan vaan silleen kieltämällä ja estää, että ei voida sitten...”*. Isien arveltiin antavan kuitenkin helposti periksi: *”No kyllä jotkun isät varmaan antaa helpommin peräksi. Että älä sitten laita villapukua, että ei halunnu laittaa aamulla villapukua päälle.”* tai luistavan omista uhkauksistaan: *”K: Jos isä uhkaa tuolla tavalla, että lähtee ne pokemonkortit sinne hyllyn päälle, niin lähteekö ne? V: No se riippuu ihan siitä perheestä, että mun kokemus on se, että hyvin usein ei.”*. Erityisesti isät lepsuilevat tyttölasten kohdalla: *”jos on vaikka tytär ja isä siinä, niin sitten saattaa lepsuminen näkyä siinä esim. haku tai tuontitilanteessa. Että annetaan sitten vähän enemmän sitä siimaa---”*, jos ovat yksinhuoltajia: *”esimerkiksi yksinhuoltajaisät, niin siinä voi sitten taustalla olla se yksinhuoltajuuskin, minkä takia sitten annetaan vähän enemmän vapaata.”* tai luonteeltaan lupsakoita: *”isä saattaa olla sillain, yks semmonen tosi lupsakka isä, niin en mä kyllä tiä, miten se niitä rajoja asettaa. Ei mittään hajua.”*.

Tutkimusten mukaan isät kokevat osallisuutensa perhe-elämässä ja palveluissa vahvaksi (Vuorenmaa, 2016) vaikka se ei varhaiskasvatuksessa näy samalla tavalla kuin äitien osallisuus (Alasuutari, 2003, 2010). Isien osallisuutta palveluissa vahvistaa tiedonsaanti ja vaikutusmahdollisuudet (Vuorenmaa, 2016). Tässä tutkimuksessa isien nähtiin osallistuvan arjen sujumiseen: he kuvaavat sitä *”isät kertoo vähän ehkä semmosista perus arjen sujumisesta, vaikka että ”no syö vähän vähemmän ja ja nukkuu huonosti tai hyvin”* ja ovat siinä mukana *”sillä tavalla mukana siinä arjessa ihan samalla tavalla ku äiditkin”* erityisesti nykypäivän isät *”tänä päivänä tuntuu, että isät ne on niinku hyvinkin semmosia niinku siinä lapsen elämässä mukana, ihan eri tavalla ku sanotaanko jotain oman sukupolevan isiä. Nehän on ihan toisella tavalla niinku siinä arjessa...”*.

Päivähoidon palveluissa isien osallisuus kuitenkin näyttäytyy heikompana. Heillä on pieni vastuu päivähoidon aloituksessa *”todella harvoin miehet ottaa mittään vastuuta tai isoa roolia siinä (päivähoidon) aloituksessa”* eivät tiedä päivähoidon aloitukseen liittyviä yksityiskohtia *”isä melkein aina sano että no hän ei kyllä tästä oikein tiä että hän ei nyt kyllä tiä että millon se lapsi on alottamassa ja miten se hoidon tarve on”* mutta ovat kuitenkin mukana tutustumassa *”Kyllä isätkin hyvin paljon aina tulevat mukkaan sitten tutustummaan”*. Isien osallistuminen päivähoidon tapahtumiin on aktiivista *”Ne haluaa osallistua näihin meidän aamukahveihin*

mitä meillä on, vanhempainiltoihin... että haluat silleen olla aktiivisena siinä, ja kuljettavat paljon lasta täällä päiväkodissa, että me nähdään myös sitä isää.” vaikka äidit kantavat vielä päävastuun osallistumisesta *”jos on vanhempainiltoja niin aika monesti äidit osallistuu niihin”* // *”meillä on nyt vanhempainiltoimikuntaa alkanu pyöriä, että siellä ei ollu yhtään isää, että edelleen äidit aika paljon osallistuu näihin vapaaehtoishommiin”*. Vaikka isien osallisuus nähdäänkin aika vahvana, niin haastateltavat arvioivat, että isät tarvitsevat rohkaisua osallisuuteen. Heidän kuvataan olevan varhaiskasvatuskeskusteluissa arkoja *”isät ehkä saattaa vähän enemmän arastella sitä tilannetta”* ja kokemattomia *”isät on sitten vähemmän ollu siinä, että se kokemattomuus”*. Isiä halutaan rohkaista osallistumaan *”voisiko sitten jotenkin rohkaista oman työn kautta isiä osallistumaan enemmän”* ja tulemaan tasavertaiseksi äitien kanssa *”Että rohkaistaanko me niitä isiä tulemaan pois sieltä sivusta”*.

Vanhemman tulisi nähdä itsensä aikuisena ja vanhempana - omaksuvan vanhemman identiteetin. Se on vastuun kantamista lapsesta, ratkaisujen tekemistä, omien toiveiden syrjäyttämistä, oman tavan toimia vanhempana löytämistä, vanhemman vastuiden ja velvollisuuksien ymmärtämistä ja yhteiskunnassa pärjäämisen opettamista. Näistä vanhemmuustaidoista oli vähän isään tai äitiin liitettyjä käsityksiä. Isään liitettiin lapsen puolesta puhuminen ja lapsen ja perheen edun varmistaminen: *”K: miltä näyttää taas isä, joka on aikuinen ja vanhempi... V: No, kyllä mää sanosin, että se on ihan sama asia, että se aikuinen, vanhempi, isä uskaltaa kans olla se semmonen lapsen puolestapuhuja ja lapsen edun ja perheen edun varmistaja”*. Isät siirtävät vastuuta äidille: *”isä melkein aina sano, että no hän ei kyllä tästä oikein tiiä, että millon se lapsi on alottamassa ja miten se hoidon tarve on, että tuota hänpä sanoo äitille, että soittaa sulle takasin”* tai päiväkodille: *”no joskus on tuntunut, että jotkut isät ei oo pitäneet sitä niin tärkeenä (käsienpesua) ja sitten ehkä helpommin antais sen vastuun päiväkodin aikuisille”*. Isiä piettiin myös itsekkäämpinä, mitä tuli oman ajan ottamiseen: *”miehet saattais olla itsekkäämpiä ja käyttäis enemmän aikaa omiin harrastuksiin ja omiin kavereihin”* mutta heidän myös arveltiin neuvottelevan siitä perheen kanssa: *”K: Miten sää ajattelet, tai näet, että isät ottaa omaa aikaa? Miten ne toimii siinä tilanteessa? V: Nyt täytyy sanoa, että mulla ei oo mitään hajua. Varmaan se on niinku se, että keskustellaan sitten siinä perheessä ja sovitaan, että ku on harrastuksia, niin millon sää käyt ja millon mää käyn”*. Vanhempien ajankäyttötutkimuksen mukaan isät ovat nipistäneet lapsen hoivaan ja hoitoon tarvittavaa aikaa omasta ajastaan ja sosiaalisista suhteista (Miettinen & Rotkirch, 2012). Tutkimuksen valossa nykypäivän isät siis eivät olisi itsekkäitä oman ajan suhteen.

Tässä tutkimuksessa isien omasta jaksamisesta huolehtiminen näkyi asian puheeksi ottamisena. Isät huolehtivat lapsen unirytmistä, minkä nähtiin olevan myös yhteydessä omaan jaksamiseen: ”K: onko vaikka lapsen huono unirytm, niin tuota, et ku se rupee siihen omaan jaksamiseen vaikuttamaan --- Onko esimerkiksi nyt tää unirytm semmonen, minkä isät (liittävät ja miettivät) myös sitä omaa jaksamistaan? V: Totta. Nyt ku sanoit tuon, niin heti tuli mieleen, että se voi ihan oikeasti olla, että joo. Ja sitten se, että kyllä mää jollaki lailla aattelin, että isät on myös niinkun jotenki rohkeampia ottamaan niitä asioita puheeksi.”. Isän myös kuvattiin kertovan, jos ei jaksaa haastavaa tilannetta: ”voi olla, että jos on vaikka ollu sellanen lapsi, joka vaatii vähän enemmän sitä tukea just vuorovaikutustaidoissa, tai kaveritaidoissa, ja jos sitten on ollu näistä paljon puhetta, niin se voi kokea sen hyvin raskaaksi--- yks isä sanonu, että hän ei nyt jaksais tästä asiasta enempää”.

Vanhemmuuden on todettu vähentävän aikuisten hyvinvointia ja onnellisuutta (Lyubomirsky & Boehm, 2010) mutta kokevan elämän mielekkäämmäksi lasten saannin jälkeen (Nelson, Kushlev, English, Dunn & Lyubomirsky, 2013). Erityisesti isät raportoivat, että lasten saanti, lasten hoito ja lasten kanssa oleminen on lisännyt heidän onnellisuuttaan ja tyytyväisyyttä elämään (Nelson ym., 2013; Nelson-Coffey, Killingsworth, Layous, Cole & Lyubomirsky, 2019). Arkeen tulee uutta kuormitusta, väsymystä ja sosiaalisten suhteiden vähenemistä lasten saannin myötä, ja nämä voivat vähentää vanhempien onnellisuutta. Myös lasten käyttäytyminen, kodin ja työelämän yhteensovittaminen, taloudelliset vaikeudet sekä parisuhteen muuttuminen haastavat vanhemmuutta (Joutsenniemi & Mustonen, 2013).

6 Pohdintaa

Tutkimukseni tavoitteena oli tuoda esiin varhaiskasvatuksen opettajien käsityksiä vanhemmuustaidoista ja sukupuolittuneesta vanhemmuudesta. Mielenkiintoni on ollut erityisesti isiin liitetyissä käsityksissä, mihin paneuduin tutkimukseni jälkimmäisessä osuudessa. Seuraavaksi pohdin tutkimukseni tuloksia ja johtopäätöksiä, tutkimuksen luotettavuutta ja tutkimuseettisiä kysymyksiä. Loppusanoina mietin, mitä aiheesta vielä olisi hyvä tutkia, mitkä olivat mielestäni mielenkiintoisimmat tutkimuslöydökset ja mitä toivoisin tutkimuksen varhaiskasvatuskentälle antavan.

6.1 Tuloksia ja johtopäätöksiä

Aineistosta ilmeni, että vanhemmuustaitojen nähtiin olevan tasapuolistumassa. Erojen arveltiin olevan enemmänkin persoonasta kuin sukupuolesta johtuvia. Kuitenkin haastateltavat kuvasivat isän ja äidin vanhemmuutta ja vanhemmuustaitoja toisistaan poikkeavasti, kuten kävi myös Perälä-Littusen (2004) tutkimuksessa; tutkimus osoitti, että haastateltavat eivät halunneet erottaa hyvää äitiä ja hyvää isää, mutta kuvasivat vastauksissaan hyvän äidin ja hyvän isän erilaisiksi. Tässä tutkimuksessani haastateltavat painottivat, että vanhemmuustaidot tai erot vanhempien tavassa toimia eivät johdu sukupuolesta vaan persoonasta.

Haastateltavat arvioivat vanhemmuustaitoja omaan kokemukseen perustuen. Käsitykset rakentuvat aiemmista kokemuksista. Maailma ja sen ilmiöt ilmenevät ihmiselle sen suhteen kautta, joka hänellä niihin on (Karjalainen, 2010). Kokemus on se pohja, jolle käsityksiä rakennetaan ja kokemus heijastuu käsitysten kautta (Karjalainen, 2010). Käsitys ja kokemus kulkevat siis käsikädessä ja muokkaavat toinen toistaan. Fenomenografian perusolettamus on, että yksilöt eivät voi toimia suhteessa maailmaan ja sen ilmiöön toisin kuin he sen kokevat (Marton & Booth, 1994). Toisaalta ihmisten valinnat ja esimerkit voivat murtaa käsityksiä. Siksi on tarpeellista nostaa esiin haitallisia käsityksiä ja tuoda esiin niitä murtavia esimerkkejä. Näin esimerkiksi käsitykset sukupuolesta ja niille ominaisesta käyttäytymisestä laajenee ja muuttuu (Lammi-Taskula & Salmi, 2016).

Vanhemmuustaidot myötäilivät teoriassa esitettyjä vanhemmuustaitoja ja hyvää vanhemmuutta. Teoriaosuudessa käsittelin vanhemmuustaitoja erityisesti Ihmeelliset vuodet -vanhemmuuskoulun, Käypä hoito suositusten ja Vanhemmuuden roolikartan mukaan sekä joidenkin

suomalaisten ja kansainvälisten tutkimusten kautta. Jaoin vanhemmuustaidot niitä mukaillen kuuteen kategoriaan: 1) Huoltajuus, 2) Lapsen emotionaalinen kohtaaminen, 3) Huomion antaminen lapselle, 4) Rajoista kiinni pitäminen, 5) Osallisuus ja 6) Vanhemman identiteetti.

Äitien nähtiin hoitavan huoltajuuteen liittyviä tehtäviä enemmän ja heidän olevan tässä tehtävässä tunnollisempia kuin isien. Isään liitettynä hoivaavuus kuvattiin huolena lapsen perustarpeiden hoitumisesta ja suurpiirteisyytenä ja rentona asennoitumisena lapsen tavaroista huolehtimiseen. Turvallisuudesta huolehtiminen nähtiin tasavertaisesti molempien vanhempien tehtävänä ja yhteiseen neuvottelutulokseen perustuvana. Pienten lasten isät kokevat lastenhoitotyön vastuullista isyyttä kuvaavaksi tekijäksi ja hoivaa itsestäänselvyytenä (Eerola, 2015). Eerolan (2015) tutkimus myös osoitti, että vanhemmuuden sukupuolittumista kyseenalaistetaan eikä perinteiset mieskäsitykset rajoita isien osallistumista hoitoon ja hoivaan.

Lapsen emotionaalinen kohtaaminen on aineiston perusteella lapsen hyväksymistä omana itsenään ja lapsen hyväksyvää kohtaamista. Molempien vanhempien kerrottiin olevan ylpeitä ja kiinnostuneita lapsistaan. Lapsen yksilöllinen huomioiminen liitettiin isiin, äitien arveltiin ohjaavan lapsia toimimaan yleisesti toivotulla tavalla. Lapsen hyväksyvä kohtaaminen (kannustaminen, vuorovaikutus, rakkaus) on sekä äiteihin että isiin liitetty taito. Eroja löytyi mm. vuorovaikutuksessa, jossa äiteihin liitettiin hellyys, lapsen tasolle asettuminen ja verbaalinen vuorovaikutus, kun isien vuorovaikutus ja rakkauden osoitukset nähtiin toiminnallisempina. Tunteet ja niiden osoittaminen ovat kulttuurin ja sukupuolisopimusten muovaavaa (Mykkänen, 2010). Naisten ja miesten välille on määrittynyt ero, jossa tunteet ja tunneherkkyys kuuluu naiseuteen, jota miehisyyden pitää pyrkiä välttämään. Naisille kehittyy monipuolisempi tunnesanasto ja ymmärrys, mutta se ei tarkoita sitä, että miehillä olisi vähemmän tunteita (Mykkänen, 2010).

Huomion antaminen lapselle on käytännössä ajan viettämistä lapsen kanssa. Se vaatii haasteltavien mukaan vanhemmilta ymmärrystä sen tärkeydestä ja tarvittaessa omista eduista luopumista. Sekä äitien että isien kuvattiin leikkivän ja pelaavan lasten kanssa sekä huolehtivan, että kotona on mahdollisuus yhteisen ajan viettämiseen. Äiteihin liitettiin lapsilähtöinen leikki, isiin yhdessä harrastaminen ja kannustaminen omien rajojen ylittämiseen. Huomion antamiseen liitettiin myös se, miten vanhempi lapsensa kanssa keskustelee ja miten huomio lapsen tarpeen tulla huomatuksi. Vanhempien nähtiin olevan kiinnostuneita lapsistaan, mutta myös käyttäytyvän toisin: puhuvan puhelimeen, vaikka lapsi tai lapsen asia kaipaisi vanhemman huomiota.

Rajoista kiinni pitäminen kuvattiin sukupuolineutraaliksi; se on rajojen asettamista, johdonmukaisuutta niiden noudattamisessa sekä kiukun kohtaamista. Toisaalta vanhempien tavat toimia kuvattiin toisistaan poikkeavaksi. Isiin liitettiin kyvyttömyys tai haluttomuus pitää kiinni rajoista, äiteihin liitettiin halu keskustella hankalista tilanteista ja turvautuminen tarvittaessa isään. Lapsen kiukun edessä isät kuvataan napakoina ja ennakoivina, äidit empaattisina ja rauhallisina.

Osallisuus nähtiin tässä tutkimuksessa vanhemman osallistumisena ja vaikuttamisena päivähoidon sujumiseen. Se koostuu kasvatuskumppanuudesta, osallistumisesta ja päivähoidon velvoitteista huolehtimisesta. Vanhemman persoonallisuudella ja aktiivisuudella nähtiin olevan suurempi merkitys päivittäiseen yhteydenpitoon kuin sukupuolella. Vasu-keskusteluissa äidin rooli kuvattiin aktiiviseksi, isä sivusta seuraajaksi, vaikka toisenlaisetkin roolit tunnistettiin. Sama isien sivusta seuraajan rooli varhaiskasvatuskeskusteluissa ilmenee myös Alasuutarin (2003, 2010) tutkimuksessa. Päivittäistä yhteydenpitoa ja vanhempien toimintaa tuonti- ja hakutilanteissa ohjaa päiväkodin käytännöt. Niissä isän tapa toimia nähtiin suoraviivaisena ja nopeana, äitien joko takertumisena lapsiin tai lasten takertumisena äiteihin. Isän osallistuminen päiväkodin arkeen lapsen kusiajana vaikuttaisi olevan rooli, joka isille sallitaan ja johon heidän annetaan tyytyä. Lapsen kehitykseen ja kasvatukseen liittyvistä kysymyksistä keskustelevat naiset - äidit ja varhaiskasvatuksen opettajat – keskenään.

Osallisuuteen sisällytettiin myös vanhemman kyky hankkia tietoa, joka edistää vanhemmuustaitoja ja hyvää vanhemmuutta. Äiteihin liitettynä halu oppia hyvää vanhemmuutta nähtiin ha lukkuutena keskustella päiväkodin henkilökunnan kanssa, kasvatusoppaiden lukemisena ja luennoille osallistumisena. Isyyteen ei tässä tutkimusaineistossa liitetty vanhemmuudesta oppimista. Hyvä äiti on haastattelujen perusteella sellainen, joka pyrkii siihen ja tekee edellä mainittuja oppimista edistäviä tekoja. Hyvä isä sitä vastoin kuljettaa lasta päiväkotiin ja osallistuu tapahtumiin. Vaikuttaa siltä, että hyvään isyyteen riittää näyttäytyminen, kun taas hyvältä äidiltä odotetaan syvällisempää osallistumista ja itsensä kehittämistä.

Osallistuminen päiväkodin tapahtumiin käsitettiin lähes yksinomaan äiteihin liittyväksi. Isien vähäistä osallistumista halutaan tukea erilaisilla oletettavasti isiä kiinnostavilla teemoilla. Isien osallistumista ja tiedonsaantia palveluista pitäisikin tukea, sillä tutkimuksen mukaan mitä riittävämmäksi isät arvioivat tiedonsaannin palveluista ja vaikutusmahdollisuudet palvelutapahtumassa, sitä vahvemmaksi he arvioivat osallisuutensa oman lapsensa palveluissa (Vuorenmaa, 2016). Päivähoidon velvoitteista huolehtiminen nähtiin sekä äitien että isien tekemäksi, mutta

myös sukupuolen mukaista roolitusta kuvattiin: äidit huolehtivat tavaroista eivätkä kiinnostu päivähoitomaksuista, isät ovat suurpiirteisiä ja heitä kiinnostaa päivähoitomaksut.

Vanhemmuustaitoihin nähtiin kuuluvan vastuu lapsesta, vanhemman vastuiden ja velvollisuuksien tietäminen ja omasta jaksamisesta huolehtiminen. Tässä tutkimuksessa sekä isien että äitien ymmärrys vanhemman roolista ei eronnut juurikaan toisistaan. Omasta jaksamisesta huolehtimisen uskottiin olevan sekä äideillä että isillä vähäistä ja sitä haastaa arjen kiireet. Kiireen kokeminen on kuitenkin tutkimusten mukaan vähentynyt työssäkäyvillä vanhemmilla (Miettinen & Rotkirch, 2012). Isien uskottiin olevan hieman itsekkäämpiä oman ajan suhteen ja molempien keskustelevan siitä perheen kesken. Ajankäyttötutkimuksen (Miettinen & Rotkirch, 2012) mukaan nykypäivän isät eivät kuitenkaan ole itsekkäitä oman ajan suhteen, vaan he ovat lisänneet lasten kanssa vietettyä aikaa nipistämällä omaa vapaa-aikaa.

Tutkimusaineistosta nousseiden vanhemmuustaitojen lisäksi niihin liitetään ajattelu-, tunne- ja vuorovaikutustaidot sekä omien arvojen mukaan eläminen (Joutsenniemi & Mustonen, 2013). Vanhemman vuorovaikutustaidoista ei tässä tutkimusotoksessa ollut suoria mainintoja, mutta niihin viittaavia kuvauksia oli äiteihin liittyen. Vuorovaikutustaidot liitettiin äidin ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Myös puhelimitse tai sähköpostin välityksellä käydystä vuorovaikutuksesta kerrottiin ja siinä mainittiin vanhempien käytöksestä: *"Samalla lailla isät ja äidit soittaa puhelimella ja laittavat sähköpostia ja saattavat kiihtyä tai sitten olla kohteliaita ja ystävällisiä ja että... Ei siinä oikeastaan minusta ole eroa."* Vanhemman tunnetaidot liitettiin lapsen tunnetaitojen opettamiseen, yhtään mainintaa vanhempien omista tunnetaidoista ei haastatteluaineistossa ollut. Yksi haastateltavista mainitsi omien arvojen siirtämisen tärkeyden lapselle.

Päiväkodissa hyväksi vanhemmuudeksi ymmärretty lapsen asiallisesta vaatetuksesta ja siisteydestä huolehtiminen sekä osallistuminen vuorovaikutukseen päiväkodin henkilökunnan kanssa (Mietola & Lappalainen, 2005) korostui myös haastatteluvastauksissa. Kasvatuskumppanuuteen, päiväkodin henkilökunnan kanssa keskustelemiseen, kuulumisten kertomiseen, tapahtumiin osallistumiseen ja päivähoidon arjen sujumisesta huolehtimiseen liittyviä ilmauksia oli yhteensä 106. Määrä ei toisaalta ihmetytä, sillä pyysin haastateltavia nimenomaan miettimään, miten vanhemmuus näkyy päiväkodissa. Vanhempien tehtäväksi nähtiin hyvään vanhemmuuteen kuuluvia tehtäviä, kuten yhteistyön tekeminen, osallistuminen vasu-keskusteluihin, päivittäinen kuulumisten vaihtaminen henkilökunnan kanssa ja haastavista tilanteista keskusteleminen.

nen. Myös päiväkodin käytäntöjen mukainen toiminta nähtiin tärkeäksi; lapsen riisuminen /pu-
keminen, käsihygieniasta huolehtiminen ja lapsen tulosta / lähdöstä ilmoittaminen olivat van-
hemmalle kuuluvia tehtäviä. Näistä tehtävistä luistaminen nähtiin vanhemmuuden vastuun siir-
tämisenä henkilökunnalle.

Tutkimukseni toinen osuus koostui sukupuolittuneesta vanhemmuudesta, isään liitetyistä luon-
nehdinnoista ja isän vanhemmuustaidoista. Terminä sukupuolittunut vanhemmuus oli haasta-
teltaville vieras, mutta käytännössä se ymmärrettiin vanhemman vastuiden ja velvollisuuksien
jakautumista sukupuolten mukaan. Näitä jakoja määrittää yhteiskunta, kulttuuri tai uskonto ja
niitä rikotaan toimimalla päinvastoin. Yksi haastateltava pohti myös, kuinka paljon sukupu-
olenmukaisen toiminnan jakautumiseen vaikuttaa biologia. Sukupuoliroolit nähtiin menneenä
aikana ja erityisesti isät ovat rikkoneet ja rikkomassa niitä. Vaikka elämme maassa, jossa suku-
puolten tasa-arvoa edistetään ja mahdollistetaan yksilöllisiä ratkaisuja, niin tilastollisesti tasa-
arvo on vielä saavuttamatta. Suomessa koulutus ja ammatinvalinta on hyvin segregoitunutta
(Ammattialojen sukupuolenmukainen segregatio, 2020), vanhempainvapaita käyttää yhä pää-
sääntöisesti äidit (Perhevapaiden käyttö ja kustannukset, 2020) ja kotityöt ja hoivavastuu jakau-
tuvat perinteisten roolien mukaan (Kotitöiden ja hoivavastuun jakautuminen, 2020).

Tutkimusaineisto piirsi kuvaa isästä rentona, toiminnallisena ja vähäsanaisena. Hänen koti-
työnsä ovat huoltotöitä ja ansiotyö usein vaikeuttaa osallistumista päivähoidon arkeen ja tapah-
tumiin. Vaikka isien kuvattiin osallistuvan päivähoidon arkeen hoitamalla lasten kuljettamista,
niin varhaiskasvatuskeskusteluissa ja palveluiden kehittämisessä he jäivät sivuun. Nykypäivän
isät ovat aktiivisesti mukana lasten elämässä ja ovat itse voimaantuneet ja ottaneet paikkansa
vanhemmuudessa. Ei kuitenkaan riitä, että isät itse ottavat roolia vanhemmuudessa. Tarvitaan
myös laajaa asennemuutosta ja lainsäädännöllisiä toimia, jotta tosiasiallinen tasa-arvo edistyy.

Uskomus isien kiinnostuksesta urheiluun ja liikuntaan näkyi tässä tutkimuksessa erityisen sel-
västi. Kaikki isien mielenkiintoon kohdistuvat luonnehdinnat koskivat jotenkin liikuntaa: hei-
dän itsensä uskotaan olevan liikunnallisia, heidän uskotaan olevan kiinnostuneita lapsen liikun-
nallisista taidoista ja heidän uskotaan viettävän aikaa lasten kanssa liikunnallisesti. Myös isiä
kiinnostavien puheenaiheiden uskottiin liittyvän urheiluun. Jos varhaiskasvatuksen opettajien
käsitys isien mielenkiinnon kohteista on todellisuudessa näin kapea, ei ole vaikea ymmärtää,
miksi miehet eivät jää juttelemaan päivähoidon henkilökunnan kanssa muusta kuin lapsen kuu-
lumisista.

Myös käsitys isien rennosta, suurpiirteisestä ja suoraviivaisesta toiminnasta oli yleinen erityisesti, jos se liittyi lapsen tavaroihin tai isien omaan tapaan toimia lapsen kanssa. Päivähoitomaksuista isien kuitenkin kerrottiin olevan huolissaan tai huolehtivan niistä. Tässäkin piirtyy aika perinteisesti sukupuolittunut roolijako: miehiltä ei odotetakaan naismaisena ja ehkä hie-man turhana koettua ”hössöttämistä” lasten vaatteista, mutta talousasioissa heidän odotetaan olevan jämäptejä ja huolellisia. Tällainen käsitys voi ohjata isiä kuvatun laiseen rooliin ja toisintamaan sukupuolirooleja. Syrjään tai ainakin vähemmistöön jäävät isät, jotka toimivat toisin.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullista ja erityisesti fenomenografista pieneen tutkimusjoukkoon kohdentuvaa tutkimusta on moitittu sen yleistettävyyden ja luotettavuuden haasteen vuoksi. Kuitenkin erilaiset tavat käsittää ilmiötä on itsessään arvokas tutkimuskohde (Häkkinen, 1996). Myös tieteen määritelmää laadullisessa tutkimuksessa on kritisoitu (Tuomi ja Sarajärvi, 2018). Tutkimukseni käsitteli varhaiskasvatuksen opettajien käsityksiä sukupuolittuneesta vanhemmuudesta, mitä ei ole aiemmin tutkittu. Tutkimuksen lähtökohta oli tuoda esiin näitä käsityksiä ja näin pyrkiä osaltaan laajentamaan kohderyhmän ymmärrystä vanhemmuudesta ja tavasta käsittää sitä. Ymmärrän kuitenkin, että pienen kohdejoukon ja analyysitavan vuoksi tutkimustulosten yleistettävyys ja luotettavuus ovat osin kyseenalaisia. Esitän seuraavaksi keinoja, joilla pyrin lisäämään tutkimukseni luotettavuutta ja uskottavuutta.

Fenomenografiassa ei pyritä tulosten absoluuttiseen luotettavuuteen (Niikko, 2003), eikä siihen edes tutkimuksen luonteen vuoksi voida päästäkään. Ymmärrän, että tämän tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää koskemaan laajempaa kohdejoukkoa eikä nämä tulokset välttämättä kuvaa edes tähän tutkimukseen osallistuneiden absoluuttisia käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä. On myös huomattava, että tämän tutkimuksen lukijoiden omat ennakkokäsitykset voivat vaikuttaa heidän ymmärrykseensä ja tulkintaansa tutkittavasta ilmiöstä. Omat esiolettamukseni ja analyysissa tehdyt valintani ovat voineet vaikuttaa siihen, että tutkimustulokset esittävät vain minun ymmärrystäni tutkittavasta ilmiöstä ja tutkimusaineistosta. Omat arvot ja uskomukset vaikuttavat väistämättä siihen, miten aineistoa analysoidaan ja mitä niistä nostetaan esiin. Tutkimuksen uskottavuutta olen kuitenkin pyrkinyt lisäämään sillä, että olen pidättäytynyt liialliselta omien mielipiteiden esittämiseltä. Olen myös verrannut tuloksia aiempiin tutkimuksiin, mitä pidetään tutkimuksen vahvistettavuuden kannalta oleellisena (Eskola ja Suonranta, 1988).

Tutkimuksen toistettavuuteen ei ole tarvetta pyrkiäkään, sillä fenomenografisessa tutkimuksessa löydetään merkityssisältöjä. Tärkeämpää on pyrkiä tekemään analyysi ja kirjoittamaan tulokset niin, että ne ovat ymmärrettävissä ja tunnistettavissa (Niikko, 2003). Olen pyrkinyt tässä raportissani esittämään tutkimusanalyysin hyvin seikkaperäisesti ja näin lisäämään tutkimuksen ymmärrettävyyttä ja toistettavuuden mahdollisuutta. Tulokset kirjoitin käyttäen havainnollistavia taulukoita sekä haastatteluaineistosta nostettuja ilmaisuja. Niillä pyrin selkeään ja luettavaan tulosten ilmaisuun.

Fenomenografisessa haastattelussa on tärkeää, että haastattelukysymykset eivät perustu tutkijan esioletuksiin ilmiöstä vaan ne olisivat mahdollisimman avoimia ja vähän etukäteen suunniteltuja (Ashworth & Lucas, 1998). Pyrin tekemään teemahaastattelun kysymykset niin, että ne mahdollisimman vähän johdattelisivat vastaajia. Ensimmäisissä haastatteluissa myös pyrin pysymään tiukasti tutkijan roolissa enkä antautunut keskustelulle. Viimeisissä haastatteluissa uskaltauduin kokeilemaan keskustelevampaa roolia. Kysymysten avoimuus antoi haastateltaville mahdollisuuden valinta, mihin ilmiön ulottuvuuksiin he haluavat vastata, mikä osaltaan aiheutti sen, että syvälinen paneutuminen ilmiöihin jäi osin vajaaksi. Tutkimus olisi voinut olla syvällisempi ja tarkempi erityisesti vanhemmuustaitojen osalta: miten vanhemmuustaidot todellisuudessa näkyvät ja miten ne eroavat isien ja äitien kohdalla. Jos uudistaisin tutkimukseni, keskittyisin haastatteluissa tiukemmin vanhemmuustaitoihin ja niiden eroihin isien ja äitien välillä, ja jättäisin vanhemman tehtäviä kuvaavat kysymykset vähemmälle tai kokonaan pois.

Analyysivaiheessa on tärkeää, että tutkija onnistuu etäännyttämään itsensä niistä esioletuksista, joita hänellä väistämättä ilmiöstä on (Niikko, 2003). Fenomenografiaan kohdistuva kritiikki nostaakin esille sen, että analyysiin on vaikuttanut tutkijan omat kokemukset, ajatukset tai mielenkiinnon kohteet (Niikko, 2003). Minulla oli tutkijana vahva ja varmasti myös polarisoitunut käsitys vanhemmuuden sukupuolittuneisuudesta, koska olen toiminut asiantuntijana isyyttä tukevassa hankkeessa ja perehtynyt erityisesti isien asemaan vanhemmuudessa ja lapsiperhepalveluissa. Toisaalta minulla ei ollut esioletusta siitä, miten varhaiskasvatuksen opettajat käsittävät vanhemmuustaidot. Analyysivaiheen tein pitkälle aineistolähtöisesti, millä pyrin osaltani estämään mahdolliset haitalliset esioletukset erityisesti isiin liitetyistä käsityksistä. Pyrin myös löytämään sellaiset analyysiyksiköt, joita on mahdollisimman helppo tulkita ja väärintulkinnan mahdollisuus pienenisi. Tutkimustulokset osoittivat, että varhaiskasvatuksen opettajien käsitykset myötäilevät aiemmissa tutkimuksissa esiintyviä käsityksiä. Johtiko oma tutkimustulokseni samaan johtopäätökseen siksi, että oma käsitykseni perustuu tutkimustietoon vai oliko se puhtaasti analyysin tulosta? Kvalitatiiviseen tutkimusaiheistoon voi suhtautua niin, että sen

ajattelee olevan vääristelemätön kuvaus todellisuudesta ja sen avulla voi löytää totuudenmu-
kaista tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Toisaalta aineistoa voi tulkita myös ymmärtäen, että ne on
järjestetty sellaiseksi kuin on tiettyä tarkoitusta ajatellen. Tutkijan oma intressi määrittää suh-
tautumistavan (Eskola & Suonranta, 1998). Oma tarkoitukseni oli nostaa esiin erityisesti isiin
liitettyjä käsityksiä. Nostin esiin sekä mahdollisesti haitallisia käsityksiä, että neutraaleja tai
isien vanhemmuutta positiivisesti kuvaavia käsityksiä.

6.3 Tutkimuksen eettisyys

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusetiikka voi rajoittua koskemaan vain itse tutkimustoimin-
taa tai sen voi ymmärtää laajemmin metodologisena seikkana (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tar-
kastelen seuraavaksi tutkikseni eettisyyttä sekä metodologisten valintojen että tutkimustoimin-
nan kautta.

Aiheen eettiseen pohdintaa kuuluu se, kenen ehdoilla tutkimusaihe on valittu ja miksi tutkimus
on tehty (metodologiset valinnat) (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tutkimusaihe valikoitui oman
mielenkiinnon mukaan, mutta siihen vaikutti myös työhistoriani. Näkökulma tutkimuksessani
oli enemmän isissä, koska tavoitteenani oli nimenomaan nostaa esiin vanhemmuudessa aiem-
pien tutkimustulosten perusteella heikommassa asemassa oleva sukupuoli. Sukupuolen määri-
tin perinteisesti pohjaamalla haastateltavien käyttämiin ilmaisuihin: isät ovat tässä tutkimuk-
sessa miehiä ja äidit naisia. Muita sukupuolia ei tässä tutkimuksessa huomioitu, mutta se ei ole
tutkijan kannanotto kaksijakoisen sukupuolikäsityksen puolesta.

Tutkimuksen eettisen perustan muodostaa ihmisoikeudet ja tutkittavien suoja (Tuomi & Sara-
järvi, 2018). Kaikki tutkimukseeni osallistuneet osallistuivat siihen vapaaehtoisesti ja ilman
palkkiota. Selvitin tutkimuspyynnössäni tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät, jotta ne olisivat
heidän tiedossaan. Kaikki osallistujat allekirjoittivat suostumuksen ja kaikilla oli mahdollisuus
missä tahansa tutkimuksen kohdassa perääntyä. Samalla he saivat tiedon ja antoivat suostumuk-
sen siihen, että litterointi suoritettiin kolmannen tahon toimesta. Tutkittavien anonymiteettiä
suojeltiin loppuun saakka. Missään vaiheessa nimeä, haastattelua tai siitä tehtyä litterointia ei
yhdistetty enkä tutkimustuloksissa puhu haastateltavista yksikössä vaan käytän passiivimuotoa.
Se toisaalta antaa yksilönsuojaa mutta samalla häivyttää sen, montako vastaajaa tai vastausta

muodostaa tulkinnan. Tutkimuksen aihe ja tutkimusjoukko ei välttämättä olisi tarvinnut näin kattavaa anonymiteettisuoja, se vakiintui itsestään tutkimuksen edetessä.

6.4 Jatkotutkimusaiheet

Tässä tutkimuksessa selvitettiin varhaiskasvatuksen opettajien käsityksiä sukupuolittuneesta vanhemmuudesta ja vanhemmuustaidoista. Koska käsitykset eivät kuitenkaan anna suoraa vastausta siihen, miten käyttäydymme (Mäkisalo & Kinnunen, 1999; Uljens & Myrskog, 1994), jatkotutkimus voisi tarkastella sitä, miten varhaiskasvatuksen opettajat ja vanhemmat todellisuudessa kohtaavat. Onko eroja siinä, miten ja mistä isien ja äitien kanssa keskustellaan? Miten varhaiskasvatuksen opettajat toimivat, kun isä kohtaa lapsen kiukun, onko siinä eroja äiteihin nähden? Tasa-arvoinen varhaiskasvatushanke edisti sukupuolisensitiivisyyttä varhaiskasvatuksessa (Tasa-arvoinen varhaiskasvatus, 2019). Jatkotutkimus voisi selvittää, miten varhaiskasvatuksessa sovelletaan sukupuolisensitiivistä työtettä vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä.

6.5 Lopuksi

Tutkimukseni ehkä mielenkiintoisin yksittäinen tutkimuslöydös oli tutkimuspopulaation hyvin yhtenevä käsitys isien mielenkiinnosta urheilua ja liikuntaa kohtaan. Toisaalta se myötäilee myös populaarikeskustelussa ilmenevää käsitystä siitä, mikä miehiä kiinnostaa. Näin voimakas käsitys väistämättä ohjaa myös käyttäytymistä, mistä myös yksi haastateltava puhui. Hän pohti, että tullakseen tutuksi isien kanssa pitäisi löytää puheenaihe, joka heitä kiinnostaa: ”*No varmaan ehkä semmosia puheenaiheita, joita aattelee, että vois miestä kiinnostaa, isää vois kiinnostaa, ehkä jutella semmosista asioista. Niitä lasta koskevista asioista millä aatellaan, että isällä on semmosta kokemusta tai semmosta vastakaikua siihen ja kiinnostusta, niin ehkä vähän puheenaiheiden valinnalla, mitä tämä smalltalk sitten koskettaa, puhutaanko sitten vaikka jostaki urheilutapahtumasta, mikä on sitten enemmän jostaki jääkiekosta, jalkapallosta sitten isien kanssa, sillä tavalla herätellään sitä keskustelua.*” Uskallan kuitenkin väittää, että suurinta osaa isistä ei kiinnosta puhua urheilusta tai urheilutapahtumista päivähoiton henkilökunnan

kanssa. Kaventaako näin voimakas käsitys isien mielenkiinnonkohteista varhaiskasvatuksen opettajien luonnollisia puheenaiheita isien kanssa?

Toinen mielenkiintoinen tutkimuslöydös nousi aiemmista tutkimuksista. Isät itse ovat ottaneet roolia vanhemmuudessa, mutta palveluissa se ei vielä näy yhdenvertaisuutena. Isät osallistuvat lasten kanssa vietettyyn aikaan yhtä paljon kuin äidit (Närvi & Salmi, 2017), isät ovat itse ottaneet roolia vanhemmuudessa (Nentwich, 2008), isien osallisuus lasten palveluissa ja perheessä on vahva (Vuorenmaa, 2016) ja isät itse kokevat hoivan ja lapsenhoitotyön vastuullista isyyttä kuvaavaksi (Eerola, 2015). Isät myös itse kokevat, että heillä on riittävät kyvyt tukea lasta kasvussa ja huomioida lapsen heikkoudet ja vahvuudet (Vuorenmaa, 2016) ja raportoivat, että lasten saanti, lasten hoito ja lasten kanssa oleminen on lisännyt heidän onnellisuuttaan ja tyytyväisyyttä elämäänsä (Nelson ym., 2013; Nelson-Coffey ym., 2019). Toisaalta isät kokevat ulkopuolisuutta neuvolapalveluissa (Mesiäislehto-Soukka, 2005) ja katoavat, kun varhaiskasvatussuunnitelmia kirjataan (Alasuutari 2003, 2010). Lapsiperhepalveluissa isät häviävät tai jäävät äitien varjoon. Mikä palveluissa aiheuttaa sen? Mikä estää isiä osallistumasta tasavertaisesti äitien kanssa?

Sukupuolittuneita oletuksia on tärkeää tunnistaa, jotta niihin voidaan vaikuttaa. Käsitykset vanhemmuudesta vaikuttavat siihen, millaista vanhemmuutta ammattilaiset tukevat ja millaista vuorovaikutusta ammattilaisen ja vanhemman välille syntyy. Vastuu vuorovaikutuksen laadusta on ammattilaisella. Kasvatuskumppanuus on yhdenlaista suhdetyötä, jossa varhaiskasvatuksen opettajilta ”vaaditaan osaamista erilaisia kumppanuussuhteita luonnehtivien piirteiden ja ominaisuuksien tunnistamiseksi” (Kekkonen, 2012b). Yksi kumppanuussuhdetta luonnehtiva ominaisuus on sukupuoli ja sukupuoliroolit. Fenomenografinen tutkimus voi antaa arvokasta tietoa yhteisön diskursiivisesta käytännöstä. Siksi olisi tärkeää tehdä näkyväksi niitä käsityksiä, jotka mahdollisesti luovat ja ylläpitävät näitä diskursiiveja. Tämä tutkimus voi herättää varhaiskasvatuksen opettajia ja varhaiskasvatusta instituutiona pohtimaan omaa käsitystään vanhemmuudesta ja sukupuolittuneista käsityksistään. Opettajat tiedostavat oman toimintansa sukupuolettuneista käytänteistä (Ylitapio-Mäntylä, 2009) ja ovat valmiita refleктоimaan omaa ammatillisuuttaan suhteessa sukupuoleen (Estola, 2010). Sukupuolistereotyyppien näkyväksi tekeminen ja niihin puuttuminen on haastavaa, sillä niihin kasvetaan lapsuudesta saakka ja huomaamatta (Estola, 2010). Tarvitsemme sukupuolisensitiivisen työotteen osaamista myös vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Toivon, että tutkimukseni on osaltaan herättämässä varhaiskasvatusta instituutiona miettimään miten vanhempia – äitejä ja isiä – kohdataan.

Tämän tutkimuksen tekeminen oli mielenkiintoinen ja innostava prosessi. Aiempi pelkoni tutkimuksen tekemisen vaivalloisuudesta ja vaikeudesta hälveni. Jään kaipaamaan sitä flow-tunnetta, jota sain kokea.

Lähteet / References

- Ashworth, P., & Lucas, U. (1998). What is the 'world' of phenomenography?. *Scandinavian journal of educational research*, 42(4), 415-431.
- Ahlberg, J., Roman, C. and Duncan, S. (2008). *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*. Vol. 15, No. 1, pp. 79-100.
- Alasuutari, M. (2003). *Kuka lasta kasvattaa?* Gaudeamus, Helsinki
- Alasuutari, M. (2010). *Suunniteltu lapsuus. Keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoitossa*. Tampere: Vastapaino.
- Allen, S. and Hawkins, A. (1999). *Maternal gatekeeping: Mothers' beliefs and behaviors that inhibit greater fathers involvement in family work*. *Journal of Marriage and the Family*; Feb 1999; 61, 1; Research Library.
- Altenburger, L. E., Schoppe-Sullivan, S., & Kamp Dush, C.,M. (2018). *Associations between maternal gatekeeping and fathers' parenting quality*. *Journal of Child and Family Studies*, 27(8), 2678-2689.
- Anttonen, E. (2017). *Sukupuolisensitiivinen nuoriso- ja aikuistyö Suomessa*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Anttonen-Vaaranieniemi, L. (2019). *Perheammattilaisten aseoituminen vanhemmuuteen ja vanhemmuutta koskevat kehykset erotyössä*. *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 27(4), pp. 362-378.
- American Psychological Association. (2018). Educational psychology promotes teaching and learning. Haettu 21.4.2020. Saatavana <https://www.apa.org/action/science/teaching-learning/index>
- Arnalds, Á., Eydal, G. B., & Gíslason, I. V. (2013). *Equal rights to paid parental leave and caring fathers- the case of Iceland*. *Stjórnmal og stjórnsýsla*, 9, 323–344.
- Biblarz, T. J., & Stacey, J. (2010). *How does the gender of parents matter?* *Journal of marriage and family*, 72(1), 3-22
- Carpenter B. (2007). *Fairer to fathers: The role of schools in nurturing positive fatherhood--A united kingdom perspective*. *Kairaranga*. 2007;8(1):13-16
- Choate, P.W and Engstrom, S. (2014). *The "Good Enough" Parent: Implications for Child Protection*. *Child Care in Practice* Vol. 20, Iss. 4, (2014): 368-382.
- DePape A-M & Lindsay S. (2015). *Parents' experiences of caring for a child with autism spectrum disorder*. *Qualitative Health Research* 25 (4), 569–583.

- Corno, L., & Anderman, E. M. (2016). *Handbook of Educational Psychology: Vol. Third edition*. Routledge.
- Eerola, P. (2015). *Responsible fatherhood: A narrative approach*. Jyväskylä: University of Jyväskylä
- Eskola, J., Lätti, J. ja Vastamäki, J. (2018). *Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas*. Teoksessa Valli, R. & Aarnos, E. Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle (5., uudistettu painos.). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Eskola, J. ja Suonranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere
- Estola, E. (2010). *Discussing Gender*. Teoksessa Jacobson, T. 2010. Perspectives on Gender in early childhood. (s. 39-58). St. Paul, MN; Redleaf Press.
- Eydal, G. B., & Rostgaard, T. (2018). Policies promoting active fatherhood in five Nordic countries. *Fathers, Childcare and Work, Contemporary Perspectives in Family Research*. Edited by Arianna Santero and Rosy Musumeci. Bingley: Emerald Publishing Limited, 12, 257-79.
- Forsberg, H. (2003). *Hajottavat ja koossapitävät tunteet*. Teoksessa Forsberg, H & Nätkin, R. (toim.). *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Haapola, K., Pitkänen, P., Sepponen, H. & Kuure, M. (2016). *Onko sinun pyramidisi tukevasti oikealla kannallaan? Vanhempainkoulutoiminta Oulunkaareissa*. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 3. Hakupäivä 16.12.2019. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201602034710>
- Haldrup, M. & Røsvik, K. (2020). Family as text: gendered parenthood and family display through home-school correspondence in Norway, *Gender, Place & Culture*
- Halme, N. (2009). *Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessäolo. Yhdessäoloa, isänä toimimiseen liittyvää stressiä ja isän tyytyväisyyttä parisuhteeseen kuvaavan rakenneyhtälämallin kehittäminen ja arviointi*. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). Tutkimus 15. Helsinki: Yliopistopaino
- Healey, D. & Halperin, J.M. (2015) *Enhancing Neurobehavioral Gains with the Aid of Games and Exercise (ENGAGE): Initial open trial of a novel early intervention fostering the development of preschoolers' self-regulation*. *Child Neuropsychology*, 21, 465-480.
- Henttonen, T. (2019). *Yhteistyövanhemmuus odotus- ja vauva-aikana*. Teoksessa Hietanen, P., Keinonen, V. ja Kettunen, M. (toim.). *Yhteistyövanhemmuuden käsikirja*. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 4. Punamusta
- Hermanson, E. (2012). *Vanhemmuuden roolikartta*. <http://www.terveyskirjasto.fi>. Lääkärikirja Duodecim. Kustannus Oy Duodecim 1.7.2012

- Hirsjärvi, S. ja Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2004). *Tutki ja kirjoita* (10. osin uud. laitos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. (2010). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hoikkala, T. (1987). Jälkisana, Puhuja, tilanne ja konteksti. Teoksessa Hoikkala, T. (toim.) *Kieli, kertomus ja kulttuuri*. Helsinki: Gaudeamus, 174-183
- Holter, Ø. G., & Aarseth, H. (1994). *Mäns livssammanhang*. Bonnier.
- Huuki, T. (2010). *Koulupoikien statustyö väkivallan ja välittämisen valokiilassa*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Huusko, M. ja Paloniemi, S. (2006). *Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä*. F Kasvatus 37 (2), 162–173.
- Huttunen, J. (1999). *Muuttunut ja muuttuva isyys*. Teoksessa Jokinen, A. *Mies ja muutos: Kriittisen miestutkimuksen teemoja*. Tampere: University Press.
- Häkkinen, K. (1996). *Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä: Teoreettinen katsaus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, opettajan-koulutuslaitos.
- Jarasto, P. & Sinervo, N. (1998). *Kouluikäisen lapsen maailma*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy
- Joenpelto, S. (2018). *Pakenevat isät, uupuvat äidit, yhteinen vanhemmuus. Vanhemmuusoppaat tuottamassa isää, äitiä ja vanhemmuutta*. (Pro gradu -tutkielma Helsingin yliopisto) Haettu osoitteesta <https://core.ac.uk/download/pdf/157587495.pdf>
- Jokinen, E. (2005). *Aikuisen arki*. Helsinki: Gaudeamus
- Joutsenniemi, K. & Mustonen, V. (2013). *Ruuhkataidot: Iloa vanhemmuuteen*. Helsinki: Duodecim
- Karjalainen, M. (2010). *Ammattilaisten käsityksiä mentoroinnista työpaikalla*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Karttunen, T. (2016). *Vauvaperheiden päihdehoidon orientaatioista. Katsaus tutkimukseen*. Yhteiskuntapolitiikka 81 (2016):5
- Karu, M. & Tremblay, D-G. (2018). Fathers on parental leave: an analysis of rights and take-up in 29 countries, *Community, Work & Family*, 21:3, 344-362
- Kaskela, M. ja Kronqvist, E-L. (2012). *Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan*. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

- Keinänen, R., Aunola, K., Lerkkanen, M., Poikkeus, A., Nurmi, J. & Kiuru, N. (2011). Vanhemmuustyylien merkitys taidoiltaan erilaisten lasten sosiaalisessa kompetenssissa. NMI-bulletin: Niilo Mäki instituutin tiedotteita ja raportteja, 21(3), pp. 15-33.
- Kellett, J., & Apps, J. (2009). *Assessments of parenting and parenting support need: A study of four professional groups*. Joseph Roundtree Foundation. Retrieved from: <http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/parenting-support-need-full.pdf>
- Kekkonen, M. (2012a). *Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, lapset ja vanhemmat päivähoidon diskursiivisella näyttämöllä*. Terveysten ja hyvinvoinninlaitos (THL), tutkimus 72/2012. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Kekkonen, M. (2012b). *Kasvatuskumppanuus ammatillisena yhteistyösuhteena – Eronteot muihin sosiaaliin kumppanuussuhteisiin varhaiskasvatuksen ammattilaisten puhetoissa*. Varhaiskasvatuksen Tiedelehti Journal of Early Childhood Education Research Vol. 1, No. 1, 2012, 3–21.
- Kettunen, M. (2019). Vanhempien kokemuksia yhteistyövanhemmuuden rakentamisesta. Teoksessa Hietanen, P., Keinonen, V. ja Kettunen, M. (toim). Yhteistyövanhemmuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 4. Punamusta
- Keurulainen, M. (1998). *Elämää perheinä 1990-luvun Suomessa: Kulttuuritaustaltaan erilaisien perheiden rakentuminen ja elämänhallinta taloudeltaan taantuneessa, mutta avautuvassa ja kansainvälistyvässä Suomessa*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kiviniemi, K. (2001). *Laadullinen tutkimus prosessina*. Teoksessa Valli, R. (toim). Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus
- Kokkonen, R. (2012). *Mittarissa lapsen keho ja vanhemmuus – tervettä lasta sekä ”hyvää” ja ”huonoa” vanhemmuutta koskevia tulkintoja nyky-Suomessa*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto
- Kuronen, M. (2003). *Eronnut perhe?* Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim). Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. (s. 103-120). Helsinki: Gaudeamus.
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. (2016). *Perhe, työ ja sukupuoli*. Teoksessa Husso, M., Heiskala, R., Alasuutari, M., Jauhola, M., Julkunen, R., Juvonen, T., . . . Salmi, M. (2016). Sukupuolikysymys. [Helsinki]: Gaudeamus
- Lehtinen, E., Vauras, M. & Lerkkanen, M. (2016). *Kasvatuspsykologia* (3., uudistettu painos.). Jyväskylä.
- Leinonen, M. (2007). *Työkonferenssimenetelmä sukupuolisensitiivisessä tarkastelussa*. Teoksessa Ramstad, E., Alasoini, T., Räsänen, K., Engeström, Y., Virkkunen, J., Leppänen, A.,

- . . . Rissanen, R. Työelämän tutkimusavusteinen kehittäminen Suomessa: Lähestymistapoja, menetelmiä, kokemuksia, tulevaisuuden haasteita. (o230-243). Helsinki: Työministeriö.
- Lyubomirsky, S., & Boehm, J. K. (2010). *Human motives, happiness, and the puzzle of parenthood: Commentary on kenrick et al. (2010)*. Perspectives on Psychological Science, 5(3), 327-334.
- Lönnqvist J, Leikas S, Verkasalo M. (2018). *Value change in men and women entering parenthood: New mothers' value priorities shift towards conservation values*. Personality and Individual Differences. 2018;120:47-51.
- Marton, F. & Booth, S. (1997). *Learning and awareness*. Mahwah [N.J.]: Lawrence Erlbaum Associates.
- Mesiäislehto-Soukka, H. (2005). *Perheelisäys isien kokemana: Fenomenologinen tutkimus*. Oulu: Oulun yliopiston kirjasto.
- Mckinney, C. & Renk, K. (2008). Differential Parenting Between Mothers and Fathers: Implications for Late Adolescents. Journal of Family Issues, 29(6), pp. 806-827. doi:10.1177/0192513X07311222
- Mietola, R. ja Lappalainen, S. (2005). *"Hullunkurisia perheitä" Perheen saamat merkitykset kasvatuksen kentällä*. Teoksessa Kiilakoski, T., Tomperi, T., Vuorikoski, M., Lehtovaara, M., Piattoeva, N. & Varto, J. Kenen kasvatusta? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus. Tampere: Vastapaino.
- Miettinen, A. ja Rotkiewicz, A. (2012). Perhebarometri 2011. *Yhteistä aikaa etsimässä. Lapsiperheiden ajankäyttö 2000-luvulla*. Väestötutkimuslaitos Katsauksia E 42/2012, Vammalan Kirjapaino Oy
- Mykkänen, J. (2010). *Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto
- Mykkänen, J. ja Aalto, I. (2010). *Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa*. Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisuja 34, 2010.
- Mäkisalo, M. & Kinnunen, J. (1999). Opettajana terveydenhuolto-oppilaitoksessa: Opettajien käsityksiä omasta ja kollegoiden toiminnasta
- Nelson, K., Kushlev, K. English, T., Dunn, E.W and Lyubomirsky, S. (2013). *In Defense of Parenthood : Children Are Associated With More Joy Than Misery*. 8 Psychological Science 2013 24: 3 originally published online 30 November 2012 S.
- Nelson-Coffey, S. K., Killingsworth, M., Layous, K., Cole, S. W., & Lyubomirsky, S. (2019). *Parenthood is associated with greater well-being for fathers than mothers*. Personality and Social Psychology Bulletin, 45(9), 1378-1390.

- Nentwich, Julia C. (2008). *New fathers and mothers as gender troublemakers? Exploring discursive constructions of heterosexual parenthood and their subversive potential*. In: *Feminism and Psychology* 18, Nr. 2, p. 207-230.
- Niikko, A. (2003). *Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Niskanen, J. (2016). *Lasten näkemyksiä isistä ja isyydestä*. (pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto). Haettu osoitteesta <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/49403/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201604222293.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Norman, M. and Floyd, K. (2006). *Good fathering: Father and Son Perceptions of What It Means to Be a Good Father*. *Fathering*, vo. 4, no.2, spring 2006, 113-136
- Närvi, J. ja Salmi, M. (2017). *Kotitöiden ja yhteisten kulujen jakaminen tyytyväisyyden tai ristiriitojen lähteenä parisuhteissa*. Teoksessa Teräsaho, M. ja Närvi, J. (toim.) 2017. *Näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon. Analyyseja tasa-arvobarometrista 2017. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)*
- O'Brien, M., Wall, K. (2017). *Fathers on leave alone: Setting the scene*. In O'Brien, M., Wall, K. (Eds.), *Comparative perspectives on work-life balance and gender equality: Fathers on leave alone* (pp. 1-10). London, England: Springer.
- Paajanen, P. (2006). *Perhebarometri 2006. Päivisin leiväntuoja, iltaisin hoiva-isä. Alle 3-vuotiaiden esikoislasten isien näkemyksiä ja kokemuksia isyydestä*. Väestötutkimuslaitos, katsauksia E 24/2006, Vammalan Kirjapaino Oy
- Paquette, D. (2004). *Theorizing the father-child relationships: mechanisms and developmental outcomes*. *Human Development*, 47 (4), 193–219.
- Perälä-Littunen, S. (2004). *Cultural images of a good mother and a good father in three generations*. Jyväskylä: University of Jyväskylä
- Perälä-Littunen, S. (2007). *Gender equality or primacy of the mother? Ambivalent descriptions of good parent*. *Journal of Marriage and Family* 69(May 2007), 341-351.
- Rempel, L. and Rempel, J. (2010). *The Breastfeeding Team: The Role of Involved Fathers in the Breastfeeding Family*. *Journal of Human Lactation* 2011 27:115 saatavana <http://jhl.sagepub.com/content/27/2/115>
- Sarkadi, A., Kristiansson, R., Oberklaid, F., & Bremberg, S. (2008). *Fathers' involvement and children's developmental outcomes: a systematic review of longitudinal studies*. *Acta paediatrica*, 97(2), 153-158.

- Suomi. Sosiaali- ja terveysministeriö. (2009). *Sukupuolisilmälasit käytössä: Käsikirja ministeriöiden tasa-arvotyön tueksi = Könsglasögonen i bruk : en handbok för ministeriernas jämställdhetsarbete*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö
- Soinien, M. (2010). *Kunpa isi jaksaisi*. <https://www.laakarilehti.fi/ajassa/ajankohtaista/kunpa-isi-jaksaisi-5308/>
- Teräsaho, M. & Närvi, J. (toim.). (2019). *Näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon – analyyssejä tasa-arvobarometrista 2017*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 6/2019.
- Thompson, J and Garretson, S. (2010). *Encouraging Men in Their Conversations with Children*. Teoksessa Jacobon, T. Perspectives on Gender in early childhood. (s. 95-110). St. Paul, MN; Redleaf Press.
- Tiilikka, A. (2005). *Äitien kasvatuskäsityksiä ja arviointeja hyvästä päiväkotikasvatuksesta*. Oulu: Oulun yliopiston kirjasto.
- Tiitinen, S. ja Ruusuvaori, J. (2015). *Producing gendered parenthood in child health clinics*. Society 2015, 26(1), pp 113-132.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Uljens, M. (1998). *Allmän pedagogik*. Lund: Studentlitteratur.
- Uljens, M., & Myrskog, G. (1994). Contextrelated differences in conceptions of learning—toward a solution of contextual problems in phenomenography. M. Uljens (toim.) Studier i inlärning, undervisning och utvärdering. Åbo Akademi. Institutionen för lärarutbildning. publikationer från Pedagogiska fakulteten, 9, 35-69.
- Valkonen, L. (2006). *Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset*. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Venninen, T., Leinonen, J., Rautavaara-Hämäläinen, M. & Purola, K. (2011). *”Lähes aina haettaessa sanotaan, että ihan ok päivä - mitä se lopulta tarkoittaa?”: Lasten vanhempien ja henkilökunnan osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa*. [Helsinki]: SoccaVuoremaa, M. (2016). *Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät*. Tampereen yliopistopaino
- Vuokila, R. (2010). *Millaista on hyvä vanhemmuus*. (pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto) Haettu osoitteesta <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/81406/gradu04166.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Vuoremaa, M. (2016). *Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät*. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

- Vuori, J. (2001). *Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmät asiantuntijoiden kirjoituksissa*. Tampere: Yliopistopaino Oy
- Vuori, J. (2003). *Äitiyden ainekset*. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim). *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Gaudeamus: Helsinki
- Vuori, J. (2009). *Men's choices and masculine duties. Fathers in expert discussions*. *Men and Masculinities* 12(1), 45-72.
- Vuori, J. (2010). *Äitiys sukupuolikäytönä*. Teoksessa Juvonen, T., Rossi, L. ja Saresma, T. (toim). *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino
- Webster-Stratton, C. (2011). *The Incredible Years. Parents, Teachers and Children's Training Series. Program Content, Methods, Research and Dissemination 1980-2011*. Incredible Years, Inc
- Yavorsky, J. E., Kamp Dush, C. M., & Schoppe-Sullivan, S. J. (2015). *The production of inequality: The gender division of labor across the transition to parenthood*. *Journal of Marriage and Family*, 77, 662–679
- Yliherva, A., Rantala, L., Ebeling, H., Gissler, M., Parviainen, T., Tani, P. ja Moilanen, I. (2018). *Autismikirjon häiriön varhainen tunnistaminen ja diagnosointi Suomessa – perheiden näkemys*. *Duodecim* 2018;134(20), 2047–2054
- Ylitalo-Mäntylä, O. (2009). *Lastentarhanopettajien jaettu muisteluja sukupuolesta ja valasta arjen käytännöissä*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

julkaisut organisaatioiden verkkosivuilla

- Ammattialojen sukupuolenmukainen segregatio. (20.2.2020). Haettu osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/tyo-ja-toimeentulo/ammattialojen-sukupuolen-mukainen-segregatio>
- Ihmeelliset vuodet. (16.12.2019). Haettu osoitteesta <https://www.ihmeellisetvuodet.fi>
- Isännäköinen. (3.2.2020). Haettu osoitteesta <https://isannakoinen.fi>
- Kotitäiden ja hoivavastuun jakautuminen. (20.2.2020). Haettu osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/perheet-ja-vanhemmuus/kotitaiden-ja-hoivavastuun-jakautuminen>
- Kouluterveyskysely 2017. (19.12.2019). Haettu osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/kaikki-tulokset>
- Käypähoito. (19.12.2019). Haettu osoitteesta <https://kaypahoito.fi>

Perhevapaiden käyttö ja kustannukset. (20.2.2020). Haettu osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/perheet-ja-vanhemmuus/perhevapaiden-kaytto-ja-kustannukset>

Sosiaali- ja terveysalan tilastollinen vuosikirja 2016. (2017). Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). Haettu osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131969/URN_ISBN_978-952-302-784-8.pdf?sequence=1

Suomen vanhempainliitto. (2018). Vanhempain barometri 2018. Suomen vanhempainliitto. Haettu osoitteesta https://vanhempainliitto.fi/wp-content/uploads/2018/11/Vanhempien-Barometri-2018_raportti.pdf

Sukupuolten tasa-arvo. (19.12.2019). Haettu osoitteesta www.thl.fi/sukupuolten-tasa-arvo/katsottu_19.12.2019

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus. (9.12.2019). Haettu osoitteesta <https://tasaarvoinenvarhaiskasvatus.fi/hanke/>

Vanhemmuuden roolikartta. (19.12.2019). Haettu osoitteesta <https://vslk.fi>

Vanhempien barometri 2018. (19.12.2019) Haettu osoitteesta <https://vanhempainliitto.fi/artikkelit/barometri/>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. (16.12.2019). Haettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Varhaiskasvatus. (3.2.2020). Haettu osoitteesta <https://weboodi oulu.fi/oodi/jsp/oopas/jsp/opastutkrakkats.jsf>

Liite 1

Teemahaastattelu

1. Mitä käytännön tehtäviä vanhempi tai vanhemmat tekevät? Mitkä tehtävät kuuluvat vanhemmuuteen?
 - a. kodissa
 - b. päivähoidossa
 - c. yhteiskunnassa yleisemmin
2. Miten ymmärrät käsitteen ”vanhemmuustaidot”?
 - a. mitä ovat hyvät vanhemmuustaidot?
 - b. Miten ne ilmenevät
 - i. kodissa
 - ii. päivähoidossa
 - iii. yhteiskunnassa yleisimmin
3. Tekeekö äidit ja isät vanhemmille kuuluvia tehtäviä eri tavalla? Miten ne eroavat toisistaan?
 - a. Kerroit että vanhemman tehtävä kodissa/ päiväkodissa / Yhteiskunnassa on ... Miten äidin ja isän tapa hoitaa sitä tehtävää eroaa toisistaan? Onko sen hoitaminen jommallekummalle luonteenomaisempaa tai yleisempää?
 - b. onko käytännön esimerkkiä tai esimerkkejä?
 - c. *onko vanhemmalle kuuluvia tehtäviä, joita vain äiti voi tehdä? Entä vain isä?*
 - d. *Näkyykö työssäsi, että äiti hoitaa jonkin tehtävän eri tavalla kuin isä? Kerro esimerkki.*
4. Miten vanhemmuustaidot eroavat äitien ja isien kohdalla?
 - a. onko käytännön esimerkkiä tai esimerkkejä?
 - i. Miten äidin vanhemmuustaidot ilmenevät päiväkodissa?
 - ii. Miten isien vanhemmuustaidot ilmenevät päiväkodissa?
 - b. Kerroit, että vanhemmuustaitoon kuluu ... Miten isän ja äidin taidot tässä asiassa eroavat toisistaan? Millaisissa tilanteissa se ilmenee ja miten?
5. Mitä sukupuolettunut vanhemmuus sinulle tarkoittaa? Miten ymmärrät sen?
 - a. Miten se ilmenee
 - i. vanhemmilla itsellään
 - ii. varhaiskasvatuksessa
 - iii. yhteiskunnassa yleisemmin
6. Haluatko vielä sanoa jotain vanhemmuuteen, vanhemmuustaitoihin tai äiteihin ja isiin liittyvää? Onko jotain, mitä en osannut kysyä, mutta se olisi mielestäsi tärkeää?

Liite 2 / Appendix 2

Haastateltavan tiedot

(tietoja käytetään haastatteluaineiston analyysin helpottamiseksi ja tutkimuksen kohderyhmän yleiseen esittelyyn tutkimusraportissa. Tutkittavien yksilölliset henkilötiedot eivät missään vaiheessa ilmene tutkimuksessa.)

Nimi:

haastatteluaika (pv ja klo):

Työpaikka:

Työhistoria:

Vastaa seuraaviin lyhyesti muutamalla sanalla. Näitä kuvauksia voin käyttää tutkimusraportissani kuvatessani sitä työtä, missä vanhempia kohtaatte

Millaisissa tilanteissa kohtaat vanhempia (kuvaa lyhyesti erilaisia tilanteita, missä kohtaat vanhempia, erityisesti työkontekstissa):

Millaisissa tilanteissa olet huomannut, että vanhemman sukupuolella voi olla merkitystä asian hoitamislle:

.

Liite 3 / Appendix 3

Kutsu tutkimushaastatteluun

Varhaiskasvatuksen opettajat

Varhaiskasvatuksen opettajien käsityksiä vanhemmuudesta ja sukupuolettuneista vanhemmuustaidoista

Olen Oulun yliopiston kasvatuspsykologian opiskelija. Tutkin gradussani sukupuolettunutta vanhemmuutta, ja mielenkiintoni on erityisesti varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksissä äitien ja isien vanhemmuustaitojen eroavaisuuksissa.

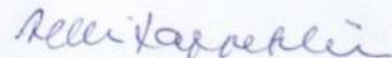
Varhaiskasvattajat kohtaavat päivittäin vanhempia, sekä äitejä että isiä. Näissä kohtaamistilanteissa teillä on näköalapaikka siihen, miten äidit ja isät toimivat vanhempina ja eroavatko nämä toimintatavat toisistaan. Tavoitteenani ei ole pyrkiä selittämään mahdollisia eroja tai niiden syntyyn vaikuttavia tekijöitä vaan kuvaamaan sukupuolettuneita vanhemmuustaitoja varhaiskasvattajien käsitysten mukaan.

Etsin nyt tutkimukseeni varhaiskasvatuksen opettajia tai lastentarhanopettajan tutkinnon (korkeakoulututkinto) suorittaneita. Toteutan tutkimukseni teemahaastatteluna ja mahdollisena tehtävänä sen lisäksi. Haastattelu nauhoitetaan ja se kestää noin tunnin. Esimiehenne luvalla haastattelu tehdään työajalla. Tutkimukseen osallistujien nimet tai päiväkodin tiedot eivät tule missään tutkimuksen vaiheessa esille.

Tavoitteenani on, että haastattelut suoritetaan jo tammikuun 2020 aikana, mahdollisesti jo 1-10.1.2020 aikana. Tarvittaessa haastattuja voidaan tehdä myös 20.-24.1.2020.

Kysy halutessasi lisätietoja ja ilmoita halukkuutesi osallistua haastatteluun minulle. Yhteystiedot alla.

Kiitos!

Heli Lappeteläinen

heli.lappetelainen@gmail.com

040 055 4464